

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL



DVACÁTÝ PÁTÝ ROČNÍK

5

KSČ — vedoucí síla poválečné výstavby ČSLA

Národně demokratická revoluce v Československu a zvláště Únor 1948, kdy se dělnická třída Československa v čele s KSČ stala vedoucí silou celé společnosti, vytvořily postupně příznivé podmínky pro budování československé armády jako nástroje obrany socialismu v ČSSR i jako součásti internacionální obrany zemí socialistického tábora. V poválečném období buduje KSČ Československou lidovou armádu důsledně jako armádu socialistického typu a zvyrazňuje přitom její internacionální poslání.

Komunistická strana Československa v celé své vojenské politice po druhé světové válce vycházela z leninského učení o obraně socialistické vlasti a v praxi prokázala, že tato linie je jedinou zárukou bezpečnosti naší společnosti i cestou rozvoje československého vojenství. Je také jedinou zárukou důsledného naplňování jednoty internacionálních a národních zájmů při obraně socialistického Československa.

• • •

Změněné mezinárodní postavení Československa po druhé světové válce spolu s existencí lidové demokratického zřízení vytvořily příznivé podmínky pro zajištění skutečné bezpečnosti a mírového vývoje naší země. Účinná bezpečnost republiky vycházela ze dvou základních předpokladů: ze spolehlivého spojeneckého systému, založeného na československo-sovětské smlouvě a na řadě smluv s lidové demokratickými státy a dále z výstavby vlastních ozbrojených sil. Strana v Košickém vládním programu poprvé v dějinách formulovala vojenskou politiku prostřednictvím programu vlády. Pokud šlo o poválečnou výstavbu ČSLA, žádal tento program, aby nová československá armáda byla budována jako armáda skutečně lidová a skutečně demokratická, která se bude formovat kolem čs. armádního sboru v SSSR a partyzánských bojovníků a která bude vychovávána, cvičena a vyzbrojena podle vzoru Sovětské armády.

Orientace strany na pokojný vývoj národně demokratické revoluce v období mezi květnem 1945 a únorem 1948 ovlivňovala a podmiňovala vojenskou politiku strany natolik, že vojenská problematika byla řešena jako otázka odvozená z celkové strategické orientace KSČ. To ovšem nikterak závažnost vojenské politiky strany nezmenšovalo.

Při přístupu k řešení problematiky armády přihlížela KSČ ke konkrétní historické situaci v poválečném Československu. V armádě ji charakterizovalo několik skutečností: především to, že po květnu 1945 již nebylo dobře možné hovořit o existenci buržoazní armády v ČSR. Národně demokratická revoluce uzavřela čs. buržoazii cestu k obnově předmnichovské republiky, a tedy i k obnově předmnichovské armády. Existence lidové demokratického zřízení naopak vytvořila velmi příznivé podmínky pro výstavbu armády nového typu, a to tím spíše, že existovaly

zárodky takové armády — jednotky 1. čs. armádního sboru v SSSR a partyzánské jednotky. Působily však i negativní jevy, zejména fakt, že buržoazie měla ve velitelském sboru armády silnější pozice, než by jí její pozice ve státě.

Za těchto okolností se orientovala KSČ na výstavbu lidové armády s tím, že s vyřešením otázky „kdo s koho“ ve prospěch dělnické třídy bude možné v budoucnu přistoupit také k přestavbě armády. Proto již tuto „předúnorovou“ etapu boje o armádu chápala KSČ jako součást svého budoucího boje o armádu socialistického typu. Realizace požadavku Košického vládního programu „vybudovat armádu skutečně demokratickou“ vytvářela v tomto směru příznivé předpoklady.

Problematiku vojenské politiky KSČ v období 1945—48 v Československu nemůžeme proto odtrhnout od problematiky vývoje československé revoluce. Tak jako národně demokratická revoluce představuje hledání a nalézání konkrétního přístupu naší země k socialistické revoluci, tak i vojenskou politiku KSČ v tomto období posuzujeme z hlediska hledání přístupu k výstavbě nové armády, vyjadřující cíle a zájmy revolučního československého lidu.

Při aplikaci marxisticko-leninských pouček o obecných zákonitostech přechodu od kapitalismu k socialismu přihlížela KSČ k předchozímu historickému vývoji československé armády. Z rozboru poměru třídních sil v mezinárodním a vnitřním měřítku vyvodila správný závěr o možnosti vytvoření nové, demokratické armády pokojnou cestou, i když za cenu některých dočasných kompromisů, zejména v využívání početného kádru velitelského sboru buržoazní armády v procesu výstavby nové armády.

Z historických zvláštností československé armády vyplynula i nutnost zajistit specifickým způsobem vedoucí úlohu komunistické strany. Snaha KSČ o neustálé upevňování a rozšiřování Národní fronty vedla v Košickém vládním programu k uplatňování principu „nadstranickosti“, který nejlépe vyhovoval dané etapě revoluce. Vedoucí úloha strany byla v této etapě zajišťována kombinováním tlaku „zdola“ a „shora“, tj. tlakem mas vojáků — komunistů a z pozic strany ve vládě, Národním shromážděním, v Národní frontě a jinde.

Při uskutečňování zásad Košického a budovatelského vládního programu narážela KSČ na tvrdý odpor buržoazie, která měla ve svých rukou vedle řady představitelů ve velení armády i osobu vrchního

velitele — presidenta republiky dr. E. Beneše. Ještě v Únoru a i jistou dobu po něm existovala v armádě poměrně silná skupina protilidových a protisovětsky orientovaných důstojníků, a to i na významných místech. Poměrně klidný průběh Února 1948 v armádě však potvrdil, že KSČ dosáhla přes odpor reakce při realizaci vojenské politiky Košického a budovatelského programu pozitivních výsledků. Straně se dařilo do Února 1948 do značné míry realizovat ty úkoly, které před ní v dané etapě revoluce na úseku armády stály. V této etapě se podařilo rozvinout pokrokové tradice, z nichž se ČSLA zrodila v letech druhé světové války — tradici lidovosti armády, tradici bojové družby se Sovětskou armádou. Boj o lidovou armádu vedla strana v úzké souvislosti s bojem o přerůstání národně demokratické revoluce v socialistickou revoluci. Opírala se přitom o pomoc, kterou československu i v armádě poskytoval SSSR a o rostoucí morální, politickou i vojenskou prestiž tvořící se světové socialistické soustavy. Vojenská politika strany tak již v tomto období kladla základy uplatňování principu proletářského internacionalismu ve vojenství.

Únorové vítězství pracujícího lidu postavilo nové úkoly před vojenskou politiku strany především tím, že vytvořilo předpoklady pro budoucí výstavbu armády jako armády socialistického typu. V tomto smyslu je Únor mezníkem ve vývoji vojenské politiky strany i ve vývoji našeho vojenství.

Vzhledem ke konkrétní situaci v armádě byla prvořadým úkolem vojenské politiky strany další očista velitelského sboru. To byl důležitý krok na cestě k uskutečnění rozhodujících třídních změn ve složení velitelského sboru tak, aby budoucí sbor byl v souladu s politickou mocí dělnické třídy. Po abdikaci presidenta Beneše a po volbě Klementa Gottwalda prezidentem republiky byla armáda zbavena retardačního vlivu Beneše a jeho ideologie. Změna v osobě vrchního velitele dala současně straně možnost ovlivňovat napříště armádu „shora“, nejvýznamnější funkcí vrchního velitele. To vyjádřil i v prvním armádním rozkaze prezident republiky Klement Gottwald a obsahoval vládní program vlády NF v čele s A. Zápotockým v červnu 1948. Těchto dokumentů využila strana k formulování obecných zásad a programu výstavby ČSLA po Únoru 1948. Strana v těchto dokumentech označila tuto etapu své vojenské politiky a výstavby armády „za rozhodující období výstavby československé armády“.

Úkol socialistické výstavby ČSLA precizovala strana v linii historického sjezdu v květnu 1949. Východním bodem vojenské politiky IX. sjezdu, který formuloval úkoly vojenské politiky strany pro celé období socialistické výstavby, byla leninská myšlenka o nutnosti zabezpečení státu diktatury proletariátu před nebezpečím jakékoliv agrese imperialismu a snaha plně respektovat historické zkušenosti prvního státu dělníků a rolníků — SSSR.

Hlavní úkol pro armádu konkretizovala strana na IX. sjezdu v požadavku „Vybudovat armádu podle vzoru Sovětské armády jako spolehlivý mocenský nástroj dělnické třídy a pracujícího lidu, jako armádu pravidelnou a přísně ukázněnou... dosáhnout vyšší bojovosti, než kterákoli kapitalistická armáda, učinit z armády důstojnou spojenkyni Sovětské armády a armád lidově demokratických zemí“. (Viz Protokol IX. sjezdu KSČ, Praha, str. 401.)

Orientací IX. sjezdu na výstavbu socialistické společnosti v Československu se otevřela před Československou armádou nová etapa — etapa jejího socialistického vývoje. Úsilí o prosazení vojenskopolitické linie IX. sjezdu naplňuje celé období padesátých let. Zcela mimořádnou roli přitom hrála pomoc SSSR, která umožnila realizovat úkoly socialistické výstavby Československa i úkoly zajištění jeho obrany. V poválečném období se orientuje KSČ na výstavbu ČSLA podle vzoru Sovětské armády, neboť to odpovídá zájmům bezpečnosti Československa i požadavkům rozvoje soudobého vojenství.

V první polovině padesátých let, kdy vzhledem k zostřujícímu se nebezpečí války vystoupila vojenská politika strany do popředí, dosáhla strana při výstavbě ČSLA výrazných úspěchů. Na konci tohoto období stála zde ČSLA kvalitativně jiná, než byla armáda předúnorového Československa. Byla to armáda, vybavená soudobou technikou, plně bojovoschopná, s velkou údernou silou, schopná ve spolupráci se Sovětskou armádou a spojeneckými armádami lidově demokratických zemí spolehlivě bránit západní hranici socialistického tábora. Vznikem koalice Varšavské smlouvy v roce 1955 se tento charakter armády dále upevnil. To byl velký úspěch vojenské politiky strany, ale i její vklad do internacionální obrany socialismu.

V polovině padesátých let vstoupilo vojenství do fáze rostoucího vlivu vědeckotechnické revoluce ve vojenství, v níž vystupala jako reálné nebezpečí varianta jaderné války. Této variantě bylo třeba přizpůsobit i ozbrojené síly naší země. Spojenecké vztahy a svazky Českosloven-

ska se SSSR a ostatními socialistickými zeměmi nabývaly ještě většího významu a váhy.

Od okamžiku vstupu Československa do koalice Varšavské smlouvy nastává kvalitativně nová a vyšší etapa výstavby ČSLA. Úkoly naší armády si vyžádaly, aby při další její výstavbě bylo budováno především pozemní vojsko a vojska protivzdušné obrany. Zvýšily se nároky na bojovou pohotovost a bojovoschopnost ČSLA. Také Československá vojenská teorie se začala mimořádně usilovně zabývat rozpracováním nové problematiky, zvláště nenadálým napadením. Vojenská politika strany stále více vycházela také z toho, že úkoly naší armády není možné již posuzovat pouze z omezeného hlediska středoevropského prostoru, ale že je nutné brát v úvahu situaci na evropském válečném poli. Strategické záměry potenciálního protivníka si stále více vynucovaly, aby se soustředila vojenská politika strany k rozpracování a vybudování spolehlivého branného systému.

Směr vývoje ČSLA v šedesátých letech ovlivnily výsledky porady představitelů komunistických a dělnických stran v květnu 1958 o koordinaci další výstavby socialistických armád. V důsledku realizace závěrů této porady vyvstaly nové, náročné úkoly před Československým zbrojním průmyslem. Řada opatření materiálně technického zabezpečení ČSLA dále výrazně pozvedla její bojovoschopnost na kvalitativně vyšší úroveň.

Vojenská politika strany přirozeně neřešila v šedesátých letech jen speciální vojenskoodborné a vojenskotechnické otázky, ale zaměřila se také na další upevňování socialistického charakteru armády, jak to přikazovala vojenskopolitická linie XI. a XII. sjezdu strany. Šlo o důsledné prosazování leninských principů výstavby armády v sociálně politické oblasti, o rozvoj socialistických vztahů mezi vojáky, vztahů mezi armádou a lidem. Velení ČSLA při plnění linie XI. a XII. sjezdu uskutečnilo řadu opatření, která přispěla k posílení třídní a politické jednoty armády. XII. sjezd strany v prosinci 1962 ve své vojenskopolitické linii soustředil pozornost na další upevnění principu proletářského internacionalismu, na další spolupráci se Sovětskou armádou a armádami dalších socialistických zemí. Strana na tomto sjezdu opět zdůraznila, že je existencí zájem národů Československa upevňovat všemožně koalici systém socialistického společenství. Znovu zvýraznila úkol rozvíjet leninské principy řízení a výstavby socialistické armády.

Závažným momentem vývoje vojenské politiky strany se stal XIII. sjezd KSČ v roce 1966, který přijal usnesení o institucionálním uspořádání jednotného branného systému Československa. To byl v poválečném období vojenské politiky strany i vojenství ojedinělý a první pokus o komplexní pojetí branného systému v souladu s internacionálními a národními úkoly československých ozbrojených sil. XIII. sjezd tak prohloubil a konkretizoval vojenskou politiku strany pro konkrétní historickou etapu vývoje rozvinuté socialistické společnosti v druhé polovině šedesátých let. Strana znovu na XIII. sjezdu potvrdila, že pevné a nerozlučné spojení a přátelství se SSSR je základním kamenem celé politiky socialistického Československa.

Narůstající projevy krize ve straně a společnosti po XIII. sjezdu měly zákonitý vliv i na realizaci vojenskopolitické linie XIII. sjezdu strany, negativně se odrazily v činnosti a morálně politickém stavu ČSLA. Zvláště po lednu 1968 došlo v důsledku rozvrtnutí vlivu pravicových oportunistů k politickému rozkladu v armádě, která se stala brzy terčem jejich soustředěného působení. Politický rozklad v armádě po lednu 1968 byl provázen všestranným uvolněním kázně a narušením všech leninských principů, na nichž strana v celém předchozím období našeho armádu budovala a řídila. Z Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda v Praze vzešlo v létě 1968 dokonce oficiální memorandum s požadavkem, aby byly přehodnoceny zásady vojenské politiky strany, schválené na XIII. sjezdu strany a aby byla „upravena“ československá vojenská doktrína na základě vztahu Československa k Varšavské smlouvě.

Politická a bojová pohotovost ČSLA byla po lednu 1968 silně narušena. Oprávněně vznikla otázka, zda je československá armáda bez jasných pokynů vedení strany a vlády způsobilá zajišťovat ochranu západních hranic země i celé světové socialistické soustavy. Kontrarevoluční procesy po lednu 1968 zastavily vstup vojsk států Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968 — významný akt internacionální pomoci socialistických spojenců Československa.

Hlavní frontou zápasu strany v oblasti vojenské politiky po dubnu 1969 se stal boj proti antisocialistickým a oportunistickým silám. Stal se hlavní náplní činnosti nového vedení KSČ při plnění realizační směrnice pléna ÚV KSČ z května 1969. Pléna v dubnu a květnu 1969 měla rozhodující význam pro zásadní obrát ve vývoji situace v ČSLA. Nové vedení stra-

ny vytvořilo úsilím o obnovu všech principů a hodnot marxisticko-leninské politiky nejdůležitější předpoklady pro konsolidaci ČSLA. Pod jeho přímým vedením a díky těsné spolupráci se Sovětskou armádou prošla ČSLA v období mezi dubnem 1969 a XIV. sjezdem KSČ v květnu 1971 úspěšným a náročným konsolidačním procesem.

Strana chápala konsolidaci armády jako boj za obnovu základních hodnot marxistického pojetí výstavby a řízení socialistické armády, boj za jejich uplatnění ve všech oblastech života armády. Konsolidace armády byla významnou součástí konsolidace celé společnosti, v níž šlo o obnovu narušených hodnot. Tím se současně upevňovalo mezinárodní postavení ČSSR v socialistickém společenství.

V armádě zaměřila strana konsolidační úsilí především na obnovu leninských principů budování socialistické armády. Hlavní úkol pak strana viděla v obnově akceschopnosti strany a stranické organizace v armádě.

Základní úkoly politické konsolidace armády rozpracovala strana do řady mimořádně závažných úkolů:

- obnovit vedoucí úlohu strany v armádě,

- upevnit ideovou a akční jednotu armádní stranické organizace na základech marxismu-leninismu,

- obnovit systém třídně vyhraněné marxisticko-leninské přípravy všech příslušníků ČSLA,

- upevnit organizační jednotu strany v armádě na leninských zásadách demokratického centralismu,

- obnovit a důsledně naplňovat leninské principy v kádrové práci v armádě.

Na těchto principech řídila strana v druhé polovině roku 1969 a zvláště v roce 1970 konsolidační proces v armádě. Pod přímým vedením nového vedení strany a za těsné spolupráce se Sovětskou armádou, zejména se Střední skupinou vojsk, prošla naše armáda úspěšně konsolidačním procesem. Dosáhla přitom význačných úspěchů. V politickovýchovné činnosti byl opět zaveden pevný, cílevědomý systém do marxisticko-leninské přípravy vojáků z povolání i základní služby. Podstatně vzrostla politická angažovanost převážné části velitelského sboru jak mezi vojenskou mládeží, tak i na veřejnosti. V kádrové práci došlo k očistění velitelského sboru od nositelů pravicového oportunismu.

Vyvrcholením procesu konsolidace ČSLA byla předsjezdová kampaň k XIV.

sjezdu KSČ v první polovině roku 1971, charakterizovaná nebyvalým rozvojem socialistického soutěžení v armádě a závazkové hnutí na počest 50. výročí založení KSČ a jejího XIV. sjezdu.

Jednání a závěry XIV. sjezdu strany, jenž otevřel kvalitativně novou etapu dalšího vývoje naší společnosti, mají rozhodující význam i pro vojenskou politiku strany v období rozvinuté socialistické společnosti v Československu. Sjezd vysoce zhodnotil stav připravenosti a bojové pohotovosti ČSLA. Rezoluce zdůraznila, že vzhledem ke skutečnosti třídně rozděleného světa a z něho plynoucího nebezpečí imperialistické agrese je v současné době i pro dohlednou perspektivu životně důležitou funkcí socialistického státu všestranná příprava k obraně a k výstavbě branného systému ČSSR. Za nejdůležitější součást branného systému označila vojenskopolitická linie XIV. sjezdu Československou lidovou armádu. Pro armádu vyplývá z rezoluce sjezdu požadavek upevňovat a zdokonalovat nadále obranu socialistické vlasti jako nedělitelné součásti jednotného obranného svazku Varšavské smlouvy.

Sjezd konstatoval, že příprava k obraně země vyžaduje maximální úsilí o soustředění a promyšlení využití všech vojenských, morálně politických a vědeckotechnických možností ČSSR. Přípravu obrany země proto chápe vojenská politika XIV. sjezdu jako úkol nejen ozbrojených sil, ale i všech územních stranických orgánů, státních a společenských institucí. Přípravu k obraně země sjezd strany pojal jako nedělitelnou součást budování socialistického státu.

Vojenskopolitická linie XIV. sjezdu zdůraznila, že zárukou úspěšného rozvoje ČSLA, která je jádrem československého branného systému, je důsledně uplatňování principů výstavby socialistické armády, zejména principu vedoucí úlohy strany v armádě a principu proletářského internacionalismu. Armádě pak sjezd uložil, aby ve všech oblastech své výstavby využívala zkušeností bratrské Sovětské armády.

Velení ČSLA po XIV. sjezdu strany tyto směrnice vojenské politiky strany

uplatňuje a řeší řadu opatření s cílem splnit vojenskopolitickou linii XIV. sjezdu. Jde zejména o zkvalitnění úrovně velitelského sboru ČSLA, jeho další třídní zpevnění a doplnění mladými důstojníky z řad dělnické a rolnické mládeže, dále o vytváření sociálních jistot velitelského sboru, o jeho společenské postavení a hmotné zabezpečení, jakož i o řadu dalších opatření.

Období, které uplynulo od XIV. sjezdu strany, bylo ve vojenské politice naplněno stupňovaným úsilím stranické organizace v armádě o splnění vojenskopolitické linie XIV. sjezdu. Komunisté v armádě důsledně uváděli v život závěry jednotlivých plenárních zasedání ÚV KSČ, na nichž byla dále rozpracována linie XIV. sjezdu. Šlo o významné ideologické plenum v říjnu 1972 a plenum o práci s mladou generací v červnu 1973, které se bezprostředně týkala výchovné práce s mládeží v ČSLA, nebo o významná pléna v květnu a listopadu 1974, která se ve svých závěrech bezprostředně týkala i vojenské politiky strany. Nedávný aktiv předsedů stranických organizací v armádě ukázal, že z těchto plén, zvláště pak z listopadového pléna, vyplývají pro vojenskou politiku strany v současném období tři základní úkoly: prohloubit dále schopnost stranické organizace v armádě objektivně ocenit dosažené výsledky, uplatnit kritičtější pohled na nedostatky, které oslabují práci strany v armádě a stavět úkoly, úměrné našim možnostem a potřebám.

Díky soustavné péči vedení strany prošla ČSLA v posjeddovém období výrazný kus cesty k dalšímu upevnění své bojovosti. Dnes naše armáda disponuje vším, co je potřebné k úspěšnému vedení bojové činnosti. Je vybavena a doplňována nejmodernější bojovou technikou a dokonalými zbraněmi, které zabezpečují její velkou palebnou a údernou sílu, manévrovost a odolnost vůči zbraním hromadného ničení. Linie strany je dnes v celé armádě rozpracována a realizována. Tvůrčím způsobem je dnes rozpracováno usnesení ÚV KSČ o výchově mladé generace a o dalším vědeckotechnickém rozvoji.

Výsledky, kterých bylo v poválečném období dosaženo při plnění úkolů vojenské politiky strany jsou důkazem, že naše ozbrojené síly čestně splnily odkaz národně osvobozenického zápasu a slavného únorového vítězství roku 1948, že naplnily linii IX. sjezdu strany, ČSLA za uplynulého období výrazně upevnila svou bojovost, zvláště pak od roku 1955, kdy výstavba československé armády probíhá v rámci vojenskopolitického svazku Varšavské smlouvy. Členství našich ozbrojených sil ve Varšavské smlouvě zaručuje, že ČSLA je na výši stále rostoucích požadavků rozvoje současného vojenství.

Květnové plénum ÚV KSČ a jeho odraz ve velení

XIV. sjezd a především plénum ÚV KSČ k otázkám vědeckotechnické revoluce ukázaly správnou cestu přeměny vědy v bezprostřední výrobní sílu a výroby na vědecky založený proces, který významným způsobem zasahuje do všech stránek života společnosti. Hlavními rysy politiky naší strany v této oblasti je jednota vědeckotechnického rozvoje s řešením úkolů hospodářské výstavby, třídní a internacionální pojetí vědeckotechnického rozvoje při neustálém upevňování úlohy strany v tomto procesu.

Oblast vojenství, jako součást společenského života, nemůže zůstat stranou tohoto procesu. Ba právě naopak, rozvoj výrobních sil měl a má vždy rozhodující vliv na vývoj zbraňových systémů a tím i na způsoby vedení ozbrojeného zápasu.

Základem pronikavých změn v soudobé vojenské technice je rozvoj přírodních věd, zejména jaderné fyziky, elektroniky, kybernetiky, radiotechniky apod.

Množství a rozsah účinnosti prostředků hromadného ničení dosáhl v současné etapě VTR takových rozměrů, že tak jak uvádějí zahraniční prameny umožňují v krátké době několikrát zničit rozhodující vojenské i ekonomické cíle na zeměkouli.

Těto skutečnosti jsou si všichni rozumní lidé vědomi a vynakládají všechny síly k tomu, aby obrovských množství VTR bylo využito především k mírovým účelům. Především KSSS, závěry XXIV. sjezdu a praktická politická činnost dokazují, jak toto úsilí chápat a realizovat.

Vzhledem k tomu, že zatím nebezpečí válek trvá, musí najít výsledky VTR i v praktické činnosti naší ČSLA, abychom byli, tak jak stanoví RMNO na výcvikový rok 1974—1975, připraveni pokračovat ve zvyšování připravenosti velitelů a štábů k plnění bojových úkolů, ke zdokonalení způsobů přípravy boje ve zkrácených lhůtách a vedení aktivní, překvapivé a dynamické bojové činnosti ve složitých podmínkách s použitím klasických i jaderných zbraní ve vysokém tempu.

Svémi sociálními důsledky se výsledky VTR promítají do vojenství především v těchto směrech:

— uvádí do nových souvislostí funkci soudobé války, čímž ovlivňují metody řešení rozporů mezi světovými sociálními systémy; otázky války a míru jsou nejvýznamnějším světovým problémem;

— mírové období každé země je soustavně ovlivňováno různými procesy spojenými s válkou nebo přípravou k válce;

— vojenství ovlivňuje většinu sociálních procesů ve státě;

— vyvolává podstatné změny uvnitř vojenské organizace;

— ovlivňuje strategii, která má nejbližší k politice, ale také taktiku boje jednotlivců.

Bedřich Engels, klasik marxismu, který se zabýval problematikou vojenství napsal „... pokroky techniky, jakmile se staly vojensky použitelné, vynutily si téměř násilím změny, ba převraty ve způsobu boje ...“

Na základě těchto závěrů, požadavků květnového pléna ÚV KSČ i úkolů RMNO na rok 1974—75, chceme řešit ve svém článku některé problémy, které souvisí s upevňováním výsledků VTR v naší praktické činnosti v poli.

Chceme se krátce zamyslet nad některými ustanoveními současných řádů a předpisů a jak tato ustanovení umožňují, či znesnadňují zdokonalit proces velení a skloubit jej s využitím výsledků VTR.

Jsme si vědomi, že v těchto řádech jsou zakotveny bohaté bojové zkušenosti hrdinné Sovětské armády získané v průběhu 2. světové války. Přesto si myslíme a klasické marxismu-leninismu nás v našem myšlení utvrzují, že současný rozvoj zbraňových systémů vnáší do vedení ozbrojeného zápasu takové revoluční změny, které si přímo **vynucují nejen změny** ve formách vedení ozbrojeného zápasu, ale v myšlení lidí, především velitelů a štábů. Z toho vyplývá zákonitě i **nutnost revolučním** způsobem změnit i jejich praktickou činnost ve velení.

Jsme si vědomi toho, že to nebude možné uskutečnit naráz, bez dostatečné připravenosti lidí i patřičné techniky. Jsme si vědomi i toho, že bude třeba v průběhu tohoto procesu překonávat určitý konzervatismus v myšlení lidí, bojovat s praktikemem i šablonovitým přístupem k problémům. Je nám jasné i ta skutečnost, že zavedení vysoce progresivní výpočetní techniky je velmi složité a nákladné. Na druhé straně chceme ukázat, že přes určité potíže se na našem štábu daří prakticky používat integrovaný soubor „GOLIÁŠ“ a celou řadu dalších programů, které řeší dílčí úkoly procesu velení. Chceme ukázat, jak bychom si představovali, či jakým způsobem by bylo možné složitý proces velení zrychlit, zkvalitnit a ušetřit drahou a obtížnou lidskou prací k praktickému prosazení rozhodnutí velitele u podřízených.

Předpis Oper-2-1 **dává široké možnosti uplatnění racionalizace v práci štábů**. Zatím však v praxi přežívají staré formy a metody, zejména při zpracování bojových dokumentů. Především tyto dokumenty vyžadují v praktické činnosti štábů mnoho sil většiny příslušníků štábů bez ohledu na to, že soudobá bojová technika si změny v metodě práce na dokumentech, jejich formě a obsahu přímo vynucují. Z toho vyplývají tedy zákonitě požadavky na pohyblivost, odolnost a vybavenost míst velení i **pružnost v práci orgánů velení**. Vzhledem k možným a rychlým a závažným změnám ve vývoji situace na bojišti, zvyšuje se i náročnost na rozhodovací proces a doručení bojových úkolů vykonavatelům. Z toho pochopitelně vyplývá nutnost zrychlit a zkvalitnit oběh informací.

Náročnost rozhodovacího procesu se zvyšuje s požadavkem zkracování času, potřebného k přijetí rozhodnutí. Ke splnění těchto kvalitativně nových úkolů vedou dvě cesty. **První je extenzivní** a jde o zvýšení počtu štábních pracovníků

a rozdělení celého procesu na řadu dílčích operací při určitém snížení intenzity práce jednotlivce. Tato cesta je nesprávná a nereálná, vzhledem k požadavku dalšího zmobilitnění orgánů velení, zvýšení odolnosti míst velení, vzhledem k nedostatku většího množství všestranně připravených štábních pracovníků.

Druhá cesta vede přes racionalizaci veškerých štábních prací a využití prostředků mechanizace; na vyšších stupních, počínaje svazem, potom využití výpočetní techniky. Tato cesta je správná a plně v souladu se závěry květnového pléna ÚV KSČ z roku 1974.

Problémy jsou v tom, jak jsme již naznačili, že se v praktické činnosti snažíme slučovat neslučitelné, tj. moderní prostředky se starou metodikou práce s vžitými formami činnosti, včetně formy a obsahu dokumentů. Tak se stává, že jednotlivé činnosti na sebe nenavazují, a zpracováváme dokumenty po staru. Pak zákonitě dochází k tomu, že pracovník štábu buď zpracovává dokumenty dva, jeden po staru a jeden s použitím výpočetní techniky, či prostředků racionalizace a nebo jen jeden, aby si ušetřil práci. Zpracuje totiž dokument či návrh starou vžitou formou a výpočetní technika a ostatní mechanizační a racionalizační prostředky jsou spíše na obtíž, než k tomu, aby zdokonalily a zrychlily proces velení a zlehčily práci příslušníků štábu.

Jestliže bychom i nadále touto formou chápali VTR ve vojenství, pak budeme trvale přešlapovat na místě.

Znovu opakujeme: je-li nám jasné co **chceme a musíme**, musíme k tomu i vytvořit nutné předpoklady. Základní předpoklady v současné době vidíme v racionalizaci práce, především na štábních dokumentech. Myslíme si, že racionalizovat musíme začít u rozhodujících dokumentů a procesů, přehodnotit jejich obsah, formy a metody zpracování, vyzkoušet jejich použitelnost na zkušebních štábních nácvicích, upravit je, přizpůsobit jejich metodě zpracování vnitřní metodikou práce ve štábech i v pracovních skupinách a prosadit je do velení. V dalším budeme teprve mocí racionalizované dokumenty připravit pro výpočetní techniku 3. generace. V tomto vidíme začátek realizace květnového pléna v procesu velení v poli.

Uvedeme některé konkrétní pohledy na oblast rozhodovacího procesu.

Hodnocení situace

Štáby organizují shromažďování a vyhodnocování informací o nepříteli, vlastních vojscích, sousedech, terénu, radiální, chemické a biologické situaci atd. Zatím je to proces časově velmi náročný. Informace o situaci hlásíme technickými pojiťky s písemnými hlášeními. Přes možnosti telefonického spojení pomocí utajovačů (pouze u vyšších štábů), kterými se snížil čas potřebný na předání informace, dochází k tomu, že jednotlivé spojovací kanály jsou přeplněny a je nutné stanovit přísně pořadí důležitosti při hovorech.

Zprávy získáváme z různých zdrojů a nemusí být vždy stejné. Vzhledem k rozřízštěnosti tohoto procesu na jednotlivé složky štábu, můžeme těžko využít mechanizačních prostředků, popřípadě i výpočetní techniky.

Z toho vyplývá závěr, že je nutné tento proces integrovat do jednoho centra. Již hodně se hovořilo o bance dat. Je tedy nutné zřídit na štábu informační středisko, které bude shromažďovat informace od podřízených a předávat je složkám štábu v potřebném rozsahu.

Zřízení tohoto střediska umožní využít výpočetní techniku, zejména na stupni svazu. Zatím největší překážkou uskutečňování tohoto integrovaného sběru

informací jsou přenosové cesty, které nezabezpečují dostatečnou efektivnost a také velké finanční náklady. Ovšem jinou cestou nemůžeme jít.

Zejména musíme formalizovat a racionalizovat systém všech písemných a grafických hlášení. **Formalizace hlášení** spočívá v tom, že většina údajů je předtisknuta a doplňujeme jen směry, prostory, zvláštní sdělení a určité specifické výrazy. Tím dojde ke zkrácení času. **Racionalizace hlášení** (grafických) spočívá ve vytvoření takové obsahové skladby údajů, které jsou nezbytně nutné pro daný stupeň a z toho také vyplývá vyloučení všech nadbytečných a nepodstatných údajů.

Na stupni svazu je také důležité využít výpočetní techniku při zpracování poměrů sil. Jde někdy o desítky poměrů sil, které štáb připravuje během několika minut.

Důležitá je také grafická informace štábu o situaci. V současné době existují takové mechanizační prostředky, které v krátké době (několika minut) vytvoří stovky výtisků jedné grafické informace. Půjde zejména o to štáb těmito prostředky vybavit.

Velmi prospěšné bude využít průmyslovou televizi na místech velení k přenosu informací uvnitř štábu.

Zvláštní pozornost musíme věnovat souhrnným hlášením pro jejichž racionalizaci a formalizaci jsou vytvořeny poměrně dobré podmínky.

Plánování a příprava bojové činnosti

Základem pro plánování a organizaci bojové činnosti je rozhodnutí velitele, které zpracováváme graficky a písemně. Stupeň svazu na základě rozhodnutí velitele a jeho pokynů zpracovává plán operace, v němž konkrétně stanoví pořadí a způsob plnění úkolů uložených vojskům a hlavní opatření k zabezpečení bojové činnosti. Kromě těchto dokumentů zpracovává operační směrnice nebo bojový rozkaz.

Rovněž tyto písemné dokumenty je nutné formalizovat a graficky racionalizovat. Formalizaci operační směrnice nebo bojového rozkazu předejdeme tomu, že se tyto dokumenty nestanou snůškou slohových cvičení a zbytečných výrazů a nejsou redundantní. Navíc nejsou časově tak náročné.

Nad zpracováním grafických dokumentů se musíme zamyslet hlouběji.

Předpisy, které řeší obsah těchto dokumentů, vycházejí ze zkušeností 2. světové války. Nechceme tvrdit, že to není správné, ale vzhledem k rozvoji zbraňových systémů a jaderných zbraní, dochází k určitým změnám ve vedení bojové činnosti. Musíme znovu prověřit, zda údaje, které mají obsahovat grafické dokumenty, jsou pro řízení bojové činnosti důležité.

Zpracování grafických dokumentů je především velmi pracné. Zatím prostředky mechanizace, které by urychlovaly nebo mechanizovaly grafickou stránku dokumentů, nejsou. Můžeme používat jen dílčích zlepšení jako je sítotisk, propisot apod. Proto hlavní cestu vidíme ve zjednodušení dokumentů.

Jde o velmi důležitý a obsažený dokument, velmi náročný na práci. Z hlediska náročnosti na práci dále posuzujeme jeho trvalost. Již jsme řekli, že soudobý boj bude charakterizován rychlými změnami situace. Kromě toho vedení boje denně upřesňujeme vydáváním dalších rozhodnutí. Proto trvalost tohoto dokumentu je časově omezená a měl by být jednodušší. Proč např. musíme plánovat manévry zálohami do celé hloubky bližšího úkolu; jaderné údery plánovat na cíle, které tam ve skutečnosti nejsou a nebudou — navíc k tomu zpracováváme zvláštní dokument.

Přitom některé štáby tento dokument dělají ještě podstatně složitější. Postupně tam zakreslují operační sestavu, se všemi jejími prvky až do bližšího úkolu. Podle našeho mínění by tento plán měl mít platnost pouze do zahájení bojové činnosti. V tomto dokumentu dochází také k dublování informací. Součástí plánu operace jsou plány náčelníků druhů vojsk a služeb, které všechny údaje podrobně rozvádějí ještě jednou.

Závěrem z toho vyplývá, že každý taktický i operační stupeň by měl jak grafické rozhodnutí, tak také plán operace posoudit a z tohoto hlediska racionalizovat. Znamená to nejen úsporu práce, ale také úsporu času, který můžeme věnovat podřízeným.

Zpracování bojových dokumentů

Rozhodnutí velitele štáb zpracuje a doručí vykonavatelům. Na včasném doručení tohoto dokumentu závisí realizace rozhodnutí velitele. Jaký časový úsek představuje zpracování a doručení dokumentu ze stupně svazu?

Nebudeme zatím podrobně časově analyzovat proces zpracování těchto dokumentů a jejich doručení vykonavatelům, ale po starém způsobu to vyžaduje nejméně 2—3 hodiny času za předpokladu, že zpracovatel má v této práci dostatek zkušeností. Z toho vyplývá, že jde o náročný dokument.

Čas potřebný pro zpracování se ale dále prodlužuje formou zpracování těchto dokumentů. Ve většině případů pracujeme podle pořadí bodů v těchto dokumentech; obsahové zpracování však závisí na subjektu — zpracovateli. Názor nadřízeného nemusí být shodný se subjektivním názorem zpracovatele. V tom případě dokument štáb znovu přepracovává a čas ubývá. Již jsme řekli, že hlavním naším cílem musí být úspora času pro práci podřízených.

Východiskem z této situace je formalizovaná dokumentace. Formalizujeme-li bojové dokumenty, omezíme činnost zpracovatele pouze na doplnění jmen a názvů z mapy a řečnost dokumentu snížíme na minimum. Navíc můžeme při vhodném uspořádání předávat takto zpracovaný dokument i kódovaně šifrovacím dálkopisem. Počet skupin čísel bude podstatně nižší a dokument můžeme odeslat daleko dříve než při doslovném zpracování.

U bojových dokumentů určených pro velení vojskům jde rovněž o jejich racionalizaci. Na štábech všech stupňů je již vžitý obsah výpisu ze směrnice nebo bojového rozkazu a obsah bojového nařízení.

Jde o bojové nařízení dosti obsáhlé. Na nižších stupních bude stručnější. Zkoumáme-li ale dále proces řízení bojové činnosti, zjistíme, že všechny druhy vojsk i služby, velí svým náčelníkům po odborné linii. Tedy vlastně úkoly plnění ve prospěch podřízeného jsou i po odborné linii. Naskytá se otázka, zda by nebylo vzhledem k úspoře času vhodnější ponechat v bojovém nařízení pouze rozhodující úkoly plněné ve prospěch podřízeného letectvem a raketovým vojskem a ostatní úkoly předat po odborné linii.

Toto zjednodušení představuje opravdu velmi podstatnou úsporu času, protože pouze zjištění těchto úkolů, jejich formulace, zákres na mapu je velmi náročné.

Studujeme-li bojové dokumenty na každém stupni, jejich racionalizací a formalizací můžeme uspořit čas, který můžeme velmi účinně věnovat kontrole a pochopení úkolu podřízeným stupněm. Hlavním hlediskem, podle kterého budeme racionalizaci bojových dokumentů pro velení vojskům řešit, musí být stručnost, jasnost, účelnost, srozumitelnost a dostatek údajů pro řízení bojové činnosti na podřízených stupních.

Základy obranyschopnosti ČSSR

„Trvalým úkolem celé společnosti, ozbrojených sil, státních a společenských orgánů a institucí je zajištění spolehlivé obrany země a socialistických vymožeností našeho lidu. Toho lze dosáhnout jen v rámci jednotného úsilí zemí Varšavské smlouvy, v plném souladu se zájmy všech jejich členských států v nerozborném přátelství a spojení se Sovětským svazem.“

(Rezoluce XIV. sjezdu KSČ)

Třicáté výročí osvobození Československa slavnou Sovětskou armádou, 20. výročí založení obranné organizace socialistických zemí — Varšavské smlouvy a 5. výročí podepsání nové československo-sovětské spojenecké smlouvy, to vše je víc než vhodnou příležitostí k zamyšlení se nad tím, co podmiňuje růst obranyschopnosti ČSSR.

KSČ vychází z reality třídně rozděleného světa a z vojenskopolitické situace v Evropě, a proto pokládá obranu socialistických vymožeností proti úkladům sil světového imperialismu za nejvýznamnější z úkolů socialistického státu. Tento úkol chápe jako internacionální povinnost jak vůči pracujícím a národům ČSSR, tak i vůči světovému socialismu a mezinárodnímu komunistickému hnutí.

Obrana socialistických vymožeností úzce souvisí, respektive závisí na vysokém stupni obranyschopnosti ČSSR. Politice připadá rozhodující úloha při řešení problematiky obranyschopnosti ČSSR. Politika určuje:

- zahraničně politickou orientaci státu, na které závisí jeho mezinárodní postavení a jeho mezinárodní bezpečnost;
- obsah a systém vnějších vojenských vztahů republiky;

— úkoly ekonomické a morálně politické sféry, které přímo i nepřímo souvisí s obranou socialistické vlasti;

— úkoly vojenskotechnického rázu, tj. organizace a systém rozmístění ozbrojených sil, obsah a zaměření systému bojové a politické přípravy.

Výchozí podmínkou úspěšného řešení všech těchto otázek je vedoucí úloha KSČ. Řešení vojenské výstavby se projevuje v tom, že všechny otázky obrany země, upevnění armády, vojenskou teorii a praxi strana řeší v plném souladu s ideologií a vojenskou politikou strany, na základě jejich usnesení a pokynů. Právě v tomto duchu probíhá realizace vojenskopolitické linie XIV. sjezdu KSČ; to zabezpečuje, že základem budování ČSLA jsou pevné ideové marxisticko-leninské a internacionalistické základy. Tato okolnost, spolu s realizací celkové generální linie XIV. sjezdu KSČ, tvoří pevný základ pro zvyšování obranyschopnosti ČSSR.

Rozhodující úloha politiky při řešení problematiky obranyschopnosti ČSSR vyplývá i z řady zásadních mezinárodních a historických souvislostí. ČSSR leží na hranici třídně rozdělené Evropy, na hranici dvou protikladných společenských soustav. Tato okolnost se promítá do mezi-

národního postavení naší republiky, do místa a úlohy, kterou hraje v třídním zápase mezi socialismem a kapitalismem a do internacionálních povinností socialistického Československa vůči světovému socialismu a vůči mezinárodnímu revolučnímu hnutí.

ČSSR spolu s NDR zároveň leží na hranici vojensky rozdělené Evropy. Je tedy v přímém dotyku s vojenskými silami agresivního Severoatlantického paktu, s jeho prvním strategickým sledem. Realitou zůstává fakt, že na území NSR jsou rozmístěny hlavní vojenské síly a vojenské základny NATO. Na území NSR (včetně bundeswehru) je asi 1 milión vojáků a značné množství bojové techniky. Přitom v západní Evropě je rozmístěno asi 7200 jaderných bojových hlavíc.

Vojenskopolitické postavení ČSSR se promítá do veškerého branného úsilí socialistického Československa. Tak tomu bylo v podmínkách „studené války“, ale i nyní v podmínkách uvolňování mezinárodního napětí.

Požadavek vysoké obranyschopnosti ČSSR je naléhavý i v době, kdy probíhá proces uvolňování mezinárodního napětí. Severoatlantický pakt se nevzdal agresivních plánů vojenského zničení socialismu. V NSR dále existují a působí krajně pravicové a revanšistické síly, které vystupují proti uzavření smlouvy mezi ČSSR a NSR, a které setrvávají na územních požadavcích vůči naší republice. Požadavek zvyšovat obranyschopnost ČSSR tedy objektivně vyplývá z agresivní podstaty a charakteru imperialismu a z toho, že naše republika přispívá k historickému zápasu mezi socialismem a kapitalismem. ČSSR nikdy nebyla a není schopna zajistit obranu a bezpečnost socialistické vlasti vlastními silami a prostředky. Tato skutečnost v žádném případě nevyplývá z pocitu malosti a slabosti naší republiky. Vyplývá ze souhrnu vojenskopolitických souvislostí,

- z vojenskopolitických možností ČSSR,
- z toho, že ČSSR nežije izolovaně v geografickém ani politickém slova smyslu,
- z vojenskopolitické situace v Evropě,
- z procesu vědeckotechnické revoluce ve vojenském.

Stručně řečeno, vyplývá z reálného hodnocení rozložení třídních sil ve světě, a takových komponentů, jako je počet obyvatelstva, velikost území, jeho tvar, strategická poloha vzhledem k nepříteli, dosah a účinky moderních zbraní a náklady na jejich požívání, formy a metody vedení ozbrojeného zápasu a další.

Tyto mezinárodní a vojenské souvislosti, jakož i historické zkušenosti našich národů z boje proti fašismu za obnovu samostatnosti a nezávislosti naší republiky, zvýrazňují existenční význam československo-sovětského spojení a naši příslušnost do obranné organizace socialistických zemí — Varšavské smlouvy. Tyto dva klíčové články zahraničně politické orientace ČSSR mají těsnou souvislost s problematikou obranyschopnosti socialistického Československa, a to jak v širším (mezinárodním), tak i užším (vnitřním) měřítku. Právě na nich závisí zvyšování obranyschopnosti ČSSR.

Z hlediska zajištění bezpečnosti socialistického Československa, z hlediska vývoje československo-sovětských vztahů a konečně i z hlediska vývoje a zájmů socialistického společenství i evropské bezpečnosti za historický mezník plným právem označujeme novou československo-sovětskou spojeneckou smlouvu, kterou dne 6. května 1970 podepsali na Pražském hradě nejvyšší představitelé obou zemí. Nová smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci mezi ČSSR a SSSR navazuje na spojeneckou smlouvu z roku 1943, potvrzuje věrnost jejím cílům. Současně vyjadřuje novou vyšší kvalitu vzájemných vztahů a spolupráce mezi ČSSR a SSSR. „Naše nová smlouva“ — zdůraznil L. I. Brežněv — „přebírající štafetu sovětsko-československého přátelství, potvrzuje a zakotvuje všechno to, čeho jsme dosáhli v rozvoji vztahů mezi našimi zeměmi za dobu skoro tří desetiletí. Zároveň přibliží k současné úrovni naší spolupráce, založené na učení marxismu-leninismu, na zásadách socialistického internacionalismu.“¹⁾

K podepsání smlouvy došlo v době, kdy řešení důležitých mezinárodních problémů, zejména v Evropě, předpokládalo prohloubit jednotu socialistického společenství a jeho koordinovaný postup v zahraniční politice. Pět let, které uplynuly od podepsání nové spojenecké smlouvy, potvrdily její historický význam.

Smlouva garantuje svobodný národní ká postavení Československa, silně otevírá vystoupením kontrarevolučních sil. Smlouva zároveň tvoří pevný základ mezinárodního postavení ČSSR a správně orientuje její zahraniční politiku. V dialektické jednotě spojuje zásady proletářského internacionalismu s nejvladnějšími zájmy a potřebami našich národů.

Smlouva garantuje svobodný národní život Čechů a Slováků a všeho lidu. Za-

¹⁾ ČSSR-SSSR přátelství — spolupráce, vzájemná pomoc, Praha 1970, s. 86.

jištuje nezávislost a suverenitu našeho státu v třídně rozděleném světě. Přitom platí zásada, že „neexistuje abstraktní chápání suverenity socialistického státu. Reálným výrazem této suverenity je moc dělnické třídy a existence vedoucí úlohy komunistické strany“.²⁾

Smlouva vytváří pevné záruky socialistického rozvoje naší republiky, jakož i příznivé předpoklady pro rozvoj hospodářské, vědecké, kulturní, technické a jiné spolupráce.

Smlouva prohlašuje, že mnichovská dohoda ze dne 29. září 1938 vynucená hrozbou útočné války s použitím síly proti Československu je od samého počátku neplatná se všemi z toho vyplývajícími důsledky.

Již v tom, co jsem uvedl o významu nové československo-sovětské spojenecké smlouvy, jsou obsaženy výchozí komponenty jejího vojenskopolitického významu. Přijetí nové spojenecké smlouvy zasadilo zdrcující ránu domácím pravicovým a antisocialistickým silám, jakož i imperialistickým agresivním kruhům. Definitivně se zhroutily jejich plány na změnu sociálně politických poměrů v ČSSR a ztroskotaly jejich spekulace na oslabení strategickopolitického postavení socialistického společenství v oblasti střední Evropy.

Vojenskopolitický význam nové československo-sovětské spojenecké smlouvy je dalekosáhlý. Smlouva obsahuje dvě trvalé konstanty vojenské politiky KSČ: těsnou vojenskou spolupráci mezi ČSSR a SSSR a koordinovanou vojenskou činnost v rámci Varšavské smlouvy. To dává vojenské politice KSČ jednoznačně internacionální ráz a současně jí dává nebyvalé možnosti a dynamiku.

Nová československo-sovětská spojenecká smlouva zakotvuje celý souhrn klíčových otázek, které mají pro ČSSR trvalý vojenský význam, a které podmiňují růst obranyschopnosti socialistického Československa.

Smlouva v duchu leninské teorie o obraně socialistické vlasti jednoznačně prohlašuje, že podpora, upevňování a ochrana socialistických vymožeností, jichž bylo dosaženo hrdinným úsilím a obětavou prací lidu obou zemí, jsou společnou internacionální povinností socialistických zemí. Smlouva zakotvuje ustanovení, že „... V případě ozbrojeného útoku proti jedné z vysokých smluvních stran ze strany kterékoliv státu nebo skupiny států bude to druhá smluvní strana považovat za útok i proti sobě a okamžitě jí po-

skytne veškerou pomoc, včetně vojenské a rovněž podporu všemi prostředky, které má k dispozici, uplatňující tak právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu podle článku 51 Charty Organizace spojených národů.“³⁾

Z tohoto ustanovení smlouvy je zřejmé, že Sovětský svaz garantuje politicky a vojensky bezpečnost a nezávislost ČSSR. Sovětský svaz disponuje všemi soudobými prostředky vedení války, včetně raketových jaderných zbraní. Tím nám poskytuje ochranu v hlavní sféře možné soudobé války, odrazuje imperialisty před použitím zbraní hromadného ničení proti naší republice i ostatním zemím socialistického společenství. Neocenitelný význam této skutečnosti vyplývá i z toho, že výzkum, vývoj a výroba jaderných zbraní, jejich nosičů a další potřebné techniky vyžaduje obrovské finanční zdroje, rozsáhlé vědeckotechnické a výrobní kapacity. Tyto zdroje a kapacity má v socialistickém společenství jedině Sovětský svaz.

Nová smlouva zakotvuje neochvějnou vůli obou smluvních stran důsledně dodržovat závazky, které vyplývají z ustanovení Varšavské smlouvy. Zdůrazňuje v souladu s jejím duchem zajišťovat nedotknutelnost hranic členských států této smlouvy a činit všechna nutná opatření k zabránění v agresi jakýchkoli sil militarismu a revanšismu a k odrazení útočnicka.⁴⁾ Z tohoto ustanovení smlouvy vyplývají pro socialistické Československo nejen skálopevné záruky jeho vojenské bezpečnosti, ale i jeho internacionální povinnosti vůči ostatním zemím socialistického společenství.

Smlouva vytváří optimální předpoklady pro trvalou vojenskou spolupráci mezi ČSSR a SSSR. Sovětský svaz, který má nejzkušenější a nejsilnější armádu, nezištně v duchu principů socialistického internacionalismu poskytuje zkušenosti z její výstavby, bojové a politické přípravy a ze všech sfér vojenské činnosti. Předává naší armádě vojenské řády a předpisy, které zobecňují bohaté zkušenosti Sovětské armády. Dává československým ozbrojeným silám zkušenosti a poznatky ze struktury vojsk, z vojenského umění, z řízení a velení, ze stranickopolitické práce. Pomáhá vychovávat velitelské kádry a odborníky nejruznějších směrů pro ČSLA. Díky internacionální pomoci Sovětského svazu se ČSLA rozvíjí jako soudobá moderní armáda odpovídající požadavkům vědeckotechnické revoluce ve vojenství. Sovětský svaz

²⁾ XXIV. sjezd KSSS, Praha 1971, s. 170.

³⁾ Československo-sovětské vztahy 1945—1960, Praha 1971, s. 440.

⁴⁾ Tamtéž, s. 440.

dodává naši armádě nejmodernější bojovou techniku a zbraně, které jí zabezpečují velkou palebnou a údernou sílu, manévrovost a odolnost proti účinkům zbraní hromadného ničení.

Československo-sovětská spojenecká smlouva tvoří základní pilíř smluvního a bezpečnostního systému ČSSR. Zajišťuje naší národní a státní bezpečnost proti jakýmkoli úkladům imperialistické reakce. Představuje skálopevný základ existence a rozvoje socialistického Československa. Proto XIV. sjezd KSČ zdůraznil: „Naše strana bude neochvějně střežit pevné přátelství a spojenectví ČSSR se Sovětským svazem. Učiníme vše pro to, aby nová Smlouva o přátelství, o vzájemné pomoci mezi ČSSR a SSSR se stala plodným východiskem k dalšímu prohlubování spolupráce ve všech oblastech.“⁵⁾

Druhým základním pilířem suverenity, bezpečnosti, nedotknutelnosti hranic a území ČSSR a předpokladem růstu obranných schopností naší republiky je naše členství v obranné organizaci socialistických zemí — ve Varšavské smlouvě. Pro socialistické Československo má členství ve Varšavské smlouvě zásadní význam. To jednoznačně potvrzuje dvacetiletá plodná a úspěšná činnost této obranné organizace socialistických zemí. Historické zkušenosti naší socialistické vlasti ukazují, že požadavek být pevnou součástí Varšavské smlouvy plně odpovídá národním, státním a internacionálním zájmům ČSSR.

„Varšavská smlouva“ — zdůraznil ministr obrany Sovětského svazu maršál SSSR A. A. Grečko — „je výsledkem historické tvůrčí práce bratrských a marxisticko-leninských stran socialistických zemí. Je to nové vítězství leninského učení o obraně socialismu a významný krok v jeho dalším rozvoji.“⁶⁾

Země Varšavské smlouvy během uplynulých dvaceti let nahromadily značné a mnohostranné zkušenosti z vojenské spolupráce a z internacionální obrany socialismu. V rámci Varšavské smlouvy úspěšně řeší složité otázky strategie a taktiky, organizaci a vybavení vojsk, metody výcviku a výchovy příslušníků bratrských armád, otázky, které vyvolává vědeckotechnická revoluce ve vojenství.

Vojenská síla států Varšavské smlouvy má takovou hodnotu, že spojenecké země v čele se Sovětským svazem jsou schopny odpovědět na sílu ještě větší silou. „Varšavská smlouva“ — zdůraznil L. I. Brežněv — „spolehlivě chrání vymoženosti národů socialistických zemí. Armády členských

zemí této smlouvy jsou vyzbrojeny nejdokonalejšími zbraněmi. Na vojenských cvičištích, ve vzduchu i na moři se rozvíjí vzájemná součinnost armád a druhů vojsk spojeneckých států, prověřuje se potenciál moderní vojenské techniky a utužuje se bojové bratrství ozbrojených sil organizace Varšavské smlouvy. Bude-li zapotřebí, pak se těsně semknutá rodina členů této smlouvy postaví jako hrozná síla na obranu socialistického zřízení, na obranu svobodného života našich národů a zasadí každému agresorovi zdrcující úder.“⁷⁾ Díky této síle Varšavské smlouvy bylo zmařeno mnoho plánů imperialistických států. O ničivé obranné síle zemí Varšavské smlouvy dnes nepochybuje ani ten nejzarytější nepřítel socialismu. Socialistické země nikoho neohrožují a nehodlají nikoho napadnout. Jsou však připraveny okamžitě odpovědět na jakoukoli agresi a zasáhnout agresora, pokud by se odvážil narušit hranice socialistického společenství. Vojenská síla států Varšavské smlouvy odníma hodnověrnost všem strategickým koncepcím a plánům USA a NATO. Tyto koncepce a plány, které sledují vojenské zničení socialistických zemí, se ukázaly v jednotlivých etapách poválečného vývoje jako nereálné a jejich cíle nemohly být zajištěny ani sebevíce vystupňovaným zbrojením a válečnými přípravami.

Aktivní účast ČSSR na veškeré činnosti Varšavské smlouvy tvoří další pevnou základnu pro zvyšování její obranných schopností. A nejenom to. Všechny vojenskopolitické a vojenskoodborné otázky, které souvisí s internacionální obranou socialismu, může a úspěšně řeší v rámci obranné operace organizace Varšavské smlouvy. Zároveň aktivně přispívá společnému obrannému úsilí zemí Varšavské smlouvy svou zahraničně politickou činností a upevňováním mezinárodního postavení. V naší důležitý vklad k upevňování obrany zemí Varšavské smlouvy i svou strategickou polohou. Naše západní hranice tvoří i západní hranici socialistického společenství. Naše republika je v přímém dotyku s hlavními vojenskými silami NATO. Socialistické Československo hraničí téměř se všemi státy Varšavské smlouvy, včetně Sovětského svazu a má rozvinutou komunikační síť. To vše má značný strategický význam pro celé socialistické společenství. ČSLA je součástí prvního strategického sledu armád Varšavské smlouvy a v případě nepřátelské agrese by naše republika, její armáda se spojeneckými

⁵⁾ XIV. sjezd KSČ, Praha 1971, s. 586.

⁶⁾ Obrana lidu (příloha), 1. 2. 1975, s. 5.

⁷⁾ L. I. Brežněv, Projevy a stati, Praha 1972, s. 126.

silami jako první čelila nepřátelské agresi. To vše zvyrazňuje politický, internacionální a vojenský dosah obranyschopnosti ČSSR.

Z vojenskopolitického hlediska členství ve Varšavské smlouvě má pro socialistické Československo klíčový význam. Význam, který determinují

— realita třídně a vojensky rozdělené Evropy,

— omezenost vojenských možností Československa,

— proces vědeckotechnické revoluce ve vojenství,

— vývoj doktrín a strategie imperia-
lismu.

Ekonomická spolupráce států Varšavské smlouvy se uskutečňuje v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci. Výrazem realizace principů socialistického internacionalismu v této oblasti je komplexní program socialistické ekonomické integrace z července 1971. Jeho uskutečňování napomáhá růstu ekonomické síly světové socialistické soustavy a upevňování národních ekonomik členských zemí RVHP. Je důležitým činitelem upevňování jednoty socialistického společenství a převahy socialismu nad kapitalismem ve všech oblastech života společnosti.

Realizace komplexního programu socialistické ekonomické integrace zároveň výrazným způsobem přispívá ke zvyšování obranyschopnosti států Varšavské smlouvy. Vytváří příznivé podmínky a předpoklady pro uspokojování potřeb ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Členské státy smlouvy, především Sovětský svaz, rozvíjí speciální odvětví zbrojní výroby, jako je např. výroba štěpných materiálů, raketový průmysl, letecký průmysl, speciální hutní odvětví, elektronický průmysl,

výrobu přesných měřicích přístrojů, tankový průmysl a další odvětví výroby zbraní a bojové techniky.

Strategický význam má skutečnost, že členské země RVHP koordinují své pětileté plány, staví společné objekty (ropovod Družba, tranzitní plynovod aj.), vypracovávají mezinárodní bilanci surovin a paliv, vytvářejí společnou energetickou, dopravní a sdělovací soustavu, koordinují zbrojní výrobu a uskutečňují společný vědecký výzkum.

Tím vším vytvářejí ekonomické, materiální a zbrojní základy zvyšování obranyschopnosti zemí Varšavské smlouvy. ČSSR jako průmyslově vyspělý stát se na této mnohostranné činnosti zemí Varšavské smlouvy aktivně podílí a současně využívá této spolupráce ke zvyšování své obranyschopnosti.

Kvalitní a náročný systém bojové a politické přípravy ČSLA patří mezi základní faktory, které podmiňují zvyšování obranyschopnosti ČSSR. V této oblasti má obecnou platnost důležitá Leninova teze: „Každý přizná, že armáda, která se necvičí ve zvládnutí všech druhů zbraní, všech bojových prostředků a metod, jimiž disponuje nebo může disponovat nepřítel, si počíná pošetile, ba zločinně.“⁸⁾ V souladu s touto leninskou tezí ČSLA realizuje vojenskopolitickou linii XIV. sjezdu KSČ. Mezi úspěchy v její realizaci mimo jiné patří: prohloubení organizovanosti a upevnění kázně, zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA, zdokonalení řízení, velení a plánování, zkvalitnění výchovy a výcviku, úspěchy při formování vysokých morálně politických, bojových kvalit příslušníků ČSLA a další. Proto právem konstatujeme, že ČSLA je pevnou a neoddelitelnou součástí armád Varšavské smlouvy.

⁸⁾ V. I. Lenin, Spisy, sv. 31, Praha 1955, s. 91.

Úlohy straníckopolitické práce pri zvyšovaní bojovej pohotovosti

XIV. zjazd KSČ osobitne zdôraznil: „Na zvyšovanie bojovej sily Československej ľudovej armády je potrebné rozvíjať straníckopolitickú prácu a politickoideovú výchovu... Neustálu pozornosť venovať zdokonaľovaniu systému velenia, upevňovaniu disciplíny, organizovanosti života a vysokej bojovej pohotovosti vojsk.“¹⁾

Naša komunistická strana obsahovým zameraním svojej vojenskej politiky stavia a rieši v zjazdových dokumentoch a na plenárnych zasadnutiach ÚV KSČ úlohy, prostriedky i metódy uskutočňovania politiky strany v živote armády. Za dôležitý prostriedok zvyšovania bojovej sily Československej ľudovej armády vždy považuje straníckopolitickú prácu.

Táto práca je pevným základom výstavby socialistickej armády. Je hlavným prostriedkom zvyšovania politickej uvedomelosti vojakov v duchu marxisticko-leninského svetového názoru, prostriedkom formovania vysokých morálnych, politických i bojových kvalít a prostriedkom mobilizácie úsilia vojakov za vysoko kvalitné zvládnutie úloh, vyplývajúcich z neustálej pripravenosti hájiť záujmy socialistického spoločenstva proti imperialistickému nepriateľovi.

Najdôležitejšia úloha straníckopolitické práce pri neustálom zvyšovaní bojovej pohotovosti je sústreďovať všetko úsilie vojakov, veliteľov, politických pracovníkov, straníckych a zväzáckych organizácií a vojenských kolektívov na dokonalú politickú, vojenskú a odbornú prípravu

nost, plniť požiadavky strany a vlády ako vlasteneckú a internacionálnu povinnosť kedykoľvek to bude potreba.

Avšak rozsah úloh straníckopolitické práce v procese bojovej a politickej prípravy našej armády je ovplyvňovaný predovšetkým politickým obsahom triedne rozdeleného sveta a taktiež obsahom vedeckotechnickej revolúcie a jej dôsledkov pre vojenstvo.

Priamo z podstaty imperialismu vyplýva objektívna nutnosť neustáleho zvyšovania bojovej pohotovosti a náročnosti na úlohy bojovej a politickej pripravenosti socialistickej armády. Neustála požiadavka byť ostrážitým, pripraveným obráncom a kedykoľvek zasiahnuť proti agresii, ktorú imperialistický nepriateľ zákonite vyvoláva a ktorej nebezpečie je stále aktuálne potrvá pokiaľ kapitalizmus bude existovať.

KSSZ na svojom XXIV. zjazde, vychádzajúc z analýzy poslednej konkrétnej historickej a medzinárodnej situácie zdôraznila, že výstavba socializmu a komunizmu v ZSSR a ostatných socialistických krajinách prebieha v podmienkach nepretržitých pokusov imperialistov zastaviť, alebo narušiť nástup svetových revolučných síl, prekaziť budovanie socializmu a rozpútať novú svetovú vojnu.

Hlavnou agresívnou silou súčasného imperialistického sveta je NATO na čele s USA a NSR. NATO predstavuje v Európe najväčšie nebezpečie a hlavnú prekážku na ceste spoločenského pokroku. Imperialistické štáty obkľúčili socialistické krajiny agresívnymi blokmi, neustále aktívne podporujú vojnu v Indočíne a sú

¹⁾ XIV. zjazd KSČ, Pravda, Bratislava 1971, str. 614 až 615.

na pokraji konfliktov na Strednom východe ako aj v iných častiach sveta. Pokiaľ toto nebezpečie, vyvolávané imperializmom objektívne existuje, bude treba neustále upevňovať obranyschopnosť socialistických krajín, zvyšovať ostražitosť a bojovú pohotovosť ich ozbrojených síl.

Nesmieri ny rozvoj vedeckotechnickej revolúcie vo vojenstve, ktorý zo dňa na deň prináša do všetkých armád nové, dokonalejšie ale aj ničivejšie zbrane a techniku, nás presvedčia o tom, že to, čo sme dosiahli v úrovni bojovej pohotovosti včera a dnes, nemôže stačiť zajtra. Zdôraznil to minister obrany ZSSR, maršál Sovietskeho zväzu A. A. Grečko, keď na celoarmádnej konferencii tajomníkov a straníckych organizácií povedal: „Každé aj tie najlepšie výsledky treba považovať za základňu, za odrazový mostík pre dosiahnutie ešte vyšších ukazateľov. To, čo sa dnes považuje za úspech, zajtra nás už nemôže uspokojiť.“²⁾

Tým už praxou potvrdzujeme nutnosť majstrovského ovládnutia novej bojovej techniky a zbraní, ale i dôležitosť poznania politických zámerov, perspektív vývoja a na ich základe potom vykonávať účinnú straníckopolitickú prácu. Treba však mať na zreteli, že i v období vedeckotechnickej revolúcie hlavnou silou v boji je a bude človek. Pôjde o to, aký odraz táto skutočnosť zanecháva v bojovej pripravenosti a ešte konkrétnejšie, v bojovej a politickej príprave našich jednotiek a útvarov. Na úlohách a politickej príprave je treba vedieť vychovávať a sledovať neustále formovanie pevných politických a morálnych, psychických a bojových vlastností, fyzickej zdatnosti a odborných schopností vojakov, poddůstojníkov a dôstojníkov.

Minister národnej obrany, armádny generál M. Dzúr na celoarmádnej porade predsedov organizácií KSČ v ČSĽA hovorí: „Velitelia, politické orgány a stranícke organizácie si stále viac uvedomujú, že zvyšovanie bojovej pohotovosti je nepretržitý proces, že jej vysokú úroveň možno dosiahnuť iba vysokým stupňom riadacej a organizátorskej práce, kvalitným plnením výcvikových úloh, vysokou úrovňou taktickej, streleckej a ostatných druhov príprav. Že je podmienená vysokým politickým a morálnym stavom všetkých príslušníkov armády, ich vycvičenosťou a všestrannou bojovou a psychickou pripravenosťou.“³⁾

Toto všetko ukazuje, že straníckopolitická práca už nemôže byť a ani nie je živelnosťou či intuíciou. Správna organizácia a výkon straníckopolitickej práce vyžaduje aby sme poznávali jej zákonitosti, princípy a majstrovsky ich spájali s praktickou činnosťou. Musíme vedieť, že upevňovanie vplyvu straníckych organizácií a príprava kádrov na všetky stránky života a činnosti vojsk je hlavná úloha straníckopolitickej práce, ktorá s novými požiadavkami zákonite narastá. Spájanie jej obsahu, metód a foriem s požiadavkami života je podmienkou kvalitného výcviku, ako nevyhnutnej prípravy pre úspešné vedenie súčasného boja.

Na stav bojovej pohotovosti útvaru či jednotky bude mať v súčasných podmienkach podstatný vplyv bojová pripravenosť každej osádky, družstva, obsluhy, každého vojaka, poddůstojníka a dôstojníka, ich politická, morálna, psychická a fyzická schopnosť presne a v stanovených normách plniť iniciatívne úlohy a rozkazy nadriadených. Straníckopolitická práca bude teda organizovaná a uskutočňovaná medzi príslušníkmi jednotiek, uprostred nás vojakov všetkých odborností a špecializácií. Tým nevylučujem a ani neobmedzujem úlohu ideovo-výchovnej a kultúrnovýchovnej činnosti ako neoddeliteľnej súčasti straníckopolitickej práce, ba naopak, jej nutnosť je dôležitou podmienkou politickej uvedomelosti pre pochopenie cieľov a úloh. Čiže v tesnom spojení práce veliteľov, politických pracovníkov, straníckych a mládežníckych organizácií je treba vidieť mobilizáciu vojakov za zvyšovanie bojovej pohotovosti a bojovej pripravenosti v jednote s výchovou vojakov v duchu vedeckého svetového názoru, bezvýhradnej oddanosti socialistickej vlasti, priateľstvu národov socialistického spoločenstva, proletárskeho internacionalizmu, vernosti komunistickej strane a vláde Československej republiky. Tu platí prostá zásada, že čím viac pochopí vojak politiku našej strany a vlády, úlohy výstavby a obrany socialistickej vlasti, úlohy socialistických armád a cieľe imperialistickej agresívnej politiky, tým silnejšie bude v ňom pocit zodpovednosti za zvýšenú bojovú pripravenosť, za dosiahnutie výsledkov vo výcviku, tým lepšie bude plniť svoje vojenské povinnosti.

Maršál Sovietskeho zväzu A. A. Grečko na V. konferencii tajomníkov straníckych organizácií KSSZ vedľa nutnosti, zdôrazňuje i obsah pojatia bojovej pohotovosti keď hovorí: „Bojová pohotovosť je pojem široký a rozsiahly. Zo strategického hľadiska pod pojmom bojovej pohotovosti chápeme taký stav ozbrojených síl,

²⁾ A. A. Grečko, V. konferencia tajomníkov straníckych organizácií. Krasnaja zvezda, deník, Moskva 1973.

³⁾ M. Dzúr, Celoarmádna porada predsedov organizácií KSČ v ČSĽA, OL, 14. 1. 1975, str. 3.

ktorý spoľahlivo zaručuje bezpečnosť krajiny v mieru a dosiahnutie stanovených cieľov vo vojne. Z taktického hľadiska je to schopnosť zväzov, zväzkov, útvarov a jednotiek v maximálne krátkom čase organizovane začať boj s nepriateľom a za akejkoľvek situácie úspešne splniť stanovenú úlohu.⁴⁾

Bojová pohotovosť teda nie je niečo dané, hotové, niečo, čo z hľadiska vojsk netreba pripravovať, ale naopak, predchádza jej hlboká a všestranne organizovaná príprava všetkých druhov vojsk. Príprava, ktorá vyžaduje úmernú každodennú prácu — výcvik jednotlivca, osádky, družstva, jednotky, útvaru, divízie v celom komplexe vojenskej činnosti. V straníckopolitickej práci pôjde tu nielen o výcvik ako pedagogický proces pre zvládnutie vojenského majstrovstva. Bojová pohotovosť útvaru, jednotky i jednotlivca závisí od úrovne uvedomelosti, disciplíny a vojenského majstrovstva. Jadrom obsahu všetkých úloh straníckopolitickej práce bude teda boj za vysokú bojovú pohotovosť, bojovú pripravenosť, založenú na uvedomelej vojenskej disciplíne, komunistickom presvedčení, vlastenectve a internacionalizme, vybavenosti jednotiek najmodernejšou technikou a jej majstrovským ovládnutím v súčasných podmienkach možného boja proti imperialistickému nepriateľovi.

Z hľadiska ujasnenia si úloh cieľave domej straníckopolitickej práce a jej vplyvu na bojovú pripravenosť vojsk v celku, je možné uviesť že účinnosť bojovej pohotovosti môžeme posudzovať:

- politickým a morálnym stavom, úroveňou vojenskej disciplíny a organizovanosťou vojsk;

- úrovňou vojenskej, odbornej pripravenosti a vycvičenosti vojakov, poddôstojníkov a dôstojníkov a ich umením viesť bojovú činnosť v súčasných podmienkach boja;

- materiálo-technickým vybavením a stupňom zvládnutia bojovej techniky a zbraní, využitia ich možnosti v boji;

- organizátorskými schopnosťami, úrovňou teoretickej a vojenskej pripravenosti veliteľských kádrov, štábov, politických pracovníkov, ich schopnosťou riadiť jednotky v bojovej činnosti.

Tohoto stavu dosiahneme jedine účinné organizovaným procesom bojovej a politickej prípravy. Bojová pripravenosť predpokladá teda vysokú úroveň bojovej a politickej prípravy, osobitne poľného výcviku a prísnu vojenskú disciplínu. „Bo-

jová a politická príprava vojsk je jednotný a organizovaný systém výcviku vojsk, ktorého cieľom je pripraviť uvedomelého obráncu socialistickej vlasti.“⁵⁾

Zmyslom straníckopolitickej práce v oblasti bojovej a politickej prípravy bude mobilizácia všetkých vojakov pre vysoko kvalitné plnenie úloh vyplývajúcich z programov bojovej a politickej prípravy, aktívne sledovanie formovania určitých vlastností a správneho zamerania výchovy v duchu vedeckého svetového názoru a komunistického presvedčenia, k vernosti politike komunistickej strany, k láske k socialistickej vlasti a proletárskemu internacionalizmu.

Tesné spojenie straníckopolitickej práce s úlohami bojovej prípravy jednotiek teda vyžaduje, aby straníckopolitická práca v oblasti bojovej a politickej prípravy sledovala predovšetkým tieto úlohy:

- pevne vytvoreným systémom ideovo-politickej výchovy musíme účinne pôsobiť na zvýšenie uvedomelosti vojaka a tým vytvárať predpoklad pochopenia nutnosti vysokej a nepretržitej bojovej pripravenosti,

- napomáhať zvyšovať efektívnosť poľného výcviku,

- upevňovať morálnu, politickú, psychickú a fyzickú pripravenosť vojsk pre najťažšie podmienky vedenia súčasného boja pri použití zbraní hromadného ničenia i bez nich,

- napomáhať majstrovskému zvládnutiu súčasnej bojovej techniky a zbraní,

- napomáhať udržiavať vysokú disciplínu a prísnu vojenskú organizovanosť, náročnosť a dôsledné plnenie bojových rozkazov a nariadení,

- mobilizovať k tvorivému a iniciatívnemu plneniu stanovených úloh.

Pri sledovaní systému straníckopolitickej práce považujem za potrebné ukázať i na základné obsahové východiská pre straníckopolitickú prácu v oblasti bojovej a politickej prípravy, medzi ktoré patria najmä:

- základné dokumenty strany (Porady medzinárodného robotníckeho a komunistického hnutia, zjazdy, zasadnutia ÚV, stanovy KSČ),

- marxisticko-leninské učenie o vojne a armáde,

- rozkaz MNO (organizačno-metodické smernice, Smernice MNO a NHPS ČSEA pre politickú a ideovo-výchovnú prácu na výcvikový rok),

- smernice (pre prácu organizácií KSČ, pre prácu politických orgánov v ČSEA,

⁴⁾ Porovnaj: V. vsearmejskoje sovješčanie sekretaraj partorganizacij, Krasnaja zvezda, 28. marta 1973, g. str. 2.

⁵⁾ Vševojsk-52-1, Vojensko-terminologický slovník, MNO-NV, Praha 1966, str. 23.

pre socialistickú súťaž, pre ideovo-výchovnú a kultúrno-výchovnú činnosť),

— prísaha, poriadky, predpisy a programy bojovej a politickej prípravy,

— uznesenia stranických konferencií a orgánov, výročných členských schôdzí základných organizácií strany,

— materiály a skúsenosti zo stranickopolitickej práce Sovietskej armády a ďalších armád Varšavskej zmluvy,

— rozkazy a nariadenia,

— plány bojovej a politickej prípravy a ďalšie.

Zjazdové materiály KSČ pre život v našej spoločnosti rozpracovávajú program, vytvárajú líniu budovania a obrany socializmu v našej vlasti. V rezolúcii XIV. zjazdu KSČ je na poprednom mieste venovaná pozornosť upevňovaniu obranyschopnosti našej krajiny. Rozkaz MNO ako vojensko-politický a stranický dokument konkretizuje závery a rezolúcie XIV. zjazdu KSČ. Každý rok v podmienkach armády konkretizuje a vytyčuje úlohu pre každého komunistu a ostatných príslušníkov ČSLA. Nie je to inakšie ani v ďalších obsahových dokumentoch, ktoré sa stávajú základným programom života našich vojsk. V súlade s požiadavkami rezolúcie XIV. zjazdu, je v smerniciach pre prácu organizácií KSČ v ČSLA a pre prácu politických orgánov ČSLA zdôraznený význam trvalého rozvoja stranickopolitickej práce a ideovo politickej výchovy pre ďalšie zvyšovanie bojovej pripravenosti, pohotovosti a sily ČSLA. Smernice dávajú kritéria účinnosti stranickopolitickej práce i vzhľadom k bojovej a politickej príprave. Podobne aj ostatné predpisy, poriadky, výcvikové rozkazy či plány bojovej a politickej prípravy sú dokumentami, ktoré slúžia ako východisko pri konkretizácii úloh stranickopolitickej práce v oblasti bojovej a politickej prípravy.

Pri realizácii úloh stranickopolitickej práce v procese bojovej a politickej prípravy je však treba prísna cieľavedomosť a operatívnosť, nachádzať určitý systém organizovania a uskutočňovania stranickopolitickej práce. Nie vždy však sa nám to darí najlepšie. Tak napr. v procese riadenia a organizácie bojovej a politickej prípravy najvýraznejšie vystupujú „Programy bojovej a politickej prípravy“ a „Plánovanie bojovej a politickej prípravy“, ako predpoklad úspešne vykonávaného výcviku a výchovy vojsk. Domnievam sa, že i z hľadiska systému stranickopolitickej práce budeme musieť nachádzať aj v týchto dokumentoch, ktoré sú dôležitým a posledným teoretickým článkom prechodu k praxi, svoje miesto a úlohy.

Viac premýšľať nad jednotou politickej a odbornej zladenosti práce z hľadiska organizátorskej činnosti stranickopolitickej práce a vyjadriť ju presnejšie v takých základných dokumentoch ako sú „Programy“ a „Plánovania bojovej a politickej prípravy“.

Pri postavení úlohy stranickopolitickej práce v oblasti bojovej a politickej prípravy, nemôže ísť o nejaké jej samoučelné rozčleňovanie. Jej základné poslanie musíme vidieť v dosahovaní vysokej bojovej pohotovosti vojsk a oblastí stranickopolitickej práce v bojovej a politickej príprave, ako nepretržitý a rozhodujúci proces, ktorým sa bojová pohotovosť dosahuje. Úlohy stranickopolitickej práce v oblasti bojovej a politickej prípravy môžeme relatívne rozčleniť len vtedy, ak presne poznáme ciele, úlohy, obsah a organizáciu uskutočňovania bojovej a politickej prípravy. Potom môžeme účinne pôsobiť na zvyšovanie úrovne bojovej pripravenosti vojsk, realizovať v procese výcviku jeho ideovosť, sledovať a napomáhať vo formovaní určitých vlastností a aktívne v ňom presadzovať principiálnosť stranickopolitickej práce. Konečne principiálnosť stranickopolitickej práce môžeme presadzovať predovšetkým prostredníctvom jej organizátorov.

Vo vymedzených funkčných povinnostiach stanovujú naše základné poriadky veľmi presné úlohy i povinnosti veliteľov, náčelníkov a politických pracovníkov pri organizovaní a uskutočňovaní stranickopolitickej práce v procese bojovej a politickej prípravy. Smernice pre prácu stranických organizácií a stanov strany určujú veľmi presne úlohy stranických organizácií a komunistov pri vykonávaní stranickopolitickej práce.

Úloha stranickopolitickej práce v obsahovom zameraní na bojový výcvik znamená predovšetkým cieľavedomé a plánovite zachytiť celý proces od zahájenia výcviku až do jeho ukončenia. Vyžaduje každodennú aktívnu účasť na výcviku aj politických pracovníkov a stranických funkcionárov. A tu je každodenné nepretržité obhajovanie a obhajovanie marxisticko-leninského svetového názoru v každom predmete vojenského výcviku, každým vedúcim zamestnaním či funkcionárom nevyhnutné a potrebné. Je to ďalej neúprosny boj za splnenie noriem, boj proti zľahčovaniu výcvikových podmienok, je to pestovanie hrdosti vojakov k zbraňam a bojovej technike. Pôjde aj o to, aby práve pri výcviku a jeho prostredníctvom vojaci upevňovali svoju lásku k vlasti i hrdosť na to, že patria k socialistickému tábora. V praxi pôjde

o politickú kontrolu činnosti plnenia stanov, smerníc, prijatých uznesení a úloh vyplývajúcich z rozkazov a poriadkov. Toto je spojené s poznávaním ťažkostí i radostí každodenného života vojska. Preto, pokiaľ hovorím o straníckopolitickej práci, mám na mysli cieľavedomú, zámernú a aktívnu činnosť, systematickú, nepretržitú plánovitú prácu, vysoko ideovú a tesne spätú so životom strany a ľudu, organizovanú veliteľmi, politickými pracovníkmi, straníckymi a mládežníckymi funkcionármi, vykonávanú medzi konkrétnymi masami vojakov, lebo práve v tom je jej sila a účinnosť. Len takáto aktívna činnosť v procese výchovy a výcviku, v procese bojovej a politickej prípravy má svoje opodstatnenie. Len takáto práca v celom komplexe bojovej pripravenosti prináša svoje výsledky.

Ak mám ďalej hovoriť o relatívnom vylíčení úloh straníckopolitickej práce vo vplyve na bojovú a politickú prípravu, je potrebné poznať aj súvislosti jednotného procesu výchovy a výcviku v armáde. Ak chceme teda hovoriť o pôsobení straníckopolitickej práce na bojovú prípravu musíme poznať možnosti uplatnenia jej vplyvu v celom súhrne vojensky organizovanej činnosti, v ktorej bojová a politická príprava prebieha.

Vplyv straníckopolitickej práce na bojovú prípravu je konkrétnym riešením a naplňuje len sčasti základnú funkciu straníckopolitickej práce v ČSLA, ale pri posudzovaní a celkovej realizácii tejto požiadavky je treba vychádzať z tej skutočnosti, že základná oblasť činnosti je širšieho charakteru a tvorí relatívne uzavretý jednotný proces spoločného úsilia veliteľov, štábov, politických orgánov a straníckych organizácií v činnosti celkového života vojsk. Celý proces výcviku a výchovy v dialektickej jednote zahrnuje také prvky činnosti, ktoré sa navzájom podmieňujú a ovplyvňujú. Medzi nich patrí:

— ideovo-výchovná, stranícka a organizátorská práca, kultúrovýchovná činnosť, masovopolitická a ostatná politická práca;

- bojová príprava;
- režim a organizovanosť;
- materiálno-technické vybavenie;
- prostredie.

Úlohou straníckopolitickej práce je nie len k týmto činiteľom prihliadať, ale využívať ich, nachádzať v nich súvislosti, aktívne prvky činnosti a vzniklé problémy riešiť. Na základe ich poznania usmerňovať úlohy a obsah straníckopolitickej práce v celom procese vojensky organizo-

vaného života a predovšetkým v oblasti bojovej a politickej prípravy.

Preto aj účinnosť úloh straníckopolitickej práce nemôžeme posudzovať inakšie, ako v súvislosti s celou základnou oblasťou činnosti a života vojsk. Výsledky bojovej a politickej prípravy — stav výcviku a výchovy, bojovú pripravenosť, morálne, politické a bojové vlastnosti, ich kvalita a úroveň sú tak ich neoddeliteľnou súčasťou a rozhodujúcim kritériom účinnosti straníckopolitickej práce a jej podielu na všetkých pozitívnych zmenách stavu. Podobne aj vysoká odborná stránka bojovej pripravenosti, organizátorská a riadiaca práca veliteľov, náčelníkov a štábov je dôležitým činiteľom, ktorý podmieňuje účinnosť práce politických orgánov a straníckych organizácií.

Z tohoto vyplýva, že úlohy straníckopolitickej práce zahrnujú všetky oblasti prípravy a výchovy vojakov so zamieraním na dôsledné presadzovanie línie strany vo všetkých úsekoch života jednotiek. Jej základnou úlohou je v jednotnom úsilí straníckych organizácií s veliteľmi a štábmi, formovať politické, morálne a bojové vlastnosti príslušníkov jednotiek a ich uvedomelý vzťah k úlohám bojovej pohotovosti a pripravenosti, aby mobilizovala vojakov v procese výchovy a výcviku k majstrovskému zvládnutiu zbraní a bojovej techniky, k prísnej vojenskej disciplíne a plneniu všetkých vojenských povinností. V celom procese vojensky organizovaného života sa takto v dialektickej jednote, predovšetkým v praxi vychovávaťelov a vychovávaných naplňuje i základná požiadavka v procese výcviku a výchovy učiť vojská tomu, čo je nevyhnutne potrebné v súčasnej vojne.

Celý systém výcviku a výchovy je zamierovaný na zvyšovanie a zdokonaľovanie vysokej bojovej pohotovosti. Bojová pripravenosť našich jednotiek prechádza predovšetkým procesom predmetov bojovej a politickej prípravy. Ich realizáciou v praxi, na cvičišti, v poli a v potu všetkých vojakov sa rodí vycvičenosť, formuje a preveruje sila politického uvedomenia každého vojaka a v konečnom štádiu pripravenosť na vedenie súdobej boja. Straníckopolitická práca ako prostriedok vplyvu v dialektickej jednote vychováva, formuje a mobilizuje vedomie človeka pri ovládaní vojenského umenia, umocňuje silu zbraní a bojovej techniky, aktivizuje morálnu, psychickú a fyzickú odolnosť v zložitých situáciách, za realizáciu cieľov a úloh vyplývajúcich z vojenskej politiky komunistickej strany Československa.

NĚKTERÉ PROBLÉMY SOUDOBÉHO VELENÍ

Vývoj velení ve spřátelených armádách socialistických států sdružených ve Varšavské smlouvě, tedy i v ČSLA, v poválečných letech ovlivňovaly zkušenosti, které získala Sovětská armáda v nejstrašnější válce lidských dějin — ve válce proti fašistickému Německu a jeho spojencům. Tyto zkušenosti v oblasti velení zobecňovaly poznatky z přípravy a vítězného vedení velkých operací sovětských vojsk. Měly zásadní vliv na stanovení obsahu a rozsahu funkčních povinností velitelů a štábů všech stupňů velení a na metody jejich práce. Byla vodítkem při určování nejvhodnější organizační struktury jednotlivých štábů. Na jejich základě byly určovány normy pro rozmísťování a přemisťování jednotlivých míst velení a stanoveny nejvhodnější metody velitelů a štábů při velení vojskům v poli.

Současně se velení vyvíjelo v plném souladu s rozvojem socialistické vojenské vědy, teorie i praxe ozbrojeného zápasu, v souladu s prostředky ozbrojeného zápasu a způsoby jeho vedení. Do vývoje jeho teorie i praxe v plné míře zasáhly nové bojové prostředky zaváděné do ozbrojených sil, zvláště jaderné zbraně. Vedle jaderných zbraní to pak byla plná motorizace a mechanizace pozemních vojsk, kvalitativní změny ve výzbroji a bojové technice všech druhů vojsk a podstatné zvýšení možností spojovacích prostředků. V ozbrojených silách se trvale odrážel a odráží vliv probíhající vědeckotechnické revoluce, která prostřednictvím vědy a techniky ovlivnila charakter ozbrojených sil, teorii i praxi vojenského umění. Vskutku revoluční změny, k nimž v rámci tohoto celkového vývoje došlo a stále dochází, se plně odrážejí v celé oblasti velení a jsou příčinou toho, že význam velení v ozbrojeném zápase nesmírně stoupl.

Soudobý ozbrojený zápas je charakterizován hlavně rozsáhlostí válčišť, masovým nasazením vysoce mobilních vojsk různého druhu a určení, používáním účinných prostředků palby prakticky neomezeného dosahu, vysokými tempy bojové činnosti vojsk, podstatným zkrácením doby přípravy i vedení bojové činnosti a náhlými zvraty situací v jejím průběhu. Část pozemních vojsk využívá

k vedení bojové činnosti i vzdušného prostoru. Všechny tyto skutečnosti značně ztížily podmínky pro velení vojskům. Požadavky pevného řízení soudobého mnohotvárného ozbrojeného zápasu nutně vedou k závěru, že **soudobost ozbrojených sil ke každému konkrétnímu času je nutně v nynějších podmínkách hodnotit nejen podle stupně všestranné kvalitativní hodnoty lidského prvku, vybavení moderními prostředky boje a bojovou technikou a všestranného zabezpečení, ale i se zřetelem na kvalitu velení.**

Ztratily snad v soudobých podmínkách válečné zkušenosti Sovětské armády význam? Již mnohokrát bylo řečeno, že nikoliv. Těchto zkušeností musíme však využívat promyšleně a ne ortodoxně a musíme je přizpůsobovat novým podmínkám přípravy a vedení ozbrojeného zápasu.

Největší možnost konfrontace válečných zkušeností se soudobými požadavky, s charakterem soudobého ozbrojeného zápasu v rámci spřátelených armád Varšavské smlouvy, mají ozbrojené síly Sovětského svazu. Mají všechny soudobé bojové prostředky i všechny druhy ozbrojených sil, což jim umožňuje komplexně řešit všechny problémy a ověřovat teoretické závěry na mnoha cvičeních různého druhu i rozsahu. Naši armády, stejně jako ostatním armádám států Varšavské smlouvy, předává pak Sovětská armáda již ověřené a s minulostí zkonfrontované závěry. To umožňuje, aby všechny armády států Varšavské smlouvy byly ve všech směrech trvale na výši požadavků soudobosti. Tímto způsobem je také docilováno stále vyšší kvality Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy, jak to vyžadují zájmy obranyschopnosti celého našeho tábora. To vše platí v plné míře i o oblasti velení.

V poválečných letech byl vývoj velení vzhledem k novým okolnostem — mimo trvale přehodnocovaných válečných zkušeností Sovětské armády a mimo nových kvalit ozbrojeného zápasu, zákonitě ovlivňován i podmínkami mírové přípravy velitelů, štábů a vojsk. Skutečnou praxí vojenství je však ozbrojený zápas. Jak ale zcela konkrétní zkušenosti ukazují, ne každá válka může být zdrojem trvalejších, všeobecně platných zkušeností.

Přestože, díky mírové politice Sovětského svazu a všech států našeho tábora, svět od poslední světové války neprošel další podobnou zkouškou, došlo od r. 1945 k řadě válek vyprovokovaných imperialisty s cílem zabránit dalšímu šíření socialismu v různých částech světa. Všechny tyto války však byly omezeny jak co do prostoru, tak i co do počtu zúčastněných států a jejich válečného potenciálu, množství a druhu použitých sil a prostředků. Na druhé straně si v těchto válkách přezkušovaly imperialistické státy nové druhy konvenčních zbraní a bojové techniky různého druhu. Přispěly, z našeho hlediska vzato, k poznání nových druhů a bojových možností prostředků ozbrojeného zápasu i způsobů jeho vedení naším předpokládaným nepřítelem. Vyhodnocených zkušeností z těchto válek využíváme v přípravě našich velitelů, štábů i vojsk. Mohou sloužit ke konfrontaci existujícího stavu s potřebami reálné praxe ozbrojeného zápasu. Umožňují nám lépe poznat nepřítele a učinit si konkrétnější představu o jeho přípravě k vedení totální války proti státům našeho tábora. Přesto však jde pouze o dílčí poznatky, o dílčí zkušenosti, neboť v žádném z proších ozbrojených konfliktů nedošlo ke střetnutí takových ozbrojených sil, jaké dnes představují ozbrojené síly našeho tábora integrované ve Varšavské smlouvě a ozbrojené síly imperialismu organizované v NATO. Proto jsou pro nás zkušenosti z omezených válek vedených od r. 1945 pouze dílčími, byť i velmi cennými, doplňky pro řešení obsahu mírové přípravy vojsk. To plně platí i pro oblast velení.

Mírová příprava velitelů, štábů a vojsk je, vedle svých kladných rysů, charakterizována i řadou omezujících faktorů, které mají určitý vliv na celkový dosažený stupeň jejich přípravy. Jsou to zejména:

- používání omezených sil a hlavně prostředků;
- omezená doba trvání bojové činnosti a prostorová omezení;
- simulování bojové činnosti a jejího konkrétního vlivu na vojska i orgány velení;
- vytváření optimálnějších podmínek pro vojska i orgány velení, než by tomu bylo ve skutečném boji (např.: doba trvání simulované činnosti, materiální vybavení, péče o lidi a techniku, neexistuje reálná úhroza ztráty života, není možné navodit reálné stressové situace ap.);
- nemožnost simulovat v oblasti psychiky lidí podmínky skutečné války jako takové i s jejími vlivy na zápolí a zpětně na bojující vojska;
- všechna cvičení probíhají na území vlastního státu nebo spřátelených států, atp.

Právě v oblasti různých omezení a zkreslených podmínek, které jsou neodlučitelnými jevy mírové přípravy (a našla by se jistě i celá řada dalších), spočívá zásadní rozdíl mezi mírovou přípravou a skutečným ozbrojeným zápasem na život a na smrt. Tento rozdíl by se v případné válce vedené proti silnému a moderně vyzbrojenému nepříteli, s nímž nás již v míru rozděluje třídní nepřátelství, ještě zvětšil v důsledku rušivých vlivů různého druhu, které působí na psychiku lidí a způsobují pokles jejich odolnosti.

Zkušenostem velitelů a štábů Sovětské armády z druhé světové války a zkušenostem získaným v poválečné době, v době mírové přípravy ozbrojených sil, odpovídá i přijatá jednotná metodika práce velitelů a štábů při přípravě a vedení bojové činnosti. V období přípravy bojové činnosti jde zvláště o vypracování objektivních podkladů pro optimální rozhodnutí velitele. V období vedení bojové činnosti jde zvláště o její usměrňování ke splnění stanovených úkolů a cílů v duchu celkového zámyslu velitele s přihlédnutím k vývoji situace. Přitom nedílnou součástí činnosti v obou obdobích je i řešení otázek všestranného zabezpečení.

Přijaté a vžitě metody práce velitelů a štábů odpovídají vyhodnoceným názorům o nejpravděpodobnějším charakteru ozbrojeného zápasu v průběhu možné války mezi táborem socialismu a táborem imperialismu. Charakter tohoto zápasu by vycházel hlavně z podmínek, které jsou dány v první řadě jeho třídní podstatou, dále charakterem ozbrojených sil válčících stran a stupněm jejich soudobosti v době zahájení války. Proto se v těchto metodách odráží i vysoká mobilnost soudobých ozbrojených sil, jejich vysoké nasycení účinnými prostředky ničení, jejich organizační struktura včetně struktury štábů a vysoký stupeň všestranné připravenosti lidí.

Organizační struktura štábů všech stupňů velení vznikla v průběhu dlouhodobého vývoje. Nynější struktura odráží dosažený stupeň poznání, je plně poplatná možnostem státu a má proto své klady a své zápory. Soudobé štáby, zvláště štáby svazů a svazků, jsou velmi početné a jsou vybaveny množstvím různorodé techniky. Jejich úkol se v průběhu doby nezměnil — jsou orgány velitelů při uskutečňování velení. Stupeň vybavení štábů a jimi organizovaných míst velení různorodou technikou (hlavně spojovacími prostředky, prostředky mechanizace a automatizace velení, mobilními štábními pracovišti) ovlivňuje metody jejich práce i metody práce velitelů, ovlivňuje i jejich schopnost velet podřízeným vojskům v celém průběhu ozbrojeného zápasu.

Jedním ze základních principů výstavby ozbrojených sil socialistického státu je princip nedílné velitelské pravomoci, vycházející ze stranických základů. Již název princip ukazuje, že velitel nese před stranou a před socialistickou vlastí plnou osobní odpovědnost za správné řízení podřízených vojsk v boji. K tomu, aby měl kdykoliv k dispozici potřebné informace, má svůj orgán — štáb. Každý velitel má však některé specifické vlastnosti, které se odrážejí v jeho pracovních metodách. Je proto zákonité, že každý velitel vtiskne metodě práce svého štábu určitý ráz, i když zpravidla nemění přijatou metodiku práce vcelku.

Na přijaté metody práce má v dnešní době mimořádný vliv vědeckotechnická revoluce. Její vliv se projevuje v zavádění různých prostředků mechanizace a automatizace štábních prací do systému velení. Některé z těchto prostředků, zvláště samočinné počítače, jejichž používání v oblasti velení se velmi velementně prosazuje, mohou ovlivnit i metody práce velitelů a štábů vcelku. Konkrétně samočinné počítače mohou značně zefektivnit proces sběru, zpracování a vyhodnocování informací, mohou značně usnadnit rozhodovací proces atd. Při vytvoření nutných předpokladů (hlavně v přípravě lidí) mohou tyto prostředky přispět k značnému zefektivnění práce štábů, zbavit je mnoha manuálních činností a co je hlavní — zefektivnění práce se projeví ve značné úspoře času. Nutná změna metod práce velitelů a štábů (a změny organizačního charakteru ve štábech) spojená se zaváděním těchto prostředků bude pouze odrazem požadavků, které soudobý ozbrojený zápas právě ve sféře času klade na velení.

Čas hraje v soudobém ozbrojeném zápase stále větší roli. Jeho vliv se mimořádně promítá i do oblasti velení, neboť hlavně v této oblasti lze ušetřit čas, který potřebují vojska a orgány zabezpečení k přípravě na plnění úkolů a pro jejich plnění. Dnes například nemůže zplánování operace a příprava jejího všestranného zabezpečení probíhat v době několika dnů, nebo dokonce týdnů. Objektivně předpokládaný charakter ozbrojeného zápasu nutně vyžaduje, aby například zplánování operace vševojskové armády — od doručení směrnic velitele frontu veliteli armády, netrvalo déle než 6 hodin, počítaje v to i plánovací činnost na stupni útvarů. Čas je tedy jedním z rozhodujících faktorů, který ovlivňuje činnost všech orgánů velení, metody práce velitelů a štábů, odráží se v požadavcích na stále vyšší mobilitu orgánů a prostředků velení, na vybavování míst velení technickými prostředky, jež umožní ušetřit čas v procesu velení, na vytváření optimálního pracovního prostředí atd.

Nynější stav velení neodpovídá plně předpokládanému charakteru soudobého ozbrojeného zápasu, bojové činnosti vojsk. Jsme svědky existence řady rozporů, které objektivně existují a které vyplývají z konkrétního stavu soudobých ozbrojených sil. Je to hlavně rozpor mezi možným dosahem a rozsahem účinků palby a schopností pozemních vojsk těchto účinků v nejkratším čase využít; jde o základní rozpor mezi možnostmi palby a možnostmi pohybu rozhodující části ozbrojených sil — pozemních vojsk. Z tohoto základního rozporu vyplývá i rozpor mezi požadavkem plnit úkoly v oblasti velení v minimálních časových rozpětích a mezi reálnými možnostmi orgánů velení tento požadavek splnit. Současně se vznikem tohoto rozporu se postupně začaly objevovat a projevovat tendence k jeho odstranění, k eliminaci jeho negativního působení na velení a k získání v oblasti velení maxima času pro potřeby vojsk.

Tendence, jejichž cílem je odstranit v maximální možné míře vše, co je příčinou rozporu mezi požadavky na velení a jeho možnostmi, vyúsťují v návrhy

řešení systému i procesu velení, metod práce velitelů a štábů, v návrhy na celkové zlepšení podmínek, v nichž je velení uskutečňováno. Mezi takové tendence patří zejména: tendence zvýšit odolnost míst velení a tím vytvořit podmínky k práci co nejméně rušené zásahy nepřítele (alespoň pro velitele a hlavních funkcionáře štábu); tendence vytvořit v oblasti techniky podmínky pro co nejširší využívání pojítek uvnitř i vně organizovaných míst velení bez potřeby zvláštních opatření k utajení; tendence k co nejširšímu používání prostředků automatizační techniky v procesu sběru, zpracování, vyhodnocování a evidence informací; tendence řešit velení pouze malým kolektivem nejlépe připravených funkcionářů a tím zpružnit velení zejména při vedení bojové činnosti a šetřit čas a upevnit nedílnou velitelskou pravomoc velitelů. Projevují se i další tendence, které však nesměřují k tak zásadním opatřením a proto se o nich nezmiňuji.

Ke všem těmto tendencím, k cílům, jež sledují, je třeba říci, že řešení problémů v oblasti velení vyžaduje vysoce citlivý přístup a vyhodnocování stavu objektivními vědeckými metodami, které umožňují dojít k objektivním závěrům. Současně je třeba na chystané změny připravit včas lidi, tj. velitele a funkcionáře štábu a změny uskutečňovat promyšleně. Výše uvedené tendence lze hodnotit jako správné a proto je i třeba hledat cesty jejich řešení.

Tak například je nyní v řešení problém zvýšení odolnosti míst velení. Řešení, které sledujeme, pomůže vyřešit otázku vhodné ochrany hlavních složek míst velení (viz Sborník operační správy ze srpna 1974).

Dříve či později budou vyřešeny takové spojovací prostředky, které umožní širší používání technických pojítek bez v podstatě manuálních pomůcek utajeného velení.

Prostředky automatizace budou místa velení vybavována v nepříliš vzdálené perspektivě a to povede ke skutečnému kvalitativnímu skoku v oblasti velení, k jeho význačnému zracionalizování.

Všechna ukázaná řešení jako reakce na požadavky objektivně správných tendencí jsou nutná, nemá-li se existující rozpor mezi požadavky na velení a jeho možnostmi dále prohlubovat.

Do této kategorie opatření lze zahrnout i hledání cesty k zlepšení pracovních podmínek modernizací používaných mobilních štábních pracovišť. I tento problém je ve stadiu řešení.

Některá z těchto opatření si zákonitě vyžádají nutné změny v pracovních postupech, v metodách práce velitelů a štábů, které bude nutné realizovat, aby metody práce odpovídaly nově vytvořeným podmínkám a aby v jejich vzájemných vztazích nevznikly nové rozpory.

Zvláštní tendencí, která se v oblasti velení již delší dobu projevuje, je tendence řešit úkoly velení vojskům v polních podmínkách a hlavně při vedení ozbrojeného zápasu, v průběhu bojové činnosti, co nejmenším počtem lidí, hlavně funkcionářů s nejvyšší pravomocí. Tato tendence je v podstatě velmi zajímavá a jak ukazují dále, není zcela nová.

Zkušenosti ukazují, že z nynějších početně velmi silných štábů se část jejich příslušníků přímo nepodílí na velení. Na druhé straně se však zvýšil rozsah požadavků na množství, přesnost a rychlost práce štábů vcelku. Tyto skutečnosti se staly příčinou vzniku dvou tendencí, z nichž zastánci jedné požadují snížit počet důstojníků ve štábech, zastánci druhé naopak požadují jejich počty zvýšit. Zástupci obou směrů mají pro své požadavky řadu zdůvodnění.

Sovětská autoři díla „Osnovy upravení vojskami“, jehož překlad byl pro ČSLA vydán péčí MNO v r. 1973, například říkají: „V soudobém boji se mohou úspěšně vyrovnat s velkým rozsahem úkolů jen ty orgány velení, které mají početně nevelký stav, jsou pohyblivé, jednoduché svojí strukturou, jsou v neustálé bojové pohotovosti...“. A citují dále: „Není žádnou novinkou, že čím více lidí se účastní plnění práce dané jedním cílem, tím složitější je organizace jejich činnosti, tím více času budou vyžadovat různé způsoby schvalování, posuzování a vzájemná výměna informací“.

V posledních letech máme možnost studovat paměti význačných sovětských vojevůdců z období druhé světové války. V těchto zajímavých a poučných dílech nacházíme mnohé, nad čím je třeba se zamyslet. Například maršál Sovětského svazu K. K. Rokossovskij ve svých pamětech, které u nás vyšly v r. 1971, napsal několik vět o metodách práce štábu frontu, kterému velel. Citují: „... Útok připravoval celý náš kolektiv. Každý se snažil v rámci své funkce a pomáhal tím druhým. I v 2. Běloruském frontu jsem zavedl styl práce, který se osvědčil již dříve. Všichni jsme pobývali v jedné štábní místnosti, tam jsme společně posuzovali plány, přijímali rozhodnutí, poslouchali informace důstojníků, kteří se vrátili z bojových úkolů, diskutovali o různých návrzích, vyměňovali si zkušenosti z jednotlivých druhů vojsk a součinnosti mezi nimi. Tady se také vydávala nezbytná nařízení. Hlavní funkcionáři frontu byli díky tomuto systému neustále informováni o událostech na frontě a mohli na ně rychle reagovat. Neztráceli jsme čas svoláváním náčelníků a velitelů jednotlivých druhů vojsk a služeb a poslouchání dlouhých a úmorných hlášení. To co jsme byli ochotni přijmout v míru, ztratilo svou platnost ve válečných podmínkách. Pedantskému náčelníku štábu frontu A. A. Bogoljubovi to zpočátku nešlo moc pod nos. Není to prý podle řádů. Později musel přiznat, že pořádek, který jsem zavedl, lépe odpovídá bojovým podmínkám...“.

Je zřejmé, že například tímto zásahem do vžitých metod práce autor pamětí úspěšně řešil ve štábu frontu již tehdy platné základní charakteristické rysy velení jako je nepřetržitost, pružnost a do značné míry i pevnost. Velení vojskům bylo vysoce efektivní, bylo zajištěno maximální utajení připravovaných opatření, byla zajištěna neustálá bojová pohotovost velení. I na stupni frontu bylo velení maximálně „živé“ a byl získáván čas ve prospěch podřízených vojsk a štábů. A již v té době nebyly na hlavních směrech bojové činnosti vojsk frontů zvláštnosti denní tempa postupu 50–60 km.

V naší armádě se na operačních stupních velení v podstatě již vžila organizovaná střediska velení, jako konkrétní způsob řešení vlivu výše ukázané tendence velet vojskům s co nejmenším počtem osob a tím zpružnit a zefektivnit velení, šetřit čas a zvýšit úlohu velitele s nedílnou velitelskou pravomocí. Středisko velení (složené na operačních stupních z členů vojenské rady, přízvaných hlavních funkcionářů a minimálního počtu dalších důstojníků) umožňuje dosáhnout vysoké pružnosti velení, cílevědomější činnosti velitelů a její vyšší perspektivnosti. K tomu, aby středisko velení bylo skutečně pevným a rozhodujícím centrem velení, musí být dále zlepšovány podmínky pro práci všech funkcionářů, kteří jsou do něho začleňováni. Dále je třeba zvýšit odolnost tohoto centra velení. Je třeba zabezpečovat, aby funkcionáři střediska velení byli průběžně seznamováni s vyhodnocenými informacemi o situaci, aby měli trvalý přehled o celkové situaci, aby měli možnost stanovit objektivní prognózy jejího vývoje a vydávat v nejkratším čase tomu odpovídající rozhodnutí. To také na druhé straně vyžaduje, aby funkcionáři střediska velení nedostávali informa-

ce celkově malého významu a aby nebyli zatěžováni podružnými úkoly. Jejich vysoká odborná a politická připravenost, trvalá znalost situace a objektivních předpokladů jejího vývoje jim umožní bez nesnází a hlavně bez rozsáhlých konzultací řešit základní otázky velení vojskům. Tyto otázky je třeba trvale sledovat; je však třeba vzít v úvahu i některé podmínky, které mohou zkreslovat možnosti tohoto řešení. Konkrétně: podmínky mírové a polní přípravy velitelů a štábů vedou k tomu, že zvláště při velitelско-штábních cvičeních jsou cvičící uváděni do určité základní situace, která ne vždy je jim dříve známa. V průběhu takových cvičení je často používáno metody operačních skoků, z nichž některé znamenají vznik nové situace, která podle stupně velení má buď konkrétní, ale také často značně vzdálenou souvislost s předcházející situací. Není tedy plně zachována kontinuita průběhu bojové činnosti vojsk, který v podmínkách skutečné války velitelé i štáby všech stupňů trvale sledují a více méně podrobně (na svém stupni) znají. To jim pak umožňuje reálně předvídat další vývoj a rozhodovat se na základě známé situace bez vyslýchání vševyčerpávajících návrhů různých funkcionářů. To má ovšem vliv i na užívané metody práce, na délku času potřebného k realizaci jednoho úplného cyklu velení (sběr a vyhodnocení nutných informací, rozhodování, doručení rozhodnutí podřízeným, kontrola). V tomto směru lze předpokládat, že skutečné bojové podmínky vytvoří lepší podmínky pro činnost všech velitelů a štábů a specificky pak pro středisko velení.

S nedostatky je však třeba v mírové přípravě počítat a to si musí funkcionáři štábů uvědomovat. Na druhé straně však nebude sběr a vyhodnocování informací v podmínkách skutečné války tak jednoduchý, neboť informace o situaci vlastních a hlavně nepřátelských vojsk nebudou z mnoha důvodů ucelené. Zvláště informace o nepříteli nebudou často úplné, budou kusé a budou docházet na štáby se zpožděním, takže proces rozhodování bude vyžadovat více představitivosti o pravděpodobném skutečném stavu i vývoji situace k určité době a na určitých směrech. To je druhá stránka vlivu skutečné bojové činnosti — její negativní stránka. Ta bude ještě zesilována vlivy celkových podmínek ozbrojeného zápasu, války jakožto celku, na psychiku řady lidí ve štábech.

V souvislosti s existencí středisek velení vzniká nutně i otázka důležitosti a nutnosti existence početných štábů. Odpověď na tuto otázku je zcela jednoznačná: důležitost štábů vzrůstá. Na jejich snaze a na schopnosti získat co nejvíce informací o situaci, vysoce objektivně a rychle je vyhodnotit a utřídit podle důležitosti a plynule dávat k dispozici funkcionářům ve středisku velení, bude záviset množství podkladů, které bude mít velitel k rozhodování. Stejně tak štábům zůstane povinnost dodávat včas rozhodnutí velitele podřízeným, informovat nadřízeného a sousedy, zpracovávat různé výkazové dokumenty, plánovat, kontrolovat, poskytovat pomoc podřízeným štábům a organizovat všestranné zabezpečení, přičemž všechny tyto oblasti činnosti jsou náročné na čas. Zvláště informační činnost štábu směrem k nadřízenému štábu a k sousedům nabývá na důležitosti vzhledem k předpokládanému možnému různorodému vývoji situace na jednotlivých směrech a vzhledem k možným náhlým zvrátům v situaci.

Další otázkou, jež má návaznost na existenci středisek velení, je otázka sdružující v sobě nutnost řešit několik problémů a zejména, jak vlastně ušetřit čas s ohledem na existující metody práce a rozsah úkolů. Jestliže musí být ve všech směrech (tj. hlavně přípravou lidí a jejich vybavením pomůckami a technikou, které usnadní jejich práci a budou vhodné pro polní a dlouhotrvající po-

užití) podstatně zkrácen čas potřebný k uskutečnění jednoho cyklu velení (ať již při přípravě bojové činnosti nebo v jejím průběhu), je třeba hledat odpovídající řešení. Podklady k němu však může poskytnout jen dlouhodobě a cílevědomě sledovaná, statisticky podchycovaná a objektivně vyhodnocovaná činnost štábů na všech cvičeních. Závěry z této činnosti by pak měly ukázat, které okolnosti brání postupovat kupředu, znemožňují zefektivnit velení vcelku. Přitom musí být nutně konfrontovány organizace a počty složek štábů, jejich vybavení pomůckami a technickými prostředky na jedné, obsah, rozsah, požadovaná kvalita a používané metody práce na druhé straně. Konfrontace těchto činitelů musí pak vyznít v závěr, co je nutné změnit, aby stanovené normy, například pro zplánování operace, byly bezpečně (a co možná ještě s určitou časovou rezervou) na všech stupních.



Některé problémy velení, na které jsem poukázal, jsou v podstatě nezbytnými průvodními jevy složitého procesu velení jako celku, od poslední války až po dnešek. Odráží se v nich revoluční změny, k nimž ve vojenství v tomto období došlo. Tento proces je provázen na druhé straně snahami, hledáním cest, k zamezení dalšího prohlubování rozporů mezi požadavky na velení a jeho možnostmi, které jsou opět jen projevem působení hlavního rozporu (palba — pohyb) do oblasti velení. Hlavním cílem, který v celém procesu vývoje velení sledujeme, je ušetřit maximum času. To je možné jen optimalizací stavu všech kladných faktorů, ovlivňujících stupeň kvality velení vcelku a dávajících lepší či horší předpoklady k plnění základních požadavků na velení, kterými trvale zůstávají pevnost, pružnost, nepřetržitost, resp. operativnost. Celý tento složitý proces vývoje je ovlivňován revolučními vlivy vědeckotechnické revoluce na celkový charakter ozbrojených sil i ozbrojeného zápasu.

Rozvoj vědy a techniky, rozvoj vojenského umění, jsou pak stimulatory změn, k nimž při celkově nezměněném obsahu úkolů velení dochází v jeho systému a procesu. Proto také jsme svědky různých změn v metodách velitelů a štábů. Tento vývoj je provázen řadou tendencí, které vznikají jako odraz boje protikladů v oblasti velení. Tendence jsou poznávány a jejich obsah je určován lidmi, kteří k definování jejich podstaty přistupují z různých hledisek. Tendence mají objektivní, kladný či záporný charakter. K tomu však přistupuje ještě vliv subjektivních názorů lidí, kteří je poznávají a kteří zkoumají způsob prosazování jejich vlivu v oblasti velení.

Jediným kritériem správnosti poznání a řešení je praxe, která je výsledky zkoumání stimulována. Praxe pak potvrdí nebo vyvrátí závěry teorie. Proto v oblasti velení musíme velmi odpovědně a citlivě hodnotit všechny jevy, hodnotit je z hlediska všech vzájemných souvislostí a podmínek, aby na konec do praxe velení přicházely jasně formulované požadavky na způsoby konkrétního řešení, ať již v oblasti činnosti lidí, nebo v oblasti jejího materiálního zabezpečení.

V oblasti velení je ještě celá řada nedořešených problémů. Jejich řešení se musí stát záležitostí všech příslušníků velitelského sboru, kteří se zabývají problematikou velení, ať již v její teoretické, nebo praktické podobě. Tak přispějeme i k tomu, aby v oblasti velení byly plně respektovány závěry XIV. sjezdu KSČ a jednání plenárních zasedání ÚV KSČ, týkající se jak požadavků na zvyšování bojeschopnosti naší armády vcelku, tak i požadavků na podstatné zefektivnění jejího velení.

OZBROJENÉ SÍLY ČSSR

Ve vojenské mysli 8/1974 se shodou okolností dvě skupiny autorů dotýkají obsahu termínu „ozbrojené síly ČSSR“.

V článku „Vojenská terminologie“, jehož autoři chtěli podnítit diskusi k plnému vyjasnění a zpřesnění pojmů, uvádějí, že „základními složkami ozbrojených sil ČSSR jsou Československá lidová armáda, ozbrojené složky federálního ministerstva vnitra a Lidové milice“. Ve schématu jsou pak jako hlavní složky zakresleny ČSLA, SNB, vojska MV (Pohraniční stráž a vojsko CO) a Lidové milice.

V článku „Některé zásady řízení obrany ČSSR“ uvádí další skupina autorů, že úkoly obrany a ochrany teritoria ČSSR budou plnit ozbrojené složky. Rozděluje je na ozbrojené síly, vojenské jednotky ministerstva vnitra, Sbor národní bezpečnosti, Sbor nápravné výchovy, Lidové milice a veřejné ochranné sbory. Do ozbrojených sil jsou v článku zahrnuta vojska ČSLA, v nichž nejdůležitější úlohu hrají polní vojska a vojska protivzdušné obrany státu.

I když u druhého citovaného článku došlo patrně k tiskové chybě [vojenské jednotky ministerstva vnitra měly být začleněny do ozbrojených sil] — viz pozn. 1, přece jen dvě skupiny autorů charakterizují ozbrojené síly ČSSR odlišně.

Protože jde o jeden ze základních pojmů, který velmi běžně používáme nejen v odborné vojenské literatuře, ale i v politickém smyslu a dokonce v běžné hovorové či novinářské mluvě, měli bychom obsah tohoto pojmu chápat zcela jednoznačně.

V „lidovém“ extrémním pojetí můžeme do ozbrojených sil ČSSR zařadit každou složku nebo i jednotlivé osoby, které vlastní nějakou zbraň nebo jsou jí vybaveny.

Právě v souvislosti se vzpomínkami na národně osvobozenecý boj před 30 lety jsme si mohli uvědomit, jak někdy několik ukrytých ručních zbraní bylo základním materiálním předpokladem pro vznik a činnost odbojových skupin, které potom představovaly část ozbrojených sil našich národů.

Poznámka 1. Autor správně postřehl chybu tisku v posunutí odrážek v textu na straně 29 dole. Autor začlenění uvádí správně a proto text s opravou neuveřejňujeme.

Toto pojetí však nemůže vyhovovat pro stanovení přesné definice či obsahu pojmu v současné době. K naprosto jednoznačnému závěru nás mohou dovést pouze citace a výklad právních předpisů, především zákonů, protože zákonodárce se snaží vždy o maximální přesnost a jednoznačnost. Zákon je také závaznou normou pro všechny občany a instituce.

Branný zákon ve svém paragrafu říká, že „ozbrojené síly tvoří vojsko jako jejich základ“. Dále vysvětluje, že „vojsko je souhrn vojáků“, při čemž „vojáky se rozumějí osoby, které byly odvedeny a mají služební povinnost“. Vojáci, kteří plní některou ze služebních povinností, jsou vojáky v činné službě, ostatní vojáci jsou vojáky mimo činnou službu.

Vzhledem k tomu, že § 26 téhož zákona stanoví, „že příslušníci Státní bezpečnosti a Veřejné bezpečnosti ... jsou po dobu činné služby v těchto sborech osvobozeni od služební povinnosti, kterou by jinak byli povinni“, nelze Sbor národní bezpečnosti z tohoto hlediska zařadit do ozbrojených sil.

Protože podle § 20 služební povinností ve smyslu branného zákona je vykonávat vojenskou činnou službu, je nutné do vojska, jako základu ozbrojených sil, zařadit: vojáky v základní službě, v náhradní a další službě, vojáky z povolání, vojáky ve výslužbě, povolané přechodně k činné službě, vojáky v záloze, kteří jsou na vojenských cvičnicích a konečně vojáky v záloze, kteří jsou povoláni k mimořádné službě buď v době ohrožení republiky, nebo za mobilizace.

Z toho vyplývá, že do ozbrojených sil zařazujeme vojáky v činné službě a bereme v úvahu, že do této služby mohou být povoláni i vojáci v záloze.

Podle § 49 branného zákona mohou být za branné pohotovosti povolány i osoby, které podléhají branné povinnosti, ale které dosud nebyly odvedeny (např. ženy, nařídí-li to vláda). Paragraf 45 pak umožňuje, aby příslušníky ozbrojených sil se staly za mimořádných opatření i osoby povolané k osobním úkonům pro potřeby ozbrojených sil (může jít např. o zdravotnický personál, jednotlivé specialisty apod.).

Zákon v § 46 dále uvádí, že za mimořádných opatření mohou být do ozbrojených sil povolány osoby podléhající branné povinnosti, které se podrobují branné výchově nebo jednotky složené z těchto osob. Mohlo by jít např. o posluchače škol starší 17 let nebo o občany, jichž se bude týkat povinná účast na branné výchově, pokud ji vláda zavede podle § 4 odst. 2 zákona č. 73/1973 Sb., o branné výchově.

Příslušníkem ozbrojených sil ČSSR se tedy může stát prakticky téměř každý občan ČSSR, za mimořádných opatření dokonce i tehdy, není-li vojákem.

Z toho vyplývá, že institucionálně zařadíme do ozbrojených sil ČSSR Čs. lidovou armádu a vojska ministerstva vnitra (která se člení na Pohraniční stráž a vojsko Civilní obrany), v jejichž řadách mohou být vojáci nebo osoby povolané do ozbrojených sil zařazení.

Shora zmíněný § 2 branného zákona dále stanoví, že ozbrojené síly kromě vojska tvoří i veřejné ozbrojené sbory, ovšem jen za předpokladu, že to stanoví vláda. Stane se tak tehdy, kdy z hlediska plnění úkolů a k zabezpečení jednotného a centralizovaného řízení včetně důsledku v kázeňské a soudní pravomoci bude nutné, aby veřejné ozbrojené sbory přešly pod vojenské velení se všemi z toho plynoucími důsledky. Podle branného zákona nebo zvláštních předpisů mohou vojenskému velení podléhat i části těchto sborů nebo jejich jednotliví příslušníci. Můžeme předpokládat, že toto rozhodnutí přijme vláda především při mimořádných opatřeních v době zvýšeného ohrožení státu nebo za branné pohotovosti, ovšem za předpokladu, že tomu budou odpovídat vzniklé podmín-

ky. Mezi veřejné ozbrojené sbory můžeme počítat Sbor národní bezpečnosti, Sborny nápravné výchovy a Ozbrojený sbor ochrany železnic.

V době mimořádných opatření může prezident republiky na návrh vlády nařídít, aby ke zvláštní službě byly povolány i veřejné ochranné sbory, a to buď jako celek nebo jejich části či jednotliví příslušníci. Tím se stávají takto povolané osoby příslušníky ozbrojených sil, i když nejsou vojáky. Mohou se tedy součástí ozbrojených sil stát, např. požární sbory, příslušníci celní správy, městské inspekce veřejného pořádku apod.

Je tedy zřejmé, že obsah pojmu „ozbrojené síly ČSSR“ není stabilní a při jeho výkladu rozlišujeme reálný stav a případné možnosti, které vycházejí především ze vzniklých podmínek a zejména z toho, zda byl stát uveden do branné pohotovosti či byla vyhlášena jiná mimořádná opatření.

Pokud jde o Lidové milice a jejich vztah k ozbrojeným silám ČSSR, dává odpověď na tuto otázku Řád Lidových milic, schválený předsednictvem ústředního výboru KSČ. V tomto řádu článek 3, písm. e) stanoví, že za branné pohotovosti státu se Lidové milice „v součinnosti s ozbrojenými silami“ podílejí na ochraně teritoria atd. Z uvedeného textu zcela jednoznačně vyplývá, že Lidové milice nemůžeme zařadit do ozbrojených sil ČSSR, i když mohou plnit úkoly ve spolupráci s nimi nebo dokonce samostatně plnit úkoly obdobného charakteru. Tento závěr vyplývá i z výkladu branného zákona, neboť způsob doplňování Lidových milic se rovněž principiálně odlišuje od odvodu a služební povinnosti ve smyslu tohoto zákona. Lidové milice nejsou ani veřejným ozbrojeným sborem, protože citovaný řád je charakterizuje jako součást Komunistické strany Československa a její ozbrojenou složku“.

Můžeme tedy shrnout, že **do ozbrojených sil ČSSR**

I. patří přímo ze zákona vojsko, z něhož

1. vojáci v činné službě jsou zařazeni
 - a) v Československé lidové armádě,
 - b) v Pohraniční stráž,
 - c) ve vojsku Civilní obrany;

(Pohraniční stráž a vojsko CO vytvářejí vojska ministerstva vnitra);

2. vojáci mimo činnou službu (do 60 let věku) **mohou být povoláni k výkonu vojenské činné služby a zařazeni do ČSLA, PS nebo vojsk CO;**

II. mohou patřit veřejné ozbrojené sbory, které určí vláda, jejich části či jednotliví příslušníci, pokud podle branného zákona nebo zvláštních předpisů podléhají vojenskému velení;

III. v době mimořádných opatření (mimo branné pohotovosti i za ní) podle nařízení prezidenta republiky na návrh vlády mohou patřit

1. veřejné ochranné sbory nebo jejich části či jednotliví příslušníci,
2. osoby podléhající branné povinnosti, které se podrobují branné výchově nebo jednotky složené z těchto osob,
3. osoby povolané k osobním úkonům pro potřeby ozbrojených sil.

Hovoříme-li tedy v současné době o **ozbrojených silách ČSSR** (a máme na mysli jejich činnost v míru i za branné pohotovosti), měli bychom do nich **zahrnovat pouze Čs. lidovou armádu a vojska ministerstva vnitra**. Ostatní jmenované složky se sice mohou, ale nemusí stát součástí ozbrojených sil. Pokud je budeme v této souvislosti někde uvádět, je nutné vždy citovat i podmínku, za níž k jejich začlenění do ozbrojených sil může dojít.

ŽENIJNÍ OPATŘENÍ K ODSTRANĚNÍ NÁSLEDKŮ JADERNÝCH ÚDERŮ NA TERITORIU STÁTU

Následky jaderných úderů na teritorium se ve svém souhrnu projeví jako velmi komplikované překážky pohybu a manévru o velké četnosti. Z hlediska zabezpečení manévru a pohybu vojenských sil na teritoriu chceme odstranit překážky v nejkratší možné době a tím zmařit zámysl nepřítel ochromit vojenské funkce teritoria a zabránit přesunům operačních vojsk do frontového pásma. Složitost a náročnost tohoto úkolu nevyplyvá jen z vlastní technické složitosti zátarasů, závalů a poškození, ale i z dalších stěžejních faktorů jako je radiační a chemické zamoření. Při plnění tohoto závažného úkolu bude třeba v první řadě prozkoumat rozsah následků, obnovit průjezdnost na stanovených směrech po náhradních komunikacích a v dalším postupně odstraňovat následky v celku.

Ženíjný průzkum následků jaderných úderů na terén a terénní předměty provedeme již v průběhu prvního hromadného úderu s maximální efektivností. Epicentra úderů budou orgány ženíjního průzkumu získávat z údajů „teritoriální radiační hlášené služby“ okresů, krajů a popř. od „ústředního radiačního střediska“. Cílem ženíjního průzkumu bude:

- upřesnit prostor napadení,
- zjistit rozsah zátarasů, závalů a poškození,
- specifikovat charakter zátarasů, závalů a poškození komunikačních objektů, vodních děl apod.,
- zjistit možnost obchodu a objížděk,
- stanovit nejvhodnější přístupy k zatáraseným prostorům,
- navrhnout možnou technologii odstranění vzniklých překážek,
- stanovit předběžně potřebu sil, techniky a času na splnění úkolu,
- stanovit bezpečnostní opatření při plnění úkolů s ohledem na radiační zamoření, možnosti záplav, výskyt chemického zamoření apod.

Vzhledem k potřebě rychlosti a možným nepříznivým místním podmínkám můžeme úspěšně tento úkol plnit s využitím obrněných vozidel nebo vrtulníků. Nejvhodnější bude sdružený radiační a ženíjný průzkum s využitím vrtulníkových letek chemického a radiačního průzkumu. Náročnost tohoto úkolu z hlediska vytyčených cílů ženíjního průzkumu vyžaduje, aby ženíjný průzkum vedli důstojníci nebo praporčíci, kteří jsou k tomuto účelu speciálně školeni.

V prvním časovém období **po vzniku překážek a zátarasů** (následek tlakové vlny a světelného záření) bude hlavním úkolem **obnovit průchodnost hlavních automobilních (HAS) a příčných automobilních silnic (PAS) v nejkratší době**. Úplně odstranit překážky a zátarasy a obnovit zničené úseky komunikací a komunikačních objektů je časově velmi náročné. Proto základní metoda obnovení průjezdnosti tkví v rychlém vyhledání vhodných objížděk úseků, vyřazených dočasně z provozu.

Objížděky vyřazených úseků HAS a PAS musí splňovat základní předpoklady z hlediska kapacity dopravy, poloměrů zatáček, příčných sklonů, maximálních stoupání a klesání a zejména únosnosti komunikačních objektů. Mimo to je třeba volit jejich trasu v terénu s vysokou maskovací kapacitou, s ohledem na další možné jaderné údery a na existující nebo možné radiační a chemické zamoření terénu. Objížděky budeme řešit jako jednosměrné komunikace.

Tento úkol chceme řešit preventivně již v míru. Stanovením pravděpodobných cílových objektů jaderných úderů můžeme vyhodnotit pravděpodobné následky a na základě toho stanovit nejvhodnější objížděky. Tyto mohou okresnit správy silnic již v míru postupně upravit na požadované parametry.

Obnova poškozených silničních těles a komunikačních objektů bude jeden z časově a materiálově nejnáročnějších úkolů. Krátery, způsobené pozemními nebo nízkovzdušnými jadernými údery a aktivací jaderných min diverzními skupinami nepřítelů, můžeme odstranit navážkou zeminy, písku nebo kamene. Vzhledem k tomu, že jde o obnovu silničního tělesa na stálé používání, musíme navážku vrstvit a každou vrstvu dostatečně ztuhnout. Je žádoucí, abychom korunu vozovky obnovili stejným způsobem a ze shodných materiálů, jako byla původní. Tím zachováme stejné provozní vlastnosti na úseku obnovovaném, jako na sousedních nepoškozených úsecích.

Ve zvlášť složitých podmínkách, kdy obnova v původní trase je nemožná, nebo konstrukčně velmi náročná, je výhodné vést stálý objezd zničeného úseku v nové trase.

Při obnově úseku zničeného silničního tělesa konstruovaného v odkopu, zejména v horských podmínkách, kdy obnova v původním technickém řešení je vysoce obtížná nebo nemožná, můžeme zničený úsek překonat vestavením mostu z normovaných příhradových konstrukcí. K tomu je nezbytné vystavit pobřežní podpory a zesílit únosnost terénu pod úložnými deskami.

Zničené komunikační objekty typu propustků a krátkých mostů obnovíme v původním technickém provedení nebo z materiálů, které podstatně nesníží parametry provozu. Zničené krátké mosty betonové konstrukce budeme z časových důvodů nahrazovat mosty z normovaných ocelových příhradových konstrukcí nebo vysokovodními dřevěnými mosty stejné únosnosti. Měly by mít však minimálně únosnost 50 t a zachovat dvojsměrný provoz.

Komplexem těchto úkolů se zabývají orgány ženíjního a silničního vojska, orgány civilní obrany a ministerstva dopravy.

Závaly v obydlených místech, způsobených zhroutilím budov na městské komunikace, **budeme likvidovat v závislosti na jejich charakteru.**

V první řadě půjde o vytvoření podmínek k zahájení prací, zejména likvidaci požárů zřícených i stojících městských budov, které budou ohrožovat činnost jednotek vysokou koncentrací kouřových zplodin a vysokou teplotou. Tento úkol budou plnit požární organizace a jednotky civilní obrany klasickými prostředky hašení požárů vodou a chemickými prostředky s důrazem na likvidaci požárů v bezprostřední blízkosti komunikací. Účinným způsobem odstranění hořících budov, které ohrožují průjezd obydlenými místy, je shrnout jen na odvrácenou stranu komunikace pomocí trhavin.

V ulicích s nízkou zástavbou, kde maximum hmoty zřícenin je na okrajích komunikace, je dostačující odhrnout závaly ze středu vozovky do strany.

V ulicích se střední zástavbou, kde hmotou zřícenin je pokryta celá šířka vozovky ve vrstvě na větší než 1,5–2 m, je výhodné při dostatečné šířce ulic odstranit ssutiny do stran jako v předcházejícím případě. Z úzkých ulic starších částí měst budeme muset závaly postupně odvézt. Při nedostatku dopravních prostředků je nejvhodnější odstranit ze ssutin zbytky střešních konstrukcí a narovnat ssutiny urovnat do provizorní vozovky.

Ve velkých městech s vysokou zástavbou, kde výška ssutin může být podle výšky zástavby 2–10 m i více, nemůžeme prakticky počítat s odstraněním závalů v takovém čase, který by měl význam pro řešenou problematiku. Tato místa objíždět buď po okrajových komunikacích s menším rozsahem zničení nebo zcela mimo město.

V každém případě bude reálné uvolnit zavalené komunikace pouze k jednosměrnému provozu. Proto je nezbytné, abychom plánovali pro plnohodnotné obnovení průjezdnosti HAS v obydlených místech, napadených jadernými údery, odstranění závalů na dvou jednosměrných trasách.

K hrubému odstranění závalů můžeme použít trhavin a to formou soustředěných náloží obdobně jako při trhání zeminy. Vzhledem k nedokonalé těsnosti je potřebné zvětšit nálože 2–3krát k dosažení stejného účinku.

Tento úkol mohou plnit ženíjní jednotky nebo jednotky a organizace se stejným charakterem výcviku, které jsou vybaveny zejména zemními stroji, jeřáby, a vyprošťovací technikou.

Stromové závaly a požáry v lesních komplexech znemožňují pohyb po komunikacích jejich přímým zavalením, vysokou koncentrací kouřových zplodin a vysokou teplotou.

Zavalené úseky komunikací můžeme uvolnit jen přímým odstraněním narovnaných vyvrácených a polámaných stromů. Jde o odhrnutí změní stromů k okrajům komunikace zemními stroji a odtažení silných stromů mimo zavalený úsek vyprošťovacími prostředky. Ve vzrostlých porostech (při průměru stromů větších než 30 cm) bude vhodné jednotlivé stromy nařezat na dva až tři díly motorovými řetězovými pilami nebo trhavinou. Umožní to rychlejší manipulaci.

Při nedostatku strojů je účinné použít táhlých nebo soustředěných náloží k odstranění závalu v celku. Postupujeme po úsecích 20–30 m. Použitím trhavin neodstraníme zával úplně, ale zato podstatnou část. Zbytky závalu jsou zpravidla roztrženy a můžeme je odstranit i ručně.

Při likvidaci požárů v lesních komplexech půjde především o jejich lokalizaci, znemožňování dalšího šíření a zejména odstranění možných vlivů na manévry vojska.

Lesní požáry, které způsobí světelné záření, lokalizujeme tím, že bráníme dvěma základními způsoby jejich šíření. K zabránění šíření korunového požáru na další plochy zřizujeme lesní průseky. K zabránění lesního požáru po zemi,

zvláště v jehličnatých porostech, zřídíme mělké příkopy v průsecích pod úroveň humusu. Toto opatření děláme zejména na závětrné straně a na bocích po směru větru. Časová kalkulace k včasnému ukončení těchto opatření musí vycházet z výkonných možností jednotky, která úkol plní a z rychlosti šíření požáru.

Lesní průseky zřizujeme kácením stromů pomocí motorových řetězových pil. Stromy pokládáme korunami ve směru šíření požáru. Příkopy k zamezení šíření požáru po zemi je nejvhodnější dělat zákopovým, melioračním, nebo i zemědělským pluhem. V případě, že to situace vyžaduje, např. při přímém ohrožení komunikace, nebo důležitého objektu lesním požárem, nebo při nutnosti snížit tempo šíření požáru vzhledem k uskutečňovaným opatřením k jeho lokalizaci, můžeme oheň dočasně utlumit odpálením souvislé táhlé nálože, položené na zem v prostoru čela požáru. Tento zásah způsobí dočasný útlum požáru v pásmu širokém asi 10 m.

K likvidaci lesních závalů a požárů můžeme použít ženijní jednotky nebo jednotky se stejným charakterem výcviku, které jsou vybaveny zemními stroji, stroji pro práci v lese a osobními dýchacími přístroji, část z nich oděvy chránícími proti vysokým teplotám.

Odstraňování většiny následků jaderných úderů na terén a terénní předměty je časově velmi náročné.

S jakými normami pro jednotlivé úkoly můžeme počítat?

Ženijní průzkum s cílem zjistit skutečný stav a získat základní orientaci zabezpečují teritoriální orgány okresů pomocí obrněných vozidel za 2—3 hodiny, teritoriální orgány kraje za 3—4 hodiny pomocí vrtulníků (rozsah podle počtu úderů).

Vyhledat, vytyčit a popř. upravit objížďky vyřazených úseků HAS a PAS, při průměrné délce objížďky 15 km, zabezpečíme silou 1—2 ženijních čet za 2—3 hodiny.

Obnovit zničené silniční těleso a komunikační objekty malého rozsahu můžeme nejdříve za několik dnů.

Závaly v obydlených místech budeme zpravidla odstraňovat jen ve dvou protilehlých směrech (úsecích), bez možnosti nasazení většího množství jednotek.

V ulicích s částečnými závaly můžeme dosáhnout optimálního výkonu 1—2 kilometry, v ulicích s úplnými závaly do výšky 1,5—2 m, 200—300 bm a navrstvením ssutin do provizorní vozovky výkonu 100—200 bm za den.

Lesní závaly na komunikacích odstraňujeme z obou stran. Při optimálním složení pracovních skupin mohou odstraňovat zával ze stromů o průměru do 30 cm rychlostí 100 bm za hodinu.

Tyto normy jsou odhadní a jsou závislé na složitosti situace a nutnosti pracovat v ochranných prostředcích.

Závěrem chci zdůraznit, že rozsah závalů a poškození může být značný a proto k jejich odstranění musíme vynaložit maximální úsilí.

Splnění tohoto úkolu v přiměřené době je možné jen za úzké spolupráce a součinnosti operačních vojsk, vojenských sil teritoria, útvarů a jednotek civilní obrany a předurčených organizací Ministerstva dopravy a Ministerstva stavebnictví.

AUTOMATIZOVANÝ SYSTÉM ŘÍZENÍ MTZ ČSLA

Květnové plénum ÚV KSČ je důležitým mezníkem realizace úkolů XIV. sjezdu z oblasti vědeckotechnického rozvoje. Významné místo mezi těmito úkoly zaujímá využívání výpočetní techniky ke zvyšování produktivity práce ve výrobních a řídicích procesech.

V tomto směru mají závěry XIV. sjezdu a květnového pléna bezprostřední platnost i pro automatizaci řídicí činnosti vojsk. Při řízení materiálně technického zabezpečení (MTZ) se už stává využívání výpočetní techniky praktickou nezbytností. Praxe ukázala, že u složitých druhů techniky (letecká, tanková, automobilní apod.) nemůžeme bez výpočetní techniky vyřešit ani takovou úlohu — získat přehled o výši a rozložení zásob materiálu, aniž by na jedné straně nedocházelo ke vzniku nadnormativních zásob určitých druhů náhradních dílů a na druhé straně u značné části nomenklatury k nedostatku náhradních dílů.

Řešení složitějších úloh, jako jsou plánovací a optimalizační výpočty, není bez použití výpočetní techniky vůbec myslitelné. Přitom zde je využívání výpočetní techniky neefektivnější jak z hlediska zvyšování bojových schopností techniky, tak i z hlediska účelného využívání vyčleněných finančních prostředků.

Doposud jsme výpočetní techniku v oblasti řízení MTZ využívali způsobem, který je typický pro druhou generaci počítačů, tj. k automatizaci dílčích administrativních agend. Nejčastěji šlo o strojové vedení evidence materiálu, některé plánovací výpočty, pořizování různých přehledo-

vých výkazů apod. Byl to nesporně klad. Začaly se však brzy projevovat omezené možnosti a závažné nedostatky automatizace jednotlivých administrativních agend. Šlo o nízkou efektivnost využívání projekčních kapacit a nebezpečí narušení celistvosti a jednotnosti systému řízení MTZ bez vytváření ekvivalentního automatizovaného systému.

Nízkou efektivnost vidím v tom, že se pro strojové zpracování stejných agend u řady materiálních hospodářů souběžně vytvářely — často i na jednom projekčním pracovišti — prakticky stejné, nebo velmi podobné projekty. Unifikace projektového díla zde nabízí prakticky zdarma, pouze zlepšením metodiky a organizace projekčních prací, několikanásobné zvýšení efektivnosti využívání projekčních kapacit.

Druhý nedostatek — narušování systému řízení MTZ bez vytváření automatizovaného ekvivalentu — byl závažnější a jeho odstranění podstatně složitější. Podstata spočívala v první řadě v narušování unifikace zpracování informací po formální stránce (nejednotné číselníky, někde snaha o používání nestandardních formulářů apod.) co vedlo ke ztížení komunikace nejen mezi různými materiálními hospodářstvími, ale někdy i mezi jednotlivými druhy techniky uvnitř jedné materiálové třídy.

Dalším nedostatkem bylo zavádění ne-jednotnosti i do obsahové stránky zpracování informací, v důsledku čeho dostávaly centrální orgány těžko srovnatelné podklady pro rozhodování. Nejvýraznější se to projevovalo u plánování materiálního zabezpečení. U některých druhů spotřebního

materiálu se plán materiálního zabezpečení zpracovával poměrně přesně extrapolací skutečně zjištěné spotřeby za uplynulá plánovací období, zatímco u jiných to byl jenom subjektivní, značně přibližný odhad očekávané potřeby materiálu.

Dále se ještě zmíním o ztížené možnosti kontroly zpracování informací (a tím i kontroly hospodaření materiálem), která probíhala podle nejjednodušší a někdy i nedostatečné projektové dokumentace.

Tyto nedostatky byly spojené s určitou etapou využívání výpočetní techniky, kterou jsme nemohli přeskočit. Musíme je však mít na zřeteli při přechodu k další etapě, kterou představuje vytváření automatizovaných systémů řízení.

Je třeba přikročit k vytváření automatizovaných systémů řízení (ASŘ), které zabezpečují komplexní přístup ke zpracování informací v celém řídicím procesu s důrazem na plánování a operativní řízení.

Plánovitě práce na vytváření ASŘ probíhají v Sovětském svazu už od r. 1966. V mezinárodním měřítku se k výzkumu a budování ASŘ přistoupilo po r. 1969 na základě „Dohody o spolupráci socialistických zemí v oblasti výzkumu, vývoje, výroby a zavádění výpočetní techniky“.

Informace o těchto výzkumech ukázaly, že způsob využívání výpočetní techniky umožní odstranit nedostatky automatizace řízení MTZ ČSLA. Byla proto vypracována analýza systému řízení MTZ, jejímž cílem bylo posoudit možnosti aplikace zásad výstavby ASŘ v podmínkách materiálního technického zabezpečení ČSLA.

Tato analýza se zaměřila na:

- posouzení charakteru rozhodovacích procesů z hlediska možnosti využití matematických metod k jejich optimalizaci;

- rozbor toku informací z hlediska možnosti získání vstupních údajů, které jsou nezbytné pro předpokládané počty a k poskytování podkladů pro plánování a operativní řízení příslušných procesů;

- posouzení nutnosti zásahů do existující organizační struktury orgánů MTZ.

Závěry můžeme charakterizovat takto:

1. Vytvoření automatizovaného systému řízení v oblasti MTZ není podmíněno podstatnými zásahy do současné organizační struktury MTZ. Tento závěr je důležitý především proto, že rozhodujícím kritériem pro organizaci MTZ je bojové použití techniky a zpracování informací v mírových podmínkách je tudíž nutné přizpůsobit dané organizační struktuře. Z toho vyplývá, že strukturu systému MTZ můžeme považovat za optimální (řešení však přesahuje rámec MTZ).

2. Zásahy do organizační struktury budou spočívat ve vytvoření orgánů pro strojové zpracování informací (výpočetní střediska, střediska pro sběr a předběžné zpracování dat apod.).

3. Existující tok informací obsahuje údaje, které jsou nezbytné pro předpokládané výpočty. Současně se ukazuje, že vytvoření automatizovaného systému řízení MTZ povede k postupné redukci ručního zpracování informací a že v konečném řešení přejdeme k úplnému strojovému zpracování.

4. Po zvážení všech výsledků analýzy bude účelné vytvořit automatizovaný systém řízení MTZ ČSLA, který bude mít tři informační podsystémy a to centrálního plánování, technického zabezpečení a materiálního zabezpečení.

Další složkou ASŘ je jeho organizační struktura. Tou se však zabývat nebudu a zaměřím se na popis informačních systémů (podsystémů).

Charakteristika navrhovaných informačních systémů

Z projekčního i provozního hlediska představuje každý z uvedených informačních systémů velmi rozsáhlou problematiku. Proto poukážím jenom na ty prvky v toku a zpracování informací, které jsou rozhodující pro celkové členění ASŘ MTZ a ze kterých musíme vycházet při projektování jednotlivých systémů.

Prvním prvkem je charakter rozhodovacích procesů a z něho vyplývající možnost použití matematických metod.

Z tohoto hlediska (jejich matematického popisu) můžeme rozhodovací procesy v oblasti řízení MTZ rozdělit do tří základních skupin:

- a) rozhodovací procesy s využitím

kvantitativních údajů o výši zásob materiálu,

- b) rozhodovací procesy, u nichž je nutné brát do úvahy jak kvantitativní, tak i kvalitativní údaje o technice,

- c) rozhodování o způsobu rozdělování prostředků pro potřeby MTZ mezi jednotlivé materiální hospodáře.

Do skupiny a) spadá rozhodování o převážné části materiálu (kolem 80 %). Jde o neopravitelné náhradní díly, u nichž lze předpokládat, že jeho výměna se rovná jeho spotřebě. Pro zabezpečení bojeschopnosti příslušných druhů techniky je proto rozhodující výše zásob odpovídajících druhů materiálu. V souladu s tím se i v sou-

časné materiálové evidenci vedou u tohoto materiálu v podstatě jenom údaje o výši a rozdělení zásob, přičemž tok i zpracování informací spadá plně do kompetence orgánů materiálního zabezpečení.

Základními rozhodovacími procesy v této oblasti jsou:

- rozhodnutí o celkové výši zásob materiálu při zpracování plánu materiálního zabezpečení,

- rozhodnutí o výši přísunu materiálu na jednotlivé stupně velení.

Tyto procesy a jejich optimalizaci můžeme modelovat pomocí teorie zásob. Je proto účelné pokládat v navrhovaném ASŘ tuto oblast za relativně samostatný informační systém a používat pro něj název systém materiálního zabezpečení.

Rozhodovací procesy skupiny b) spadají do oblasti řízení provozu, oprav a obnovy technických celků, opravitelných dílů a agregátů.

Kvalitativní informace o technice se v systému řízení MTZ zpracovávají po linii provozně technických orgánů. Jde o takové údaje, jako jsou provozní resursy, počet oprav, stáří techniky apod. (Ize je shrnout pod pojem „operativní evidence provozu a oprav techniky“), které jsou nezbytné pro zpracování plánu provozu, plánu oprav a plánu materiálního zabezpečení pro technické celky, opravitelné agregáty a materiál.

Z matematického hlediska jde vesměs o problematiku spadající do oblasti teorie obnovy.

To znamená, že i zde jsou vhodné podmínky — jednota toku informací, organizační struktury i rozhodovacích procesů — pro vytvoření relativně samostatného „systému technického zabezpečení“.

Oba tyto informační systémy budeme dále členit na podsystémy:

- systém technického zabezpečení podle druhů techniky,

- systém materiálního zabezpečení podle jednotlivých materiálových tříd.

V každém z těchto podsystémů půjde o zpracování informací na vojenské úrovni řízení MTZ, tj. na úrovni útvar — příslušná správa — materiální hospodář.

Zásady projektování systému

Podle zámyslu pro cílové řešení bude uveden systém do provozu znamenat komplexní přechod na strojové zpracování informací v celé oblasti řízení MTZ. Pojetím rozsahem projekčních prací se návrh ASŘ MTZ v podstatě liší od dosavadních projektů pro automatizaci dílčích agend. Proto bylo nutné současně s návr-

V podstatě jde o dvě větve toku informací, které se spojují na úrovni materiálních hospodářů při plánování materiálního zabezpečení.

Konečnou tvorbu MTZ připravují centrální plánovací orgány v ČSLA. Na této úrovni rovněž zpracovávají návrhy na rozdělení finančních prostředků mezi jednotlivé materiální hospodáře. Tzn., že jde o rozhodovací procesy skupiny c), představující nejvyšší stupeň zpracování informací v oblasti řízení MTZ nazvaný — systém centrálního plánování.

Použití matematických metod v tomto systému není natolik jednoznačné jako u obou předcházejících. Pro techniku můžeme za určitých podmínek použít k rozdělování finančních prostředků metod lineárního, popř. dynamického programování. Finanční prostředky se pak přidělují v členění na závazné úkoly a finanční limity.

U nově zaváděné techniky je problém rozdělení prostředků podstatně složitější a jako nevhodnější je použití metod systémové analýzy. Tato problematika však přesahuje oblast řízení MTZ a svým charakterem spadá spíše do oblasti operačně taktických výpočtů, proto se s jejím řešením v rámci ASŘ MTZ nepočítá.

Obsahovou náplň zpracování informací schematicky znázorňuje obr. 1.

Kromě stručné charakteristiky zpracování informací v jednotlivých systémech, schéma ukazuje i nejdůležitější vazby na okolí ASŘ MTZ:

- dlouhodobý plán materiálního zabezpečení a finanční prostředky jako podklady pro krátkodobé a střednědobé plánování materiálního zabezpečení,

- vazby na dodávky materiálu z národních hospodářství,

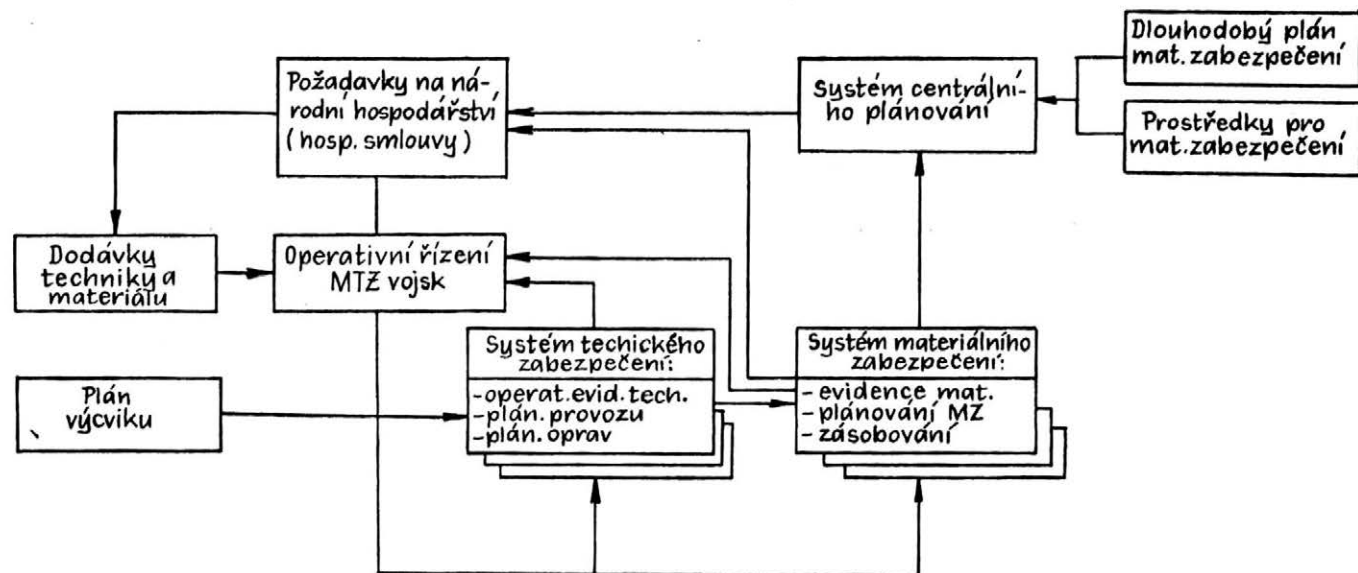
- plán výcviku jako podklad pro plánování a operativní řízení MTZ.

Vyšetření obsahové náplně zpracování informací v systému představuje však jenom část celkové problematiky spojené s jeho vytvářením. Druhou, neméně složitou a rozsáhlou částí této problematiky je rozpracování metodických zásad projektování systému.

hem obsahové stránky zpracování informací v systému rozpracovat i metodické zásady jeho projektování.

Za základní kritéria pro tyto zásady považujeme:

- zabezpečení možnosti centralizovaného řízení celého systému i jeho jednotlivých částí,



Obr. 1. Blokové schéma automatizovaného systému řízení MTZ ČSLA

— zvýšení efektivity projekčních prací na bázi unifikace projektového díla.

Hlavním podkladem pro řešení tohoto problému byly zásady projektování ASŘ, které vypracovaly účastnické země v rámci dohody o spolupráci socialistických zemí v oblasti výzkumu vývoje, výroby a zavádění výpočetní techniky. S přihlédnutím k podmínkám řízení MTZ ČSLA byl podle těchto zásad rozpracován postup, který schematicky znázorňuje **obr. 2**.

Jak ukazuje schéma, tradiční postupy projektování můžeme použít jen u první etapy (analýza systému a formulace úkolu) a u návrhu systému centrálního plánování.

U systému technického a materiálního zabezpečení využíváme možnosti zvýšení efektivity využití projekčních kapacit; předpokládáme vytvořit typové prvky, které lze bez změny, nebo s nezbytnými úpravami použít v projektech několika podsystémů.

Pro realizaci této možnosti navrhuje se postup **viz obr. 2** (tento postup můžeme použít i u systému technického zabezpečení). V porovnání s dosavadní projekční praxí chceme u navrhovaného postupu zdůraznit tyto zvláštnosti:

a) Základem pro projektování systému je typový ideový projekt. Obsahuje zásady zpracování informací, které jsou platné pro všechny podsystémy jednotlivých materiálních hospodářů a zahrnují celý cyklus zpracování informací při řízení materiálního zabezpečení.

b) Na základě typového ideového projektu zpracujeme aplikovaný ideový a technický projekt, který slouží k ověření navrhovaných typových zásad zpracování informací.

c) Technický projekt zpracujeme stavebnicově. Tzn., že celý projekt rozdělíme na části (projektové moduly — programy), které lze relativně samostatně používat i zpracovávat jak v daném projektu, tak i v projektech pro další materiální hospodáře. Účelem takto chápané stavebnicovitosti je přenést unifikaci projektového díla na nižší úroveň, protože unifikace na úrovni technického projektu je v současné době nereálná.

d) Funkce stavebnicových částí projektu podle jednotného zámyslu se skloubí pomocí systémové dokumentace pro jednotlivé informační systémy i pro ASŘ jako celek. Vzhledem k tomu, že strojové zpracování informací bude tvořit základ všech řídicích procesů v daném systému, měla by systémová dokumentace spojit funkci příslušného předpisu a funkci směrnice pro uživatele projektu. Tím se současně

vytvoří předpoklady pro centralizované řízení příslušného systému.

e) Další projekty zpracujeme na bázi typových projektových prvků. Přitom můžeme:

- převzít prvek beze změny,
- převzít prvek s příslušnými úpravami,
- vynechat nepotřebný prvek,
- zpracovat nový prvek, který současně zařadíme do knihovny projektových prvků.

f) Pro úspěšný provoz systému bude nezbytné vytvořit službu aktualizace a archivace, jejíž účelem bude:

- evidovat a archivovat projektové prvky v rámci příslušného systému,
- registrovat chyby a nedostatky v projektech a v součinnosti se zpracovatelé zabezpečovat jejich odstraňování,
- organizovat zpracování nových stavebnicových prvků v souladu se zaváděním nových technických zařízení nebo nových metod zpracování informací.
- poskytovat informace uživatelům typových prvků.

Z charakteristiky projekčních postupů je zřejmé, že nejpracnější etapou projektování je zpracování prvního aplikovaného projektu. Pro dokreslení celkové představy o zámyslu navrhovaného řešení a o rozsahu projekčních prací bude proto účelné ukázat na vývojovém diagramu — **viz obr. 3**, obsahovou náplň a členění aplikovaného projektu na příkladu podsystému materiálního zabezpečení tankovým a automobilním materiálem.

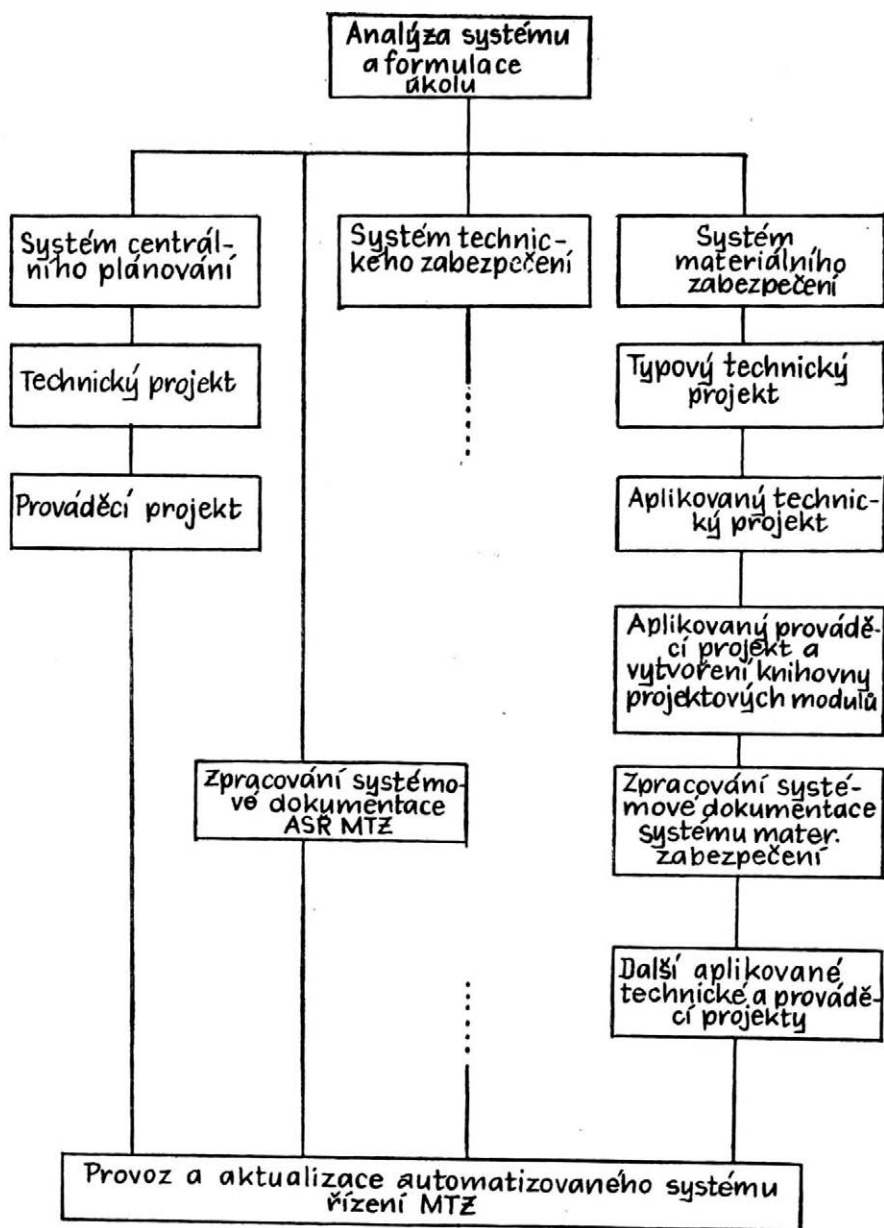
Z obsahového hlediska pozůstává tento podsystém ze dvou základních částí: z banky dat a z modelu řízeného procesu.

Banka dat slouží k uchování a poskytování údajů o stavu podsystému (organizační struktura, stav a rozložení zásob apod.), pomocí modelu řízeného procesu probíhají plánovací výpočty a řízení přísunu materiálu. Po formální stránce je podsystém rozdělen do sedmi modulů (na schématu jsou označeny římskými číslicemi), které tvoří základní stavebnicové části projektu. Podsystém členíme na moduly především podle periodicity zpracování informací.

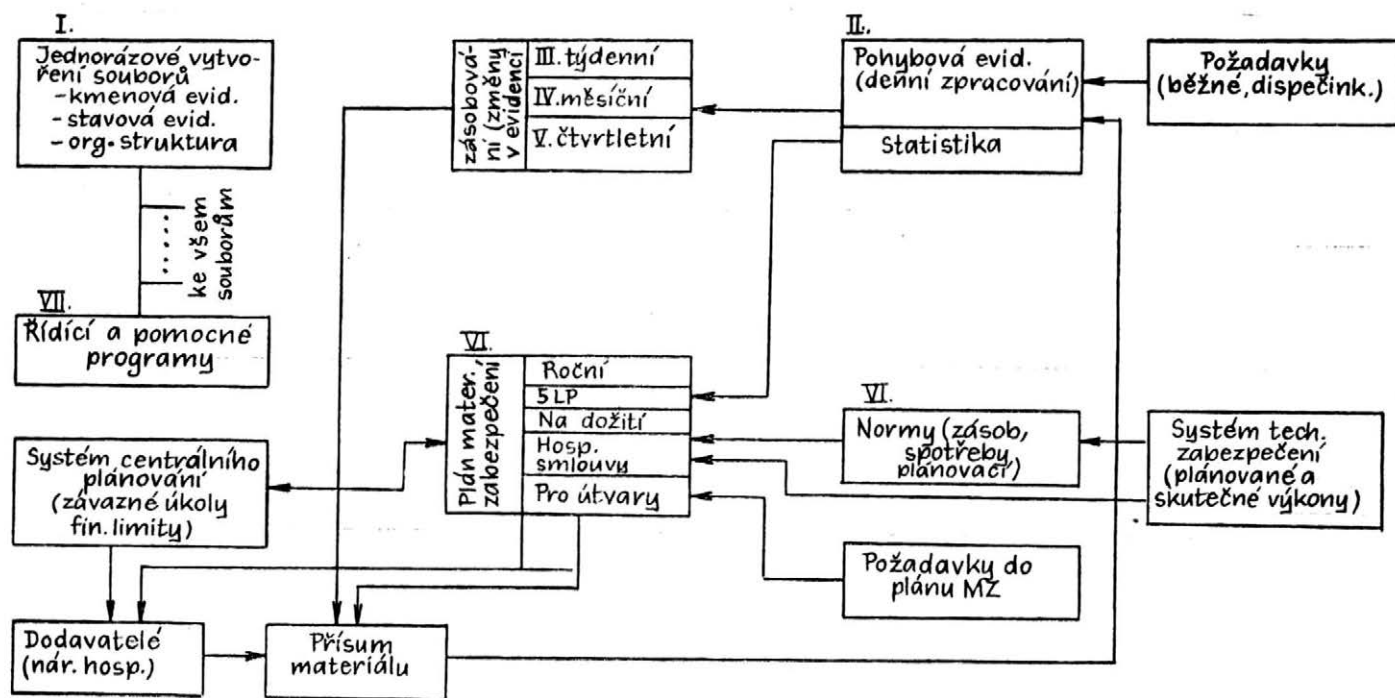
Z obsahové stránky slouží prvních pět modulů k vytvoření a údržbě banky dat, šestý řeší otázky plánování materiálního zabezpečení a sedmý tvoří řídicí a pomocné programy.

Každý z modulů budeme zpracovávat podle zásad předpisu Všeob-8-2 pro řešení systémových projektů.

Celková potřebná kapacita pro vytvoření tohoto aplikovaného projektu je 80 až 100 programátorů a projektantů.



Obr.2. Vývojový diagram postupu projekčních prací na automatizovaném systému řízení MTZ ČSLA



obr. 3. Vývojový diagram zpracování informací v podsystému materiálního zabezpečení tankovým a automobilním materiálem

Některé závěry

V článku jde o stručnou informaci o obsahové náplni a zásadách projektování automatizovaného systému řízení MTZ ČSLA. Chci zdůraznit, že projektování systému je teprve v počátečním stadiu. V současné době se zpracovává první technický aplikovaný projekt — projekt podsystemu zabezpečení tankovým a automobilním materiálem.

Přesto však už nyní můžeme vyvodit některé užitečné závěry jak pro další práci na systému, tak i pro případné projektování ASŘ v dalších oblastech velení a řízení ČSLA.

1. V návrhu zásad projektování systému se podařilo podchytit nové tendence ve využívání výpočetní techniky, zdůrazněné na květnovém plénu ÚV KSČ a spojené se zaváděním JSEP. Tyto nové tendence můžeme stručně charakterizovat jako přechod od automatizace administrativních agend k vytváření komplexních ASŘ s důrazem na plánování a operativní řízení příslušných procesů.

2. Navrhovaný systém umožňuje od-

stranit nedostatky dosavadního využívání výpočetní techniky a vytváří předpoklady pro centralizované řízení celého ASŘ MTZ.

3. Nezbytnou podmínkou pro vytváření ASŘ je těsné spojení řídicích projekčních a výzkumných pracovišť v oblasti automatizace velení a řízení. V porovnání s dosavadní projekční praxí přitom výrazně narůstá význam aplikace matematických metod, analytických a systémových prací. Podle některých údajů činí podíl programování na návrhu ASŘ jenom kolem 30 procent.

4. Velký rozsah projekčních prací vyžaduje odpovídající koncentraci projekčních kapacit. Tím se zvyšují nároky na organizaci projekčních prací.

Za nejdůležitější závěr pokládám skutečnost, zdůrazněnou rovněž na květnovém plénu, že racionalizace řízení je především věcí příslušných řídicích orgánů. Bez těsné spolupráce řešitelského pracoviště se zadavatelskými složkami nemůžeme zabezpečit dosavadní poměrně úspěšný průběh projekčních prací.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ VRTULNÍKOVÉHO VÝSADKU

K efektivnímu využití jaderných zbraní a k zabezpečení rychlého tempa útoku můžeme vysazovat vrtulníkové, padákové nebo kombinované výsadky, které mohou plnit rozličné bojové úkoly v těsné součinnosti s pozemními vojsky postupujícími na jednotlivých směrech.

Předpis Vševojsk-1-1 v článku 222 uvádí, že jako taktický vzdušný výsadek může být vysazen zesílený motostřelecký prapor. Zkušenosti z bojových taktických cvičení potvrzují, že celková hodnota taktického vzdušného výsadku může být i menší. To bude skutečně záviset na charakteru bojového úkolu, předpokládané hloubce vysazení a délce bojové činnosti jako i na konfiguraci terénu v prostoru vysazení.

Zkušenosti nám také dokazují, že **úspěšnou bojovou činností vrtulníkového výsadku bude vždy bezprostředně ovlivňovat celkový rozsah týlového zabezpečení.**

Proto se týlové zabezpečení vrtulníkového výsadku stále více stává jedním z limitujících předpokladů úspěchu při bojové činnosti v týlu nepřítele. Týlové zabezpečení bezprostředně ovlivňuje možnosti vrtulníkového výsadku vést aktivní bojovou činnost po určitou dobu.

Z těchto důvodů chci v článku uvést názory na otázky týlového zabezpečení vrtulníkového výsadku při přípravě k vysazení, vytváření zpětného odřadu a na problematiku váhových propočtů. Dále chci ukázat možné varianty týlového zabezpečení, které je pro bojovou činnost v týlu nepřítele rozhodující.

Vlastní organizace a realizace týlového zabezpečení musí být dostatečně pružná

a odpovídat přímé organizaci a způsobu vedení bojové činnosti vrtulníkového výsadku.

Týlové zabezpečení vrtulníkového výsadku budeme v závislosti na celkové situaci organizovat v těchto obdobích:

— **při přípravě k vysazení**, prakticky v době od obdržení úkolu, zaujetí vyčkávacího prostoru až do doby pohotovosti vrtulníkového výsadku;

— **po vysazení** a při vedení bojové činnosti;

— **po sloučení** s vlastními pozemními jednotkami.

Celková organizace a rozsah týlového zabezpečení vrtulníkového výsadku má určitou prioritu a právem patří mezi zvláštnosti. Ty jsou dány tím, že bojová činnost vrtulníkového výsadku probíhá **v týlu nepřítele**, kde bojuje **samostatně, bez sousedů**, kdy nepřítel má možnost útočit do **boků, týlu** bojové sestavy a prakticky **ze všech stran**. Současně bude docházet k rychlým změnám v bojové činnosti k přechodu z útočné činnosti do obrany anebo naopak, což vyžaduje zvýšené požadavky na spotřebu munice a dalšího materiálu. S tím je spojeno i procento ztrát, raněných a možností zdravotnické pomoci za velmi ztížených podmínek. Proto pro bojovou činnost v týlu nepřítele nemůžeme aplikovat běžné normy spotřeby, které platí pro organizaci boje v sestavě motostřeleckého pluku. Tzn., že vrtulníkový výsadek k zabezpečení své činnosti musí mít vyčleněnou **zvýšenou zásobu materiálu**. Jen tak může úspěšně splnit bojový úkol.

Z těchto důvodů je nutné v některých částech doplnit a novelizovat ustanovení předpisů v oblasti týlového zabezpečení vrtulníkového výsadku při aplikaci na naše podmínky.

Organizace plánování a příprava vrtulníkového výsadku bude probíhat ve **vyčkávacím prostoru** — viz náčrt — **příloha č. 1**. Vzdálenost vyčkávacího prostoru od linie fronty bude záviset na typu přidělených vrtulníků a může dosahovat 30 až 50 i více kilometrů.

Vrtulníkový výsadek se ve vyčkávacím prostoru rozmisťuje rozptýleně po rotách zpravidla ve výhodných místech, které umožňují rychlý přechod na **nakládací místa** a k jednotlivým **stanovištím vrtulníků**. V závislosti na terénu v bezprostřední blízkosti vyčkávacího prostoru volíme **pro každou rotu** jedno hlavní a jedno záložní nakládací místo. Zde platí zásada, že hlavní nakládací místa označujeme číslem 1, 2, 3 atd. a záložní po ukončení číslování hlavních nakládacích míst, dalším číslem s přidáním nuly, např. 40, 50, 60 atd.

Za předpokladu, že celková konfigurace terénu a měkký povrch nedovolí volit nakládací místa na okrajích nebo uvnitř vyčkávacího prostoru, pak je volíme i ve větší vzdálenosti zpravidla do 5 km. V takovém případě v blízkosti nakládacích míst podle možnosti terénu určíme **místa pro naložení a nasednutí**, které čtyři a rotu vrtulníkového výsadku zaujímají podle zpracovaného plánu naložení a nasednutí. Kromě hlavního určujeme i **záložní vyčkávací prostor**, který musí zabezpečit obdobné požadavky skrytého rozmístění a příchodu na záložní nakládací místa. Vyčkávací prostor má mít dostatek vodních zdrojů, komunikací a vhodných příjezdových cest pro dopravní prostředky a pro přesun na jednotlivá nakládací místa.

Týlové jednotky se ve vyčkávacím prostoru rozmisťují a organizují do dvou částí. **Prvá** je ta část týlu, která je přidělena bezprostředně k motostřeleckým rotám pro bojovou činnost v týlu nepřítel. Tzn., že tato část týlu nebude tvořit celistvou jednotku, ale prakticky se rozdělí do dalších tří **samostatných celků**. V každém samostatném celku je **bojová výdejna** a předsunuté obvaziště anebo **praporeční obvaziště**. Termín „předsunuté obvaziště“ uvádím proto, že současné rotní hnízdo raněných, které je u rot, plně nezabezpečuje požadavky rot při boji v týlu nepřítel. Proto musíme současné rotní hnízdo raněných doplnit a zabezpečit zdravotnickým materiálem.

Druhá část jsou prvky týlu, které nebudou přepraveny vzhledem, ale přejdou

do zpětného odřadu. Zpravidla se soustřeďují uprostřed sestavy vrtulníkového výsadku nebo na okraji vyčkávacího prostoru, kde je plánované místo pro rozmístění zpětného odřadu.

V případě, že pro vzdušnou přepravu budou vyčleněny vrtulníky typu MI-4 a MI-8, tak z týlových jednotek motostřeleckého praporu se pro vrtulníkový výsadek vyčlení od čtyř týlového zabezpečení bojová výdejna a praporeční obvaziště. A to je málo.

Zkušenosti potvrzují, že pro týlové zabezpečení vrtulníkového výsadku k bojové činnosti v týlu nepřítel je přímo nutné **pro každou motostřeleckou rotu** organizovat **jednu bojovou výdejnu**. Celkem tři u vrtulníkového výsadku. U jedné bojové výdejny může být velitelem velitel bojové výdejny, u druhé velitel výdejny PHM nebo skladník a u třetí velitel čtyř týlového zabezpečení. Tuto funkci mohou vykonávat též praporeční rot. Podle potřeby můžeme další týlové specialisty určit od týlu motostřeleckého pluku. Dále budeme u každé roty prvního sledu organizovat jedno předsunuté obvaziště a u druhosledové rot praporeční obvaziště. To znamená posílit vrtulníkový výsadek dalším zdravotnickým personálem. Pouze tak vytvoříme podmínky pro splnění úkolu v týlu nepřítel.

Zkušenosti též dokazují, že rozdělení týlových jednotek k motostřeleckým rotám (zejména předsunutí vozidel s materiálem, municí a především zdravotnickým materiálem) vytváří optimální podmínky z hlediska psychologického účinku. Bezprostředně to podporuje bojového ducha, morálku a aktivní plnění úkolů za zvlášť ztížených podmínek.

Velitel vrtulníkového výsadku velí týlu ve stejném rozsahu jako ostatním jednotkám. Svými rozkazy a nařízeními vytváří podmínky pro činnost týlu a proto je nutné, aby ukládal reálné úkoly, čímž dosáhne plného bojového zabezpečení pro bojovou činnost po vysazení.

Úspěchu v týlovém zabezpečení vrtulníkového výsadku dosáhneme:

- bude-li veliteli na základě předběžného nebo bojového nařízení známo v jakém rozsahu bude tým praporu doplněn (dopravními prostředky, zdravotnickým zabezpečením, zvýšenými zásobami materiálu);

- budou-li jednotky praporu doplněny hlavními druhy materiálu pro vedení bojové činnosti v týlu nepřítel;

- bude-li tým praporu na základě přidělených jednotek organizován a rozdělen k jednotlivým motostřeleckým rotám;

- dosáhne-li velitel praporu dokonalou sladností všech vyčleněných prvků

Tabulka 1

P. č.	Jednotka	Počet osob	Bojová technika/počet
1.	velitelské družstvo	4	OT 64/1, OT 65/1
2.	spojovací četa	3	nákladní auto/1, R-2/1
3.	technická skupina	7	OT 64/1
4.	msr (celkem tři)	42	OT 64/21
5.	protitanková četa	3	OT 810/3 (velitelé vozu určit od rmč)
6.	raketometná četa	21	T 111/2, RM 130/2
7.	četa týlového zabezpečení	6	PV3S/6
8.	obvaziště	1	OT 810/1 (velitel vozu od rmč)
9.	Celkem	98	OT/28, RM-130/2, nákl. auta/9

týlového zabezpečení a úzkou součinnost mezi nimi a veliteli motostřeleckých rot; — bude-li týl praporu přesně řízen co do času, prostoru a funkční naplně nejen při vlastní přípravě, ale i v průběhu bojové činnosti.

Velitel vrtulníkového výsadku na základě **bojového nařízení** velitele motostřelecké anebo tankové divize, předpokládá něho zámyslu plnění bojového úkolu a **týlového nařízení** vydává úkoly k organizaci týlu, materiálnímu, technickému a zdravotnickému zabezpečení velitelům rot, velitelům přidělených jednotek, veliteli čety týlového zabezpečení, veliteli praporního obvaziště a ZVT praporu. Veškeré odborné týlové otázky jako i kontrolu pochopení a zabezpečení plnění bojového úkolu u příslušníků týlu řídí bezprostředně zástupce velitele motostřeleckého pluku pro týl.

Velitel vrtulníkového výsadku podřízeným velitelům jednotek v souladu s článkem 162, předpisem Vševojsk-1-2 vydá **ústně** bojový rozkaz, který by měl být doplněn z hlediska týlového zabezpečení o tyto otázky:

1. Způsob vytvoření bojových výdejn, předsunutých obvazišť a praporního obvaziště, začlenění k rotám, do kterého prostoru, do kdy. Způsob a rozsah zesílení vyškolenými osobami, počet sběračů raněných a pomocných sil od motostřeleckých rot;

2. Způsob doplnění jednotek materiálem zejména municí pro ruční, protitankové zbraně a ženijní munici. Rozsah, množství, pořadí přísunu, časové omezení a doba pohotovosti k plnění úkolu;

3. Normy spotřeby munice, stanovení výše nedotknutelných zásob u jednotlivce a v bojové výdejně.

4. Rozmístění týlových jednotek po vysazení, způsob přemístění, na kterém směru, ose a na jaký signál. Organizace ochrany a obrany týlových jednotek.

5. Způsob odsunu raněných, shromažďování, označení místa a organizace přímého zajištění.

6. Časové lhůty hlášení veliteli jednotek o spotřebě poloviny stanovených zásob u jednotlivce, zbraně.

Současně velitel vrtulníkového výsadku stanoví úkol druhé části týlu, která je zařazena do **zpětného odřadu**.

Zpětný odřad vytváříme z jednotek druhů vojsk, týlu, bojové techniky a materiálu, které se nemohou zúčastnit vysazení. Uvedu příklad. Podle organizace může mít motostřelecký prapor celkem 319 osob, 2 kusy 82 mm BzK, 2 kusy RM 130 mm, 21 bojových a dalších 7 obrněných transportérů a 8–9 kusů automobilů PV3S a T 111. Za předpokladu, že pro vzdušnou přepravu budou vyčleněny vrtulníky typu MI-4 nebo MI-8, ve zpětném odřadu zůstane — viz tab. 1.

Z uvedeného počtu praporu zůstane prakticky ve zpětném odřadu 36,6 % osob, veškeré obrněné transportéry, raketomety a nákladní vozidla středního typu.

K soustředění zpětného odřadu je ve vyčkávacím prostoru vyhrazen prostor, který se zpravidla dělí na tyto části — viz náčrt:

1. **místo pro soustředění přidělených jednotek**, kde se převezmou, doplní materiálem a podle rozkazu velitele vrtulníkového výsadku se začlení k jednotlivým rotám popř. četám;

2. **místo převzetí materiálu** od motostřeleckého pluku nebo divize. V tomto místě se soustřeďují podle druhů zvýšené zásoby pro motostřelecké roty, bojové výdejny a předsunuté a praporní obvaziště;

3. **místo komplectace materiálu** ve kterém se podle počtu přidělených vozidel a v souladu s bojovým rozkazem rozděluje materiál jednotkám vrtulníkového výsadku;

4. **místo soustředění jednotek**, které vyčleňuje motostřelecký prapor do zpětného odřadu.

Velitel zpětného odřadu s tímto počtem příslušníků od jednotek bude organizovat přímo zajištění vyčkávacího prostoru, dále pozorování vzdušného nepřítele a přísně dbát na dodržování zásad maskování. Současně může podle pokynů velitele vrtulníkového výsadku organizovat a vést radiační, chemický popř. i biologický průzkum vyčkávacího prostoru. Přitom hlavním úkolem zpětného odřadu v době přípravy vrtulníkového výsadku je plnění veškerých pomocných prací včetně páskování munice.

Např. vrtulníkový výsadek po zaujetí vyčkávacího prostoru v noci může být vysazen v ranních hodinách anebo v průběhu dne. To klade zvýšené nároky na utajení přítomnosti, rychlé dokončení nebo úpravu maskování u bojové techniky, skladů materiálu a prostorů, míst rozmístění týlových jednotek u motostřeleckých rot. Splnění těchto úkolů bude zabezpečovat opět zpětný odřad.

Víme, že vrtulníkový výsadek zaujímá vyčkávací prostor na 5 až 8 hodin. V této době proběhne nejen plánování v plném rozsahu, ale i příprava jednotek do jednotlivce vto. Potom nezbyvá jiná možnost, než aby většinu zabezpečovacích úkolů převzaly a plnily jednotky zpětného odřadu.

Již jsem uvedl, že pro vrtulníkový výsadek je třeba předem vytvořit **zvýšené zásoby materiálu**. Zvýšená zásoba materiálu je taková, která se přiděluje podle situace vojskům nad stanovenou výši pohyb-

livé zásoby materiálu k zabezpečení **určitého bojového úkolu**, jehož plnění si vyžadá **velkou spotřebu materiálu**.

Velkou spotřebu materiálu si vyžádá každé použití vrtulníkového výsadku a to tím, že v týlu nepřítele bude ničit nepřítel na přistávacích plochách, organizovat zteč jednotlivých objektů, vyčleňovat část bojové sestavy k přímému zajištění, přehrazovat směry postupu a zabraňovat odchodu jednotek nepříteli z fronty. Navíc musí být část vrtulníkového výsadku připravena plnit nové úkoly, které se mohou vyskytnout po vysazení. Přitom je hlavní požadavek udržet určený prostor anebo objekt do příchodu vlastních pozemních sil.

Předpokládáme, že vrtulníkový výsadek bude vést bojovou činnost 2 až 3 a za výhodných podmínek i více hodin. Přitom nemůžeme počítat s tím, že bude zásobován materiálem v průběhu bojové činnosti. Tím jsou jeho bojové možnosti podstatně omezeny.

Jaké jsou bojové možnosti jednotlivce uvedu na příkladě. Příslušník, který je vyzbrojen samopalem vzor 58 podle současných norem, bude mít u sebe polovinu palčivého průměru tzn. 150 kusů munice Nb 7,62 — 43. Z tohoto počtu bude 120 nábojů napáskováno ve 4 zásobnicích a 30 kusů uloženo v mošně. Za předpokladu, že v důsledku úspory bude střilet pouze krátkými dávkami (jedna dávka se rovná 2 ranám) může vystřelit 75×. Teoreticky každá dávka je možnost zásahu. V případě, že vystřelí v průběhu jedné minuty např. jednu až pět dávek, může plnit bojový úkol v rámci jednotky pouze 75 nebo jen 15 minut. Můžete namítnout, že nebude každý jednotlivec střilet v uvedených intervalech. To je možné. Ale současně je nutné si uvědomit, že nejtěžší část bojové činnosti vrtulníkového výsadku je bezprostředně po přistání, při ničení nepřítele na přistávací ploše, který je v určité výhodě, dále během shromažďování a postupu na směrech při ztečích jednotlivých objektů a zejména při vedení obranného boje se zálohami nepřítele. V takovém případě bude celková intenzita palby určitě mnohem větší. A tím i celková spotřeba munice a veškerého materiálu.

Proto je reálný požadavek zabezpečit vrtulníkový výsadek zvýšenou zásobou munice, tj. zpravidla **2—2½ palebnými průměrem pro protitankové zbraně**. Ovšem zvýšená zásoba munice má bezprostřední vliv na celkovou váhu vrtulníkového výsadku, na celkovou potřebu vrtulníků pro vzdušnou přepravu a na počet vyčleňovaných osob k týlovému zabezpečení. Proto je nutné, aby velitel, štáb, týloví funkcio-

náři vrtulníkového výsadku a velitelé jednotek měli dokonalý přehled o možnostech týlu. Z toho vyplývá nejen požadavek, ale i povinnost, abychom předem zpracovali jako **pomocný dokument rozpočet materiálu** vrtulníkového výsadku. Tato povinnost je přímo zakotvena v článku 166, předpisu Vševojsk-1-1, který uvádí „... aby se zkrátily potřebný čas na organizaci přepravy, musí mít štáb neustále připraveny propočty pro přepravu různými druhy dopravních prostředků...“. V tomto rozpočtu budou ve formě tabulek uvedeny zpravidla tyto váhy:

- základní osobní výstroje vojáka;
- odlehčené ústroje vojáka;
- základní výzbroj vojáka;
- rozložení pohyblivých zásob;
- ruční a protitankové munice;
- ostatního materiálu podle druhů.

V jednotlivých tabulkách je výhodné uvést kalkulační údaje jednotlivce podle zařazení, čtyř, rot, a praporů jako i variantu pro přidělené jednotky. Výhodou těchto rozpočtů je, že velitel a týloví funkcionáři na základě úkolu a počtu přidělených vrtulníků mohou v nejkratší době stanovit optimální variantu týlového zabezpečení. Současně chci zdůraznit tu skutečnost, že týlové rozpočty doplňují varianty rozpočtů pro vzdušnou přepravu a vysazení, které jsem uvedl ve VM č. 4/74.

Důležitost a oprávněnost týlových rozpočtů osvětlím na dalším příkladě. Předpis Týl-1- v článku 89 uvádí, co každý voják musí mít u sebe. Např. **základní osobní výstroj vojáka** v létě váží 6,88 kg. V zimě včetně oteplovacích vložek dokonce 11,19 kg. Za předpokladu, že průměrná váha jednotlivce bude 65 kg, po ustrojení do základní výstroje vojáka můžeme počítat s těmito hodnotami: $65 + 6,88 = 71,88$ kg v letním období a $65 + 11,19 = 76,19$ kg v zimním období. U vojáků z povolání počítáme s průměrnou váhou 70–72 kg.

Dále do součástí **odlehčené ústroje** vojáka patří materiál, který celkem váží dalších 14,55 kg. Vzhledem k tomu, že bojová činnost vrtulníkového výsadku bude zpravidla krátkodobá, není nutné, aby příslušníci brali veškerý materiál, který je uveden v odlehčené ústroji vojáka. Půjde zpravidla o jídelní nádobí třídní, jídelní přístroj v sáčku, čistící prostředky na boty, šicí potřeby a popřípadě i stanovou pláštěnku, kabátec vzor 60, část osobních věcí apod. Tím se váha odlehčené ústroje vojáka sníží o 7,45 kg, což činí více jak polovinu uvedené váhy. Na úkor toho lze vzít municí a další životně důležité materiál.

Bojová činnost v týlu nepřítelů současně vyžaduje, aby u každého příslušníka

vrtulníkového výsadku byla i **zvýšená zásoba zdravotnického materiálu**. V praxi by to znamenalo vybavit jednotlivce **jedním anebo částí individuálního balíčku výsadkáře a jednou laickou injekční stříkačkou** o celkové váze 2,8 kg. Tím dojde k částečnému zvýšení celkové váhy materiálu.

Za předpokladu, že budeme počítat s celkovou váhou odlehčené ústroje vojáka a zdravotnickým materiálem, potom dosáhneme těchto hodnot:

$65 + 6,88 + 14,53 + 2,8 = 89,21$ kg v letním a $65 + 11,19 + 14,53 + 2,8 = 93,52$ kg v zimním období.

Nesmíme zapomenout, že v této variantě můžeme u odlehčené ústroje vojáka polovinu váhy nahradit municí a jiným důležitým materiálem. Přitom **celková váha jednotlivce není konečná**.

Základní výzbroj vojáka (mimo organickou zbraň a municí) váží dalších 2,58 kg. Tím se celková váha zvýší v letním období na 91,79 a v zimním období na 96,10 kg.

Celková váha jednotlivce je dále ovlivněna organickou zbraní a ostatním materiálem, který musí brát ve prospěch jednotky. Například **střelec — samopalník** má samopal vz. 58 P, zásobníky, brašnu, příslušenství, jeden palebný průměr střeliva a 2 střely do RPG — 7, což činí 17,71 kg. **Kulometník** má kulomet vz. 59 L bez podstavce, brašnu s příslušenstvím, 4 závěsné schránky s náboji a celková váha je 17,56 kg. Obdobně u **nabíječe kulometníka** dojdeme k váze 19,62 kg anebo **pancéřovníka** k váze 14,23, popřípadě 17,38 kg.

Celková váha jednotlivce bude v závislosti na organické zbraní dosahovat v průměru 109,50 až 111,41 kg v letním období a 113,81 až 115,72 kg v zimním období. Přitom v rozpočtu je váhová záloha z odlehčené ústroje vojáka (7,45 kg), která může být víceúčelově využita. Požadavkem je, aby každý příslušník ve prospěch své jednotky nesl další materiál např. vysoce brizantní trhavinu, protipěchotní a protitankové miny popř. jiný důležitý a přenosný materiál. Potom můžeme stanovit podle funkčního zařazení jednotlivců v rámci vrtulníkového výsadku průměrné a maximální zatížení, které bude základem pro stanovení jednotlivých tabulek rozpočtů.

K snížení celkové váhy jednotlivce a při zachování požadované bojovosti je výhodné vybavit příslušníky vrtulníkového výsadku samopaly vz. 58 V; nabíječe kulometu, nosiče střeliva vz. 61. Podle předpokládaného charakteru bojové činnosti a povětrnostních podmínek můžeme stanovit, které součástky výstroje ponechat ve zpětném odraďu.

Jedním z požadavků bojové činnosti vrtulníkového výsadku je dokonalé týlové zabezpečení podle předpokládaných variant bojových úkolů. K tomu bezprostředně přispějí i předem zpracované rozpočty týlového, materiálně technického a zdravotnického zabezpečení.

Proč zdůrazňují potřebu rozpočtů? Uvedu další příklad. **Organizace bojové výdejny** vrtulníkového výsadku přímo u rot má řadu výhod. Přímé rozdělení zásob materiálu zabezpečuje rychlé doplňování spotřebovaných zásob, snižuje potřebný čas na přísun zásob k rotám, četám a k jednotlivci, odpadá manévr a přímé zajištění bojové výdejny, které bezprostředně organizují příslušníci vyčlenění od praporu. Navíc podle celkové situace, charakteru bojového úkolu lze u jednotlivých čet organizovat i **předsunutou bojovou výdejnu**, která je přímo v sestavě čety.

Z toho vyplývá, že se týlové jednotky soustřeďují v sestavě motostřeleckých rot, které pro ně organizují přímé zajištění a vykonávají pomocné práce. To bezprostředně vyžaduje pro každou bojovou výdejnu vyčlenit přímé zajištění v síle 1+2 a pomocné družstvo v síle 1+3 pro skládání materiálu, jeho uložení v určeném prostoru, zřízení ochranných okopů, maskování, organizaci přísunu munice a materiálu k jednotkám a jiné práce.

Tito příslušníci se přepravují ve vrtulníku společně s bojovou výdejnou a po přistání plní nařizené úkoly. Vzhledem k tomu, že tvoří součást bojové výdejny, je nutné s nimi počítat i do celkové váhy pro vzdušnou přepravu a vysazení. Přitom jejich celkové vybavení nemusí být totožné jako u příslušníků, kteří jsou zařazeni u rot. Tento požadavek ovlivní předpokládaný úkol, který budou u bojové výdejny plnit.

Za předpokladu, že vrtulníkový výsadek bude mít vytvořeny tři bojové výdeje, budeme počítat s těmito údaji:

- celková váha ruční a protitankové munice pro vrtulníkový výsadek je kolem 11,065 kg;

- u jednotlivců je rozloženo 2,409 kg v průměru 10 kg na muže;

- pro každou bojovou výdejnu celkovou váhu 2,885 kg.

V případě, že každá bojová výdejna bude zesílena příslušníky od motostřelecké roty podle uvedené varianty, pak při přenášení munice a materiálu v případě rychlé změny situace případně na jednotlivce 30 až 60 kg.

V případě, že pro plnění bojového úkolu v týlu nepřítelů budou pro vrtulníkový výsadek přiděleny dopravní prostředky,

zvýší se podstatně nejen mobilnost, ale i akceschopnost týlu. Navíc je můžeme počítat i s menším průměrným zatížením jednotlivce, protože část materiálu by se přepravovala na bojové technice.

Budeme-li však počítat jen s potřebou dopravních prostředků pro přepravu celkové váhy munice pro vrtulníkový výsadek, potom bude zapotřebí:

- **15 vozidel typu GAZ 69** na které naložit po 500 kg materiálu. Z toho 6 vozidel vyčlenit pro protitankovou četou a zbývající po 3 kusech rozdělit k bojovým výdejním;

- **10 vozidel typu GAZ 69** (hmotnost nákladu 800 kg). Z toho 4 vozidla pro protitankovou četou a po 2 vozidlech k bojovým výdejním;

- **5 vozidel typu GAZ 69** při stejné hmotnosti nákladu. Z toho 2 vozidla pro protitankovou četou, po jednom vozidle pro bojové výdeje rot a 50 % munice přenést přidělenými příslušníky a složit na zemi;

- **6 vozidel typu GAZ 69** (hmotnost nákladu 600 kg) a 6 motocyklů JAWA 350 s 12 přívěsnými vozíky. Ke každé bojové výdejní začlenit 1 vozidlo a 2 motocykly a 4 přívěsné vozíky. Na jeden vozík můžeme naložit 150 kg materiálu (celková nosnost jednoho vozíku je 380 kg) a 3 vozidla vyčlenit pro protitankovou četou.

Varianty nejsou konečné. Skutečné zesílení vrtulníkového výsadku dopravní technikou závisí na možnostech nadřazeného, který vysazení bude organizovat, počtu a typu přidělených vrtulníků, charakteru bojového úkolu, konfiguraci terénu v prostoru vysazení a ročním obdobím.

Přesto je nutné, abychom jednotlivé kalkulační propočty předem zpracovali jako pomocný dokument. Tím zabezpečíme, že celkový rozpočet pro přepravu a vysazení, který je u vrtulníkového výsadku k dispozici, bude doplněn o **možné varianty týlového zabezpečení**. To bezprostředně ovlivní rychlost a přesnost rozhodovacího procesu při plánování bojového použití vrtulníkového výsadku a rychlé a přesné naložení materiálu a jeho správné rozmístění do jednotek v krátké časové lhůtě.

V závěru chci zdůraznit, že včasné a úplné týlové zabezpečení vrtulníkového výsadku je jednou ze základních podmínek úspěšného vedení bojové činnosti v týlu nepřítelů za velmi složitých podmínek. K tomu je nutné, aby velitel a týlový orgán měl vždy připraven váhový rozpočet nezbytně nutného vybavení a podle skutečné situace rozhodl, co zůstane ve zpětném odřadu.

(Dokončení v dalším čísle)

PODMÍNKY SOUDOBÉHO BOJE A JEJICH VLIV NA PSYCHIKU ČLOVĚKA

Po „pice“ všechno obyvatelstvo tělesně i duševně pokleslo a zesláblo. Ti, kteří toho byli schopni, šli mlčky k předmětům, a vzdáleným pahorkům zlomeni, bez iniciativy. Byli tak zdrceni a zmateni, že se pohybovali jako automaty.

Jejich chování udivilo ty, kdo je potkávali. S úžasem ličili pohled na dlouhé řady lidí, kteří se buď drželi úzké hrbolaté stezky, ačkoli vedle ní byla rovná, pohodlná silnice, vedoucí týmž směrem. Nedovedli pochopit, že jsou svědky exodu lidu, kráčejišho do říše snů.

Bezduchý lid opouštěl zničené město.¹⁾

Zkušenosti z posledních dvou světových válek i z válek lokálních, které vedli imperialisté po druhé světové válce v Koreji, ve Vietnamu či na Blízkém Východě, dokazují, že vliv válečných situací na psychiku vojáka i civilního obyvatelstva je významným faktorem. Budeme s ním počítat, studovat jej a v rámci přípravy vojsk i branné přípravy civilního obyvatelstva vyvozovat praktické závěry. Proto je předmětem intenzivního zájmu vojenských psychologů, psychiatrů i velitelských kádrů. Poznatky získané ve vojenství v posledních šedesáti až sedmdesáti letech do jisté míry umožňují předvídat obraz psychiky jednotlivce i velkých skupin v analogických situacích příští možné války.

Statistické údaje o profilech ztrát v první a druhé světové válce jsou pro nás velmi poučné. Před první světovou

válkou se s termínem „psychická ztráta“ prakticky nesetkáváme (i když k takovým ztrátám docházelo jistě i tenkrát). Zatímco v první válce byl odhadován poměr „fyzických“ a „psychických“ ztrát v relaci 7:1, v průběhu světové války se změnil na poměr 3:1. V další válce by se psychické ztráty se somatickými vyrovnaly, v některých fázích bojů by dokonce psychické ztráty vysoko převyšovaly fyzické ztráty. Toto zjištění nás varuje. Zejména proto, že naše vojenská medicína se orientovala převážně somaticky, vojenská psychologie není dostatečně rozvinuta a problematice psychiky vojsk věnujeme stále ještě nedostačující pozornost i na velitelských stupních. Ve cvičných situacích zpravidla se změnami psychiky vojenských jednotek nepočítáme. Ani při použití zbraní hromadného ničení nebereme v úvahu to, že i ty jednotky, které přežily, mají změněnou psychiku, že nejsou schopny okamžitě pokračovat v koordinovaných akcích, byť neutrpěly újmu na tělesném zdraví. Mnohdy nepočítáme ani s tím, že i tělesně ranění budou vykazovat změněné reakce a jejich psychický obraz bude jiný, než který známe z klasičtých podmínek.

Zdravotnická příprava vojsk vyčerpává tematiku prvé pomoci při běžných poraněních. Každý voják byl seznámen s tím, jak si počínat při tepenném nebo žilním krvácení, či jak znehybnit zlomenou končetinu. Pokud však nebyl speciálně školen, neumí si představit, jak se bude chovat jeho bojový druh psychicky otrávený, vyčerpaný, nebo propadlý panice. Ani velitel, který nemá základní poznat-

¹⁾ Hačija, M. Deník z Hirošimy. Praha 1956, str. 65 a n. (Japonci nazývali atomovou bombu „Pica“).

ky o patologických změnách v reaktivitě člověka, nemůže činit potřebná účinná opatření k tomu, aby obnovil organizaci a pořádek u jednotek.

Činitelé ovlivňující psychiku jednotlivců i kolektivů v soudobé válce

Všestrannou inventarizaci specifických zvláštností soudobé války, které by pravděpodobně měnily a formovaly psychiku vojáků i civilního obyvatelstva, dochází ke k logickému třídění na:

- faktory mimo individuální
 - a) působící dlouhodobě chronicky, prakticky po celou dobu válečného střetnutí, nebo aspoň po dlouhé časové období.
 - b) působící akutně po relativně krátkou dobu, avšak s mimořádnou silou a neobvyklou intenzitou i formou;
- a faktory individuální
 - a) dané stupněm rozvoje vrozených vlastností člověka a jeho možností,
 - b) dané souhrnem jeho životních zkušeností, postojů, motivací, hodnot a emocí.

Faktory působící dlouhodobě

Z velké dynamiky bojových akcí především vyplývá vysoká **fyzická zátěž**. Je spojena se značným strádáním a s nemožností pravidelně zabezpečovat základní lidské potřeby jako je spánek, stravování, hygienické potřeby, udržování tělesné teploty aj. Tuto zátěž způsobují rychlé přesuny vojsk a techniky na velké vzdálenosti, rychlé rozvíjení bojových formací, etap, stanovišť a naopak potřebou jejich rychlého svinutí a přeskupení vzhledem k tomu, že v zájmu utajení přesuny probíhají hlavně v noci, vystupuje do popředí karence spánku s nemožností dostatečně obnovovat fyzické a psychické síly. Velkou energii vynakládají vojska na nepřetržitá opatření z oblasti protiatomové, protichemické a protibiologické ochrany. Těžko představitelné vypětí si vyžadují akce spojené s likvidací následků nepřátelských úderů zbraní hromadného ničení.

Druhým dlouhodobě působícím faktorem je **nepřiměřené psychické zatížení**. S ním bude třeba počítat především ve štábech, u obsluh speciální radiolokační techniky, spojovací apod. Psychické zatížení štábů ovlivní především rychle se měnící situace, nutnost neustálých změn v plánech a propočtech, změny vydaných rozkazů a nařízení. Organizační rozvahy budou probíhat za podmínek nedostatečných a neúplných informací, neznalosti situace a nezhodů i za podmínek protichůdných informací. Nedostatek kvalifi-

Cílem článku není řešit chování člověka v extrémních zátěžových situacích, ale spíše seznámit čtenáře s touto problematikou, její šíř a závažnost.

kovaného personálu neumožní pravidelné střídání v operativních funkcích.

Třetím negativně působícím faktorem je **trvalé emoční napětí**, vyvolané pocitem ohrožení života i v době relativního bojového klidu, stálým očekáváním nepřijetí, obavami o osud vlastní rodiny a jiných blízkých osob. Voják by byl neustálým svědkem masového zmaru životů a ničení hodnot materiálních a kulturních. U velitelských kádřů by stresujícím mechanismem působil pocit odpovědnosti za osud podřízených jednotek, anticipace možného neúspěchu s katastrofálními důsledky.

Faktory působící relativně krátkodobě

V příštích možných válkách bychom se setkali též s takovými vlivy, které působí poměrně krátkou dobu, jsou však velmi intenzivní, neobvyklé, dramaticky působící. Mezi takové jevy zařadíme především **důsledky úderů zbraní hromadného ničení**. U přeživajících osob následky akutní intoxikace bojovými chemickými látkami, ozáření či kontaminace radioaktivními látkami nebo biologickými bojovými prostředky by působily razantní změny psychické na oslabeném organismu. I u klasických poranění můžeme očekávat nestandardní duševní reakce. Velmi silné duševní otřesy u širokých mas ve vojskách i u civilního obyvatelstva mohou vyvolat použití nových, dosud teoreticky neznámých bojových prostředků. Tuto skutečnost udělala např. nacistická armáda za druhé světové války při prvním použití „kafuší“, nebo armády první světové války při použití bojových chemických látek.

Faktory dané stupněm rozvoje vrozených vlastností a možností

Člověk je složitý organismus, jehož základem je nervová soustava, která zajišťuje integraci a jednotu jeho funkcí. Nervová soustava představuje zároveň zdroj vši aktivity člověka. Mezi lidmi jsou značné rozdíly v reakcích na různé podněty, situace, které před ním staví život v nejšířším smyslu. Každý lidský organismus je nositelem svého druhu jedinečného genotypu [genetická konstituce organismu], který podmiňuje jemu odpovídající fenotyp [vnější projevy jakéhokoliv příznaku].

O těchto rozdílech mezi lidmi pojednávají např. různé teorie temperamentu, z nichž obecně známá je teorie čtyř základních, v podstatě vrozených typů vyšší nervové činnosti, kterou vypracoval I. P. Pavlov, významná postava světové neurofyzilogie. Typ v Pavlovově pojetí znamená jednak specifický, jen pro určitého člověka charakteristický způsob chování a jednání, jednak komplex získaných vlastností nervových procesů člověka. Kromě toho se může genotyp, tj. vrozený typ vyšší nervové činnosti změnit v tzv. fenotyp, tj. typ vyšší nervové činnosti získaný vlivem výchovy a zkušeností.

Temperament člověka nechápeme pouze z hlediska individuálních rozdílů, protože jsou v tomto smyslu též rozdíly věkové. Např. v jednotlivých fázích vývoje člověk temperament zvolna mění.

Bylo by vulgarizací striktně odlišovat faktory subjektivní od objektivních, vrozené od získaných, nevidět jejich vzájemné prolínání, jednotu, spjatost. Naše třídění je jako jedno z možných taxativních vymezení faktorů působících na psychiku člověka.

Faktory dané souhrnem životních zkušeností

Faktory naznačené v předchozí kapitole se týkaly biopsychické sféry. Ty, které se zafixovaly díky životním zkušenostem, patří především do sféry sociopsychické.

Ve smyslu vývoje odolnosti k situacím, kladoucím na člověka značné nároky, nejde jen o zkušenosti z raného dětství, jimiž člověk vrstá do společenského prostředí a které vytvářejí jeho obecně optimistický či pesimistický postoj. Nejde jen o přítomný stav organismu, který snižuje či zvyšuje odolnost, ale jde o zkušenosti člověka z jeho střetávání se s náročnými situacemi v minulosti.

Proto klademe tak velký význam na bojovou přípravu a vytváření obtížných, i když únosných podmínek. Právě tímto způsobem si jedinec postupně osvojuje techniku vyrovnávání se s vysoce náročnými situacemi a postupně zvyšuje jeho odolnost k nim. Nesporně tu má velký význam uvědomělé úsilí člověka, jeho volní úsilí, motivace a reálné odpovídající hodnocení sebe sama.

Fyziologie reakcí jednotlivců i skupin v hraničních zátěžových situacích

V současné psychologii, především v psychologii sociální i v psychiatrii se velmi často setkáváme se dvěma termíny, jejichž obsahový význam je často nepřesně a zúženě vykládán. Máme na mysli výrazy „frustrace“ a „stress“.

Frustrace

Výrazu „frustrace“ je v češtině nejbližší slovo „zklamání“, i když se významově zcela nekryje. Proto se také od počestění tohoto výrazu upustilo a běžně se používá termín cizí. Pojem frustrace je nejlépe vysvětlitelný axiologicky — tj. na základě obecné teorie hodnot. Každý člověk má svůj systém hodnot, které uznává, které tvoří smysl jeho života. Hodnoty hierarchicky řadí, přisuzuje jim větší či menší váhu. Je ochoten obětovat hodnotu nižší za cenu zachování hodnot vyšších. Ohrožení hodnot nejvyšších pak vede k pocitu ohrožení smyslu života, k tzv. existenciální frustraci. Jejím důsledkem bývají hluboké depresivní stavy, ztráta schopnosti těšit se ze života, mnohdy i neschopnost mobilizovat síly k zachování toho, co je zachránitelné a zachovatelné.

Hodnotou může být cokoliv, např. materiální statky, klid, pohoda, zajímavá práce, láska, přátelství, světonázorové přesvědčení. Sociálně psychologické výzkumy

prokázaly, že u většiny lidí stojí na nejvyšším stupni hierarchie hodnot zdraví a existence života, láska k ženě a k dětem, k rodičům, světonázorové přesvědčení a práce, pokud jedinci dávají pocit seberealizace. Člověk se snadno zříká i atraktivních materiálních hodnot a hodnot hedonistických, jestliže jejich ztrátou zachrání hodnoty vyšší.

Všechny mechanismy, které ve svém důsledku ohrožují důležité hodnoty člověka, ničí je, nebo tvoří jen překážku k jejich saturaci (dosažení naplnění), můžeme nazvat mechanismy frustračních. Každý člověk má jistotu, sobě vlastní odolnost, která mu umožňuje snášet ohrožení hodnot bez toho, že by byl u něho vyvolán stav úzkosti, pocit nespokojenosti vedoucí k narušení duševní pohody a zdraví. Tuto odolnost nazýváme **frustrační tolerancí**. Jak jsme uvedli výše, je tato míra odolnosti různá podle typu osobnosti, podle akutní životní situace, momentální tělesné i duševní kondice i podle stavu tělesného zdraví. Frustrační toleranci lze — podobně jako odolnost vůči chorobám a zátěži tělesné — cílevědomě pěstovat a posilovat především formováním postojů, pěstováním vůle, vytrvalosti a jiných duševních kvalit. U některých jedinců ovšem toto otužování nepřináší potřebný efekt. Nízkou frustrační tolerancí se vyznačují

např. osoby přecitlivělé, jejichž síla základních procesů centrální nervové soustavy, tj. podráždění a útlumu je malá, lidé s ušupivavým typem myšlení, pohotiví k neurotické dekompenzaci osobnosti. Soudobá válka by nepochybně představovala intenzivní a multidimenzionální frustraci všeho obyvatelstva. Již dnes je možné předpokládat, že lidé, kteří nedispouňají potřebnou frustrační rezistenci, by v této válce byli silně hendikepováni a patřili by mezi první, kteří by psychicky selhávali.

Stress

Termínu „stress“ odpovídá významově pojem „zátěž“. Oblast fyzické i duševní zátěže je již od konce druhé světové války intenzivně vědecky zkoumán. V prvních fázích tohoto výzkumu byla věnována pozornost hlavně zátěži fyzické a biologické. Průkopníkem tohoto bádání byl kanadský vědec Selye. Vypracoval vědeckou teorii o tom, jak zátěž na organismus působí a jak se s ní organismus vyrovnává, jak se adaptuje. V poslední době se však stává předmětem prvořadého vědeckého zájmu zátěž psychická. Dlouhodobý psychický stress, jak dokazují experimenty i statistiky, vyvolává u většiny jedinců závažné psychické změny a často až nezvratně narušuje jejich duševní zdraví. U disponovaných jedinců vyústí dlouhodobá duševní zátěž zpravidla do neurozy, jež bývá charakterizována stavy podrážděnosti, nespavostí, pocitem bezvýchodnosti, nepřiměřenými reakcemi i na málo závažné podněty, úzkostí, depresivitou. Většina lidí to konečně zná z vlastních zkušeností, neboť téměř každý člověk se v životě dostane do krátkodobého neurotického stavu, aniž by musel onemocnět. Za neurózu jako nemoc pokládáme totiž pouze stavy závažnější a dlouhodobé, ke kterým inklinují jen disponovaní jedinci. Je prokázáno, že vedle neurotických potíží může dlouhodobá frustrace vyvolat i celou řadu dalších onemocnění, která jsou označována jako „psychosomatická“, nebo jako „civilizační choroby“. K nim patří např. přetlaková choroba, vědová choroba zažívacího traktu, některé kožní choroby a onemocnění výměny látkové vyplývající z narušení funkce žláz s vnitřní sekrecí.

S dlouhodobou nepřiměřenou zátěží se organismus může vypořádat jediné za předpokladu, že si vytvoří potřebné adaptační mechanismy, „naučí“ se přizpůsobovat nově vzniklým životním podmínkám. Návěkem zátěžových situací si vytváří rezervy, které mu napomáhají překlenout kritické situace. Adaptační rezervy jsou

však vyčerpateľné právě tak, jako rezervy energetické. Vyčerpání adaptačních rezerv vede ke zhroucení funkcí organismu.

Zátěž musíme nutně studovat z hlediska jednoty zevních vlivů a vnitřních podmínek organismu. Subjektivně pocítovaná míra zátěže při objektivně stejných stressorech je různá. Může být dokonce různá i u téhož jedince za různého subjektivního rozpoložení.

Z hledisek kvantitativních a intenzitních třídíme zátěž na:

běžnou, s níž se jedinec vyrovná, aniž by ji vnímal jako nepřijemný stav;

zvýšenou, představující stupeň, s nímž se většina jedinců vyrovnává i dlouhodobě, je však vnímána jako nepřijemný stav vedoucí k rychlejší únavě; jen u vnímavých jedinců, nějak oslabených, může vést k projevům vyčerpání;

hraniční, již většina jedinců zvládá pouze mobilizací všech adaptačních mechanismů a rezerv. Člověk je schopen hraniční zátěže snášet jen omezenou dobu. Vede k rychlé únavě a není-li vystřídaná obdobím klidu a možností obnovy sil, vede k závažným projevům poruch tělesného i duševního zdraví;

extrémní, představuje maximum psychického i fyzického zatížení, s nímž je člověk ještě schopen se vyrovnat, a to zpravidla pouze ten, který je na zátěž připraven speciálním tréninkem. Velká většina jedinců v extrémní zátěži rychle selhává. V příštích možných válce by běžnou byla zátěž zvýšená a zátěž hraniční, často by však docházelo i k zátěži extrémní.

Z kvalitativního hlediska jsou v literatuře uváděny tyto typy zátěží:

zátěž z nepřiměřených úkolů, kdy

a) úkol zatěžuje svou složitostí a subjekt na jeho splnění nestačí buď svým rozumovým potenciálem, či nemá k jeho vyřešení potřebné kvality jiného druhu;

b) subjekt svým potenciálem stačí, není však schopen úkol dořešit kvantitativně (mnoho práce, málo času apod.). Tento typ zátěže se někdy vyčleňuje jako samostatná kategorie a nazývá se zátěží z časového deficitu;

zátěž daná ztížením podmínek realizace, kdy do plnění úkolu se nepříznivě promítají zevní vlivy fyzikální nebo sociální (hluk, chlad, horko, přítomnost cizích osob, které svými zásahy narušují rytmus práce apod.);

zátěž daná rizikem podnikání a předvídaním důsledků (tzv. anticipační zátěž). Bývá typická pro vedoucí funkcionáře, velitele, ale i lékaře, pyrotechniky a jiné.

Výrazně vystupuje do popředí u osob se silným smyslem pro odpovědnost, silným etickým citěním. Čím přesněji dovede člověk předvídat důsledky svého jednání, tím hlubším stresem je pro něho každá riziková situace.

V soudobé válce by docházelo ke kumulaci a vzájemnému potencování všech tří typů zátěže.

Odezva organismu

S problematikou zátěže je úzce spjata odezva organismu, nazývaná za fyziologických podmínek únavou, v extrémních polohách pak exhauscí, vyčerpáním. Podle mechanismu působení ji můžeme dělit na **fyzickou, duševní a emoční** (citovou). Čisté formy jsou vzácné, vyskytují se snad jen u únavy fyzické. S popisem fyzické a psychické únavy se v literatuře setkáváme běžně. O emoční únavě se hovoří teprve v poslední době. Její existence je nepochybná. Někteří autoři se dokonce přiklání k názoru, že emoční zátěž vyčerpává organismus nejvýdatněji a vede nejnásilně k patologickým duševním stavům. Podle praktických zkušeností i výsledků experimentů ovlivňuje vyčerpání organismu zejména **postoj k práci** či řešené situaci, **sociální prostředí**, ve kterém je realizována **míra zkušenosti** a trénovanosti.

K rychlému nástupu únavy a posléze vyčerpání přispívá zejména

- negativní postoj k dané práci a nedostatečná motivace,
- neharmonické vztahy na pracovišti (v jednotce) skryté či manifestní konfliktní situace,
- úzkost a strach pramenící z předvídaného neúspěchu,
- nedostatečný zácvik a trénovanost, nebo přenos (transfěr) nevhodných pracovních návyků z předchozí činnosti,

Změny psychiky u vojsk a civilního obyvatelstva za války

Dosavadní zkušenosti

Pokusíme se nejprve zrekapitulovat některé zkušenosti psychiatrů a psychologů spojeneckých armád, získané během druhé světové války, které byly u nás publikovány v obsáhlém sborníku v r. 1948 pod názvem „Lékařské zkušenosti z druhé světové války“.

Podle statistik západních armád bylo v průběhu války přibližně třicet procent všech superarbitrací z psychických důvodů. Selhávaly především ty osoby, které již v míru nebyly schopny přizpůsobit se náročnějším životním podmínkám, nebo které projevovaly odpor k výkonu vojen-

- pocit vlastní nedostatečnosti, pocity méněcennosti,
- nepříznivé vlivy fyzikální,
- nedostatky v organizaci práce, zejména soustavné narušování plánu, které nutí pracovníka k neustálé úpravě pracovního konceptu a změnám pracovních stereotypů.

Emoční psychologické faktory, tj. takové okolnosti, které vedou k silnému citovému strádání z nejrůznějších příčin, mají při rozvoji únavy významné postavení. Mohou dokonce vyvolávat značnou únavu samy o sobě, aniž by bylo nutné vykonávat nějakou efektivní práci. Sovětský psycholog Platonov uvádí na základě výzkumů na letcích tyto zevní projevy únavy a subjektivní pocity:

- nepozornost, postupnou ztrátu koncentrace pozornosti, zúžení rozsahu pozornosti a její pohyblivost,
- „vědomí polohy těla“, kdy si člověk začíná uvědomovat tíži svých končetin, jejich momentální postavení, což za běžných situací v průběhu činnosti neregistruje,
- zpomalení úsudku a poruchy úsudku,
- zvýšená psychická dráždivost, projevující se nepřiměřenou odezvou i na relativně bezvýznamné podněty,
- zhoršení motoriky končetin, zejména diferencovanosti pohybů a jejich souhry,
- prodloužení reakční doby na zevní podněty,
- snížení rozlišovacích prahů čidel,
- zívání,
- bolesti očí, pocit písku ve spojivovém vaku, zvýraznění dosud nenápadného šilhání,
- při vysokém stupni únavy krátkodobé „absenc“ (stavy duševní nepřítomnosti, „okna“).

ské služby. Potvrdila se známá skutečnost, že člověk je schopen snášet i vysoké operační napětí, ale pouze za předpokladu, že zátěž směřem k vrcholu a pak v následujícím poklesu stoupá a klesá povolna. Náhlé změny působily na psychiku vždy zhoubně. Zajímavou zkušeností byl fakt, že náhlé uvolnění z vysoké zátěže působilo ztrátu odolnosti k útrapám. Při rychlém uvolnění jednotek ze zátěže — třeba jejich převedení z těžké bojové situace do stavu naprostého klidu — vedlo k projevům vyčerpání a deprese rychleji, než když bojová či jiná aktivita se postupně zmírňovala. Dostavovaly se takové stavy, jaké byly zjišťovány u vězňů na-

cistických koncentračních táborů, kde vězni, odolávající léta nejkřutější zátěži se psychicky zdekompensovali bezprostředně po osvobození, tedy v době, kdy již nemuseli hájit holou existenci a přežít.

Nezřídka působila za války zhoubně i chybná rozhodnutí o umístění osob s aktuálně narušenou psychikou do psychiatrických zařízení. Jestliže byli do hlubokého týlu odsunuti vojáci pouze „psychicky otřesení“, vykazující reaktivní změny psychiky, jejich léčení se enormně prodlužovalo, stav se někdy paradoxně horšil. Dobré zkušenosti byly učiněny se zařazením psychiatrů již do divizních článků zdravotnických etap. Odborné třídění psychicky alterovaných na nižších zdravotnických etapách umožnilo diferencovat stavy dočasné a méně závažné od prognosticky nepříznivých. Umístění lehkých případů psychických alternací od rehabilitačních středisek, která neměla vysloveně nemocniční charakter, umožnilo v krátké době vracet až šedesát procent těchto osob zpět k bojujícím jednotkám.

Rozdělení „psychických ztrát“ nebylo rovnoměrné u všech druhů vojsk. Nápadně často se projevy neurozy vyskytovaly u letců a námořníků. Američané přiznávají, že jejich letci za války trpěli až ve třiceti procentech silnou úzkostí a strachem. Tyto projevy se zvyrazňovaly zejména v době bojových neúspěchů. Naopak u úspěšných a úspěšných operací postupně mizely. Nepřijemné duševní stavy neurotického charakteru dostávaly ve vojácích vtipná označení, např. „startovací horečka“, „konvojová neuroza“ apod. Často se objevovaly stavy zřetelně psychicky podmíněné, které jako by však měly příčinu v organickém onemocnění některých orgánů (zažívací potíže, bolesti u srdce, v zádech apod.).

Bohaté zkušenosti o duševních změnách v extrémní zátěži získalo ve druhé světové válce zejména námořnictvo, především u posádek torpedovaných lodí. Byly zachráněny často až po několikadenním izolovaném pobytu v záchranných člunech. Vyznamenaly vysokou sugestibilitu, příznaky davového chování lpění na autoritách, silnou kotagiozitu pocitů a stavů (schopnost přijímat pocity a dojmy druhých). Afektivita a dráždivost rychle narůstala. Při narůstání útrapy docházelo k nesprávnému hodnocení času i situace. Postupně, po několika dnech nastupoval stav apatie se sklonem k dennímu snění, které postupně přecházelo v halucinace, zejména zrakové a končilo delirantními stavy s výrazným pohybovým neklidem, masivními halucinacemi, agresivitou vůči

ostatním, nebo sebezabitím skokem do moře. Svérazné a za jiných situací sotva vidané byly stavy „subtilních bludných představ přítomnosti“, kdy vyčerpaná osádka záchranného plavidla měla dojem přítomnosti neexistujících osob — třeba kapitána lodi, který utonul — nebo pocit, že za zádi plavidla je cizí poonrka, která je pronásleduje, že se k nim blíží loď, která je zachrání apod. Při záchranech projevovali všichni ztroskotanci bouřlivou, dětskou radost, která však rychle přecházela ve stav tupé apatie s depresivním zabarvením. Pokud se ztroskotanci později vraceli ke službě, úporně se bránili sloužit na stejném typu plavidla, na kterém ztroskotali a celkem ochotně přijali mnohem nebezpečnější zařazení, např. na ponorkách.

Třídění psychických změn z hlediska jejich trvání

Při odhadu výskytu psychických změn v příštím možné válce jsme nuceni vycházet z dosavadních publikovaných poznatků. Experimentálních poznatků novějšího data je poměrně málo, snad s výjimkou poznatků o projevech otrav některými novodobými látkami typu holucinogenů. Můžeme předpokládat, že změny v psychice jednotlivců i kolektivů by byly relativně trvalého rázu. Byly by dány obecnou válečnou situací. Vedle těchto trvalých a obecných změn by podle situace docházelo i k aktualizaci změn náhlých a poměrně krátkodobých, které by byly vyvolány vlivy bezprostředně ohrožujícími život, nebo jinými otřesnými skutečnostmi.

a) Změny trvalého rázu

V relativně trvalém emočním ladění by převládala úzkost, strach, nejistota, tedy pocity různě intenzivní u různých lidí podle jejich odolnosti. V kolektivech by bylo třeba předpokládat vysokou sugestibilitu, přístupnost a dychtivost k získávání zpráv jdoucích od úst k ústům (šeptanda), šíření nekriticky pesimistických zpráv střídané vlnami optimistických „růžových“ obsahů. Tyto zprávy by mohly v některých situacích výrazně ovlivňovat i celkovou morálku vojsk a civilního obyvatelstva. Přítom by nebylo možné je paušálně označovat jako záměrné, směřované úmyslně k rozvracení morálky. Vycházely by prostě logicky ze situace, charakterizované neprehledností, rychlou dynamikou vývoje, často i nedostatkem oficiálních zpráv.

Pravděpodobně by došlo k výraznému rozšíření neurotických projevů velmi pestrých forem, jak tomu bylo v předešlé

světové válce. Stoupl by počet onemocnění „somatopsychických“, které se projevují poruchami funkcí některých tělesných orgánů, aniž by tyto orgány byly organicky poškozeny.

Podle předpokladu by se při strádání začaly projevovat u disponovaných jedinců stavy předrážděnosti, nevrleho jednání, neústupnosti, netaktnosti, verbální agresivity. Postupně by u nich docházelo ke ztrátě zájmů, zchudnutí etických a estetických citů, narůstání egoistických zájmů a touhou „po prostém přežití“.

Závažnými a dramatickými by byly psychogenní reakce ze stavu bezprostředního ohrožení života, nebo při výskytu nových podnětů, které se vymykly dosavadním zkušenostem. Tyto psychogenní reakce dosahují často až hloubky těžkého duševního onemocnění (psychózy, charakterizované nemožností kritického soudu a volného ovládnutí zevních projevů).

Jejich prvou kategorií představují tzv. projevy **stuporozní**, charakterizované útlumem motoriky, „zduhnutí“. Jedinec, který se dostal do subjektivně nezvladatelné situace, ztrácí náhle schopnost pohybu a jakékoliv reakce, i obranné (obraz biblického solného sloupu, ve který se proměnila Lotova žena). Za tohoto stavu nevyburcuje postižený k aktivitě ani bolestivé podněty, ani signály bezprostředního ohrožení.

Druhou kategorií jsou reakce **produktivní**, charakterizované zvýšenou aktivitou, která však není účelná a neodpovídá dané situaci. Na rozdíl od stuporozních reakcí by produktivní reakce měly velmi pestrý obraz. V jednoduchých podobách by se prezentovaly zkratovými reakcemi, jednáním směřujícím podle okamžitého nápadu k útěku, nebo neefektivnímu obrannému jednání (neefektivní střelba na hypotetické cíle apod.). Celou škálu projevů produktivních představují projevy hysteriformní, např. bezhlavé pobíhání, křik, (rvaní si vlasů), třesy končetin přecházející postupně až v třas celého těla (jaktaci). V první i druhé světové válce byly takové stavy popisovány u celých skupin (třasavci). Setkáváme se s popisem i takových stavů, kdy postižení jedinci zaujímal bizarní polohy těla, např. fetální polohy (jaké zaujímá plod v matčině děloze). Sovětští psychiatři popsali v druhé světové válce zvláštní typ reaktivního chování, který nazývali „velcí hysterii“ (komandnaja istěrija). Postižení jedinci vykazovali nápadnou hyperaktivitu, pokoušeli se překotně vydávat nesmyslné rozkazy, jednali nezávažně na situaci bez možnosti využívat předchozích zkušeností.

Závažnější reaktivní stavy mohou vyústit až do obrazu těžkých duševních poruch přechodného charakteru ve formě delirií nebo mráкотných stavů. Jedinec při nich jedná navenek koordinovaně, ale naprosto automaticky, bez možnosti racionálně své jednání kontrolovat. Po prožití nemá postižený na kritickou dobu vzpomínku (paměťový výpad, „okno“). I tyto typy reaktivních stavů by se mohly v některých situacích vyskytnout ve větším měřítku. Zvláštní pozornost si zaslouží zkušenost, že i tělesná poranění, ke kterým došlo za dramatických okolností, mohou být komplikována výraznými změnami psychiky, které dlouho přetrvávají zhojení traumatických poškození.

b) Změny náhlé a krátkodobé

Zvláštní kapitolou jsou psychické obrazy, které vznikají po intoxikacích halucinogeny. Mohly by se vyskytnout jako bojové chemické látky v arzenálu nepřítelů. Z mírové praxe máme zkušenosti s prototypem takových látek — LSD (deriváty kyseliny lysergové). Experimentálně bylo zjištěno, že při podání malých a středních dávek (1/2 až 1 gama na 1 kg váhy) záživacím traktem, dochází přibližně za 30–50 minut k prvním příznakům duševních změn. Ty vrcholí asi za dvě hodiny a mohou přetrvávat ještě dalších devět až dvanáct hodin. Při podání vyšších dávek se chorobný stav rozvíjí rychle a brzy vrcholí v podobě masivních halucinací až delirantního stavu. U malých dávek halucinogenů je obraz vyvolané reakce pestrý, postrádá uniformitu. Zpravidla se však nápadně mění emotivita (citové projevy), myšlení, vnímání a jednání. U většiny intoxikovaných jedinců se dostavuje euforie, blažená, uvolněná nálada se zvýšenou motorickou aktivitou a urychleným, zato však velmi povrchním myšlením. Méně často se dostavují stavy úzkosti, deprese nebo zlobné nálady. Nejvýraznější bývá změněn proces vnímání. Dochází k pocitu odcizení světa, postižený se cítí spíše divákem okolního světa než jeho aktérem, vše se mu zdá cizí, má pocit, že se ho okolní svět a okolní dění vůbec netýká. Ztrácí schopnost reálně odhadovat čas a prostor, dimenze okolí se mu mění, vzdálenosti se buď zkracují nebo prodlužují. Barvy nabývají na jasnosti, objevují se barevné konturace předmětů, někdy vzniká kaleidoskopické vidění. V pokročilejším stadiu dochází k iluzím a halucinatorním prožitkům. Postižený „vidí“ předměty a osoby reálně neexistující. Méně často jsou tyto iluze zvukové nebo dotykové. Při zrakových halucinatorních vjemech jsou čas-

to viděny deformované obličeje postav. Postižený má přítom zpravidla zachován dojem neskutečnosti situace. Při tělesných halucinacích prožitcích dochází k pocitům lehkosti těla, změn tělesných proporcí. Chuťové a čichové přeludy se dostávají jen vzácně. Chování intoxikovaných budí dojem „klackovitosti“ a neukázněnosti. Postižení nejsou ochotni se ukáznit, podříditi, jejich stav budí dojem schválnosti.

Jednotky, které byly masívně postiženy halucinogeny, by nebyly schopny boje, nebylo by možné je přimět ke kolektivním akcím, a to ani k takovým, jež by směřovaly k jejich vyvedení z bojové situace. Nezasvěcení velitelé by mohly změněné chování jednotky vykládat jako nemorální a užít represivních opatření. Ta by pochopitelně situaci řešit nemohla.

c) Hromadné patologické reakce

Až dosud šlo převážně o duševních změnách jedinců. Zbývá ještě pojednat o jevech hromadných.

Prototypem hromadné patologické reakce je panika. Tato reakce je stará jako armády samy. Čtenáři se mohou seznámit s ilustrativními příklady panických reakcí vojsk z minulých válek ve Vojenské psychologii doc. Mikšíka. Je známo, že velcí vojevůdci panické reakce pečlivě studovali a hledali cesty, jak jim čelit. Panická reakce nezřídka prohrávala bitvu.

U panické reakce jde v podstatě o prudký a živelný projev strachu jednotlivců a skupin, přerůstající posléze na celý dav. Reálné, ale i pomyslné nebezpečí žene dav z místa ohrožení. Útek je překotný. Panická reakce vzniká náhle, má však určité podmínky vzniku. V jejím průběhu dochází k uvolnění sociálních vazeb, jedinci náhle ztrácejí schopnost využívat individuálních zkušeností a brát v úvahu kolektivní zájmy i zájmy druhých osob. Myšlení je egocentrické, přitom je egocentrický charakter myšlení a jednání maskován hromadností jevu. Dochází k jednání na „vlastní pěst“ v hypotetickém zájmu zachování sebe sama. Panickou reakcí ztrácejí skupiny svou největší sílu, tj. schopnost koordinované kolektivní akce směřující k odvrácení nebezpečí.

Predisponujícími faktory panické reakce mohou být:

- nízká morální úroveň jednotek,
- morálka rozleptaná šířením poplašných zpráv,
- nepřehlednost situace s nejistým velitelským rozhodováním a pasivitou,
- předchozí bojové neúspěchy,
- oslabení jednotek fyzickým strádáním,

ním, nedostatečným spánkem a hladověním,

- časté a silné emociální prožitky,
- nové, dosud neznámé podněty nejčastěji spojené s mohutnými zrakovými a sluchovými vjemy (viz nasazení „kaťuš“),
- panické reakci podléhají snadněji jedinci i celé skupiny, které podobnou reakci již prožily a tato reakce vedla k jejich „zachráně“.

Vedle predisponujících faktorů může u panické reakce vidět i zřetelný spouštěcí mechanismus, zpravidla počítkový. Panická reakce má svoji dynamiku. Začíná útekem jednotlivců, ke kterým se přidávají malé skupiny. Postupně jsou napodobovány stále větším počtem lidí. Malá část resistentních jedinců musí nakonec dav následovat, protože ztrácí oporu v kolektivní obraně. Setrvání by pro ně znamenalo zkázu danou velkým počtem oslabením.

Řešení panických reakcí patří k nejsložitějším zásahům vůbec. Dav, který podlehl panice, nelze totiž ovlivnit věcnou argumentací. Silná emoční vlna může být paralyzována jedněm jiným silným emocígenním podnětem. Takovým podnětem může být v počátku vývoje situace tvrdý a pohotový zásah do ohniska „náklady“, nebo osobní příklad velitele či neformálního vůdce. Pokud se reakce již plně rozvinula, nezbyvá, než postavit se desintegrováné mase na odpor nasazením čerstvých, morálně pevných sil. Neefektivnějšími opatřeními jsou však akce preventivní. Vycházejí z poznatků o činitelích vytvářejících předpoklady pro rozvinutí panických reakcí.

d) Předpokládané reakce na zasažení atomovými zbraněmi

Reakce lidského organismu nezáleží, jak jsme uvedli, pouze na bezprostředním podnětu, ale též na celkovém fyzickém i psychickém stavu jedince v dané době. Chování lidí a jejich bezprostřední reakce jsou determinovány i takovými faktory, jakými jsou kulturní zvláštnosti, rasové zvláštnosti, „národní mentalita“. Neméně důležitým činitelem je morálně politická síla, přesvědčení jednotek, že bojují za spravedlivou věc. Přesvědčivě to prokázala sovětská armáda v bojích druhé světové války.

Protože v naší populaci nemáme zkušenosti se situacemi vyvolanými úderem atomové bomby, je obtížné odhadnout specifické zvláštnosti chování „našeho člověka“ při podobné katastrofě. Poznatky, které máme, pocházejí převážně z anglosaské literatury. Zkušenosti z druhé světové války též ukazují, že chování při-

slušníků různých národů se často v kritických situacích diametrálně lišilo. Hrubý model situace způsobené zásahem atomové bomby si můžeme představit asi takto:

Vzápětí po výbuchu by nastalo tzv. „počáteční šokové stadium“, trvající zhruba 15–20 minut. V něm by si jen asi dvanact až patnáct procent osob zachovalo schopnost racionálního myšlení a koordinovaného jednání. U dalších deseti až dvanácti procent osob by se vyskytly různé reaktivní projevy. Tito lidé by nebyli schopni samostatné akce, projevovali by zoufalství, velká část by se snažila uniknout nebezpečí primitivním, bezhlavým útekem. Zbývající by byli otřeseni, pasivní, s nepatrnými emočními projevy. Volní jednání by bylo sníženo na minimum, vyčkávali by, „až se jich někdo ujme“.

Po odeznění šokového stadia by došlo k oživení aktivity téměř všech osob. Příslušníci jednotek by měli tendenci přehlížet vlastní poranění, projevovali by zvýšený zájem o osud svých druhů, narůstala by u nich sugestibilita, byli by pravděpodobně velmi snadno manipulovatelní. Tcho to období by bylo třeba využít k intenzivním záchranným akcím „ve vlastní režii“. Aktivní činnost by tu byla nejlepším preventivním opatřením proti výskytu nejruznějších patologických psy-

chických reakcí „expost“. Naopak příslušníci jednotky, ponechané po výbuchu atomové bomby v pasivitě by obrátili svoji pozornost na sebe samé, začali by meditovali a mnozí i spekulovat. Tím by se vytvořily podmínky k rozvoji nejruznějších únikových tendencí, ať již vědomých či podvědomých.

a) Váleční zajatci

Na závěr kapitoly o psychických poruchách za soudobé války je třeba upozornit ještě na problematiku válečných zajatců a systematické ovlivňování jejich psychiky nepřítelem. Tento problém vystal především v posledních válkách vedených na Dálném Východě. Byly popsány případy silného tlaku nepřítele na zajatce, v němž doslova docházelo k boji o jejich myšlení a mentalitu. K psychologickému zpracování těchto osob byly rozvinuty promyšlené nátlakové systémy. Nejznámější techniky, uváděné v literatuře, jsou označovány jako „indoktrinace“, což je méně razantní nátlakový systém. Druhý, ne právě vhodně nazvaný jako „brain washing“, je metodou hrubého nátlaku, vedoucího u většiny postižených až k desintegraci osobnosti, totálního zlomu jedince, které mívá vážné psychiatrické následky i po normalizaci zevních poměrů. Podrobné rozvedení těchto systémů by přesáhlo rámec naší práce.

Závěr

Krátký výčet problematiky psychických alterací, které můžeme v podmínkách extrémního zatížení organismu předpokládat, může dostatečně dokumentovat význam této oblasti v podmínkách soudobé války. Metodologickým aspektům přípravy vojsk a štábů věnujeme v naší armádě velkou pozornost. Otázky psychiky si však zaslouží zvýšenou pozornost, neboť tato oblast by bezesporu ovlivňovala činnost nejen zdravotnické služby, ale i všech stupňů velení. Je proto nutné tuto problematiku studovat a ze získaných poznatků vyvozovat praktické závěry pro přípravu vojsk a štábů. K jejímu zvládnutí nemůže stačit jen krátký nástin, obsažený v tomto článku. Již z nástinu problematiky však vyplývá, že cílevědomá aktivita směřující k posílení odolnosti psychiky jednotlivců a konečně vojenských kolektivů v podmínkách soudobé války se bude dotýkat prakticky všech druhů příprav. V popředí bude jistě příprava politická a ideologická, protože jen morálně zakalený a správně motivovaný voják může podstoupit

dlouhodobou a intenzivní psychickou záťaž. Zkušenosti z bojů sovětské armády na frontách druhé světové války i boje partyzánských oddílů v týlu nepřítele to jednoznačně potvrdily.

Psychická odolnost je do značné míry vázána i na fyzickou kondici jednotek, včetně velitelského sboru. Proto i cílevědomá tělesná příprava, oprostěná od nesytematicčnosti a nárazovosti, má velký význam pro posílení celkové odolnosti. Velkou pozornost z hlediska možných duševních poruch je třeba věnovat i práci kádrové, především výběru vhodných osob z řad vojáků základní služby do základních velitelských funkcí a jiných klíčových funkcí. Pozornost je třeba věnovat sestavení jednotek a osádek. Vyvarovat se kumulace jedinců, kteří inklinují k různým společenským i psychickým selháním již v míru. Zdravotnická příprava zaujímá v tomto procesu přední místo. Jejím předním úkolem je dát k dispozici především velitelskému sboru dostatek teoretických i praktických poznatků. Jinak řečeno, velitel musí znát problematiku psychických

poruch a mít i dostatek vědomostí, které mu umožní jednat, řešit situaci, organizovat pomoc až do doby, kdy může zasáhnout kvalifikovaný odborník.

Na počátku tohoto článku jsme vyslovili názor, že z dosavadních poznatků o změnách psychiky, ke kterým dochází vlivem mimořádné zátěže za války, je třeba vytyčit maximum pro přípravu vojsk. Rozbor problematiky aktivních opatření, která bude třeba z psychologického hlediska uplatňovat již v míru, přesahuje možnosti časopiseckého sdělení. Máme-li však poukázat alespoň na ty nejdůležitější problémy, můžeme tak učinit jen s doporučením dodatečného hlubšího studia otázek.

V předchozích odstavcích jsme poukázali na význam morálně politické výchovy, posilování fyzického fondu i na sociálně psychologické problémy výběru a rozmisťování kádru. Vedle toho je třeba ve všech druzích příprav respektovat některé další zásady.

Především si uvědomíme, že výrazného efektu při výcviku můžeme dosáhnout jen při plném respektování a využívání poznatků o procesu učení a přizpůsobování. Důležitou zásadou je princip postupného zatěžování a zvyšování nároků. Tuto zásadu, která je samozřejmou, ale běžně opomíjíme. Porovnáme-li si například zátěž, které je vystaven voják bezprostředně po nástupu základní služby se zátěží kladenou na příslušníky druhého ročníku, vidíme plně oprávnění našeho tvrzení. Podobně jako ve sportu platí i v přípravě vojsk a štábů zásada, že „treninkové dávky“ musí být dobře odměřené a zkalkulované. Jen špatný velitel může dopustit stav, kdy dlouhodobé zatížení nebo zatížení neodpovídající stupni trénovanosti vede k chronické únavě a neurotizaci.

Problém nepřiměřené a dlouhodobé zátěže vystupuje do popředí především u velitelských kádru všech stupňů. Je dán nejen náročností úkolů, ale často i nepřiměřeně dlouhou dobou zaměstnání, nedostatkem odpočinku, rodinnými problémy, které bývají odrazem pracovní angažovanosti velitelů apod. Nezřídka se uplatňují i takové vlivy, které vyplývají z pocitu nedocení práce nebo z prostého faktu, že má velitel vyřešit problémy, které přesahují jeho možnosti. Tato skutečnost potom vede k rychlé dekompenzaci, narušení duševní rovnováhy, prostě ke stavům, které nazýváme neurózou. Je třeba si uvědomit, že neurotický velitel nejen ztrácí svoji výkonnost, stává se i epidemickým zdrojem neklidu u jednotky tím, že přenáší svoji duševní nerovnováhu i na své podřízené.

Obzvláště závažným problémem života vojsk se stává otázka časového stressu. Všeobecný nedostatek času pro splnění úkolů má často vedle objektivních i řadu subjektivních příčin, které vyplývají ze stylu práce. Nepřiměřeně dlouhé a nekonstruktivní porady, dublující opatření, nedostatek důvěry ve schopnosti podřízených vedoucích k nepřetržité kontrole jejich práce, odčerpávají často příliš mnoho času, který mohl být investován užitečněji. Opatření uskutečňovaná ve spěchu, neklidu a za podmínek neustále zpřehnaných nebo měněných instrukcí musí zákonitě vést ke snížení kvality práce.

Závažným problémem je i otázka nerovnoměrného zatěžování podřízených. Zkušenost, že zodpovědní, zdatní a schopní podřízení dostávají trvale větší množství úkolů a úkoly složitější než jejich protiklady je téměř obecně známa. Stará poznatá zkušenost o cestě nejmenšího odporu má však své fyziologické i morální dopady, které nebudeme podrobněji rozvádět.

Velkou oblastí, která nepřímo s problematikou zátěže souvisí, jsou otázky motivační. Každý velitel má k dispozici motivační prostředek v podobě kázeňského řádu. Ten však ke škodě věci zůstává v mnoha případech jediným nástrojem stimulace jak u vojáků základní služby, tak i u velitelských kádru. Široké spektrum dalších možností zůstává nevyužito. Jde především o takové sociálně psychologické stimuly, jakými jsou důvěra, konkrétní a neformální pomoc v tíživé situaci, přidělený sociální status odpovídající hodnotě a zastávaná funkce, taktik jednání, které nesnižuje náročnost. Umění jednat s lidmi a získávat je pro společnou věc je pro každého velitele právě tak důležité, jako rozhodovat se v bojové situaci. Není rozhodně druhořadým faktorem, který můžeme opomíjet ve výchově i výuce mladých důstojníků i příslušníků poddůstojnických škol.

Z předestřených problémů je patrné, že o zákonitostech psychických stavů a procesů v neobvyklých a náročných podmínkách mnohé víme, ne však vždy a v potřebném rozsahu tyto poznatky aplikujeme do praxe. Mnohé obecné a pro armádu specifické zákonitosti, dotýkající se lidské psychiky, teprve musíme objevovat cíleným výzkumem. Výsledky takové teoretické práce mohou být pro armádu přinejmenším tak přínosné, jako výsledky výzkumů v oblasti techniky nebo jiných vědních oblastí. Moderní armáda se bez soustavného studia problematiky lidské psychiky neobejde.

Bojová pohotovost

Vojenskoteoretické myšlení věnuje velkou pozornost zkoumání problémů bojové pohotovosti vojsk. Je to zákonité, neboť v soudobých podmínkách je nejdůležitějším faktorem vítězství ve válce.

Cílem tohoto článku je objasnit zejména některé metodologické aspekty bojové pohotovosti. Pojednává především o podstatě a struktuře bojové pohotovosti, jejich sociálně politických funkcích, úloze sociálně politických, ekonomických a ideologických faktorů při zvyšování bojové pohotovosti, dále o místě vojenské vědy při zvyšování bojové pohotovosti.



Sovětská vojenská věda pod pojmem bojová pohotovost ozbrojených sil (vojsk) chápe takový jejich stav a situaci, ve které jsou schopny kdykoli a v nejsložitějších podmínkách situaci odrazit a zmařit jakoukoli agresi, vedenou odkudkoli a jakýmkoli prostředky a způsoby, rychle zasadit nepříteli zdrcující údery a tak vytvořit výhodné podmínky k úspěšnému vedení další činnosti.

Sovětské ozbrojené síly, které jsou v neustálé bojové pohotovosti, plní důležité vojenskopolitické a sociální úkoly — spolehlivě bránit socialistický stát a vytvoření světového systému socialismu. Tím, že zabezpečují bezpečnost státu v mírové době, objektivně napomáhají odvrácení světové války, podstatně přispívají k zachování míru na celém světě, k politice světového soužití. Kromě toho vysoká bojová pohotovost armády umožňuje úspěšně plnit strategické, operační a taktické úkoly na začátku a v průběhu války, v mnoha směrech předurčuje její konečné výsledky.

Bojová pohotovost ozbrojených sil představuje určitý systém, který má složitou strukturu. Všechny její prvky jsou vzájemně spjaty a bereme-li je jednotlivě, určují její kvalitativní a kvantitativní charakteristiky. Analýza vojenskopolitických, ideologických a vojenskotechnických aspektů bojové pohotovosti dovoluje hovořit o její taktické a dynamické struktuře, která má svou specifiku v družích ozbrojených sil a družích vojsk. Statická struktura bojové pohotovosti, jako souhrn vzájemně spjatých prvků, které tvoří ozbrojené síly — to jsou svazy, svazky, útvary a jednotky. Dynamická struktura je výsledkem působení, rozvíjení a součinnosti prvků statické struktury. Při takovém chápání vystupuje statická struktura bojové pohotovosti ozbrojených sil (vojsk) se fakticky shoduje se strukturou bojové síly ozbrojených sil (jejich schopností zasadit nepříteli údery a odrazit jeho údery), s bojeschopností svazů, svazků, útvarů a jedno-

tek (vedením bojové činnosti a splnění bojových úkolů).

Takové pojetí struktury bojové pohotovosti má velký význam. Umožňuje hlouběji pochopit reálné jevy a procesy bojové pohotovosti, působení subjektivního faktoru při jejím zabezpečování, vidět konkrétní cesty organizování vysoké bojové pohotovosti a usměrnit velitele, štáby a politické orgány k cílevědomé práci.

Hlavní materiální a duchovní faktory, které mají vliv na bojeschopnost svazů, svazků, útvarů a jednotek, jsou

- množství a kvalita vojsk,
- materiálně technické vybavení vojsk,
- organizace,
- rozvoj vojenskoteoretického myšlení.

Z hlediska vojsk vysoká bojová pohotovost předpokládá jejich hluboce ideové přesvědčení, politické uvědomění, připravenost vydržet nejtvrďší zkoušky války, vůli k vítězství v nejsložitějších podmínkách, bdělost a ukázněnost. Stálá bojová pohotovost není možná bez vysokého morálního ducha, který smeluje všechny její prvky, zabezpečuje jednotu vůle vojsk, umožňuje v jakékoli situaci splnit vojenské povinnosti. Bojová pohotovost je zabezpečována vysokou úrovní polní přípravy, schopnostmi a uměním velitelského sboru velet vojskům. Lidé, kteří mají vysoké morálně politické, vojenskoodborné a organizátorské vlastnosti, ovládají soudobou vojenskou techniku, která je hlavním prvkem bojové pohotovosti, rozhodují o průběhu a výsledku války.

Z materiálně technického hlediska vysoká bojová pohotovost znamená vybavení armády potřebným množstvím soudobé prvotřídní techniky, zbraněmi, municí, výstrojí, náhradními díly atd., udržování techniky v takovém stavu, který zabezpečuje její okamžitě a účinně použití, správně organizovaný provoz atd.

Z organizačního hlediska vysoká bojová pohotovost předpokládá

— neustálou analýzu vojenskopolitické situace, politiky pravděpodobného nepřítele, organizované vedení různých druhů průzkumu;

— rozpracování přesných plánů bojové a mobilizační pohotovosti, správné určení a hlubokou znalost bojových úkolů;

— zabezpečení neselhávajícího a spolehlivého velení s využitím soudobé výpočetní techniky;

— správný výběr a rozmístění vojenských kádřů na všech stupních;

— optimální organizaci vojsk, která by zabezpečovala nejúčelnější vztahy mezi člověkem a technikou a rovnováhu mezi bojovými a zabezpečovacími orgány;

— vysokou sladěnost svazů, svazků, útvarů a štábů;

— rozmístění a dislokaci vojsk, která by zajistila nejvýhodnější podmínky pro včasné zahájení a úspěšné vedení bojové činnosti;

— vytvoření spolehlivého systému předávání signálů o bojové pohotovosti a svolání po bojovém poplachu;

— účinně organizovanou ochranu vojsk před všemi údery nepřítelů;

— přísný a přesný režim života a činnosti vojsk atd.

Vědecký činitel bojové pohotovosti předpokládá:

— aby velitelé, štáby, politické orgány a vojenští vědečtí pracovníci dovedně využívali teorii marxismu-leninismu jako světový vědecký názor a metodologický základ vojenské teorie a praxe;

— intenzivní a harmonický rozvoj všech základních částí sovětské vojenské vědy;

— vysokou úroveň rozvoje logicko-gnoseologických složek vojenské vědy, tj. zákonů, zákonitostí, pravidel, závěrů a doporučení, které zabezpečí úspěšnou činnost důstojníků a generálů při zvyšování bojové pohotovosti vojsk;

— vysokou úroveň rozvoje výzkumu a optimální sladění jeho výsledků s praxí;

— dovedně a kompetentní řízení vojenskovědecké práce u vojsk, ve štábech, vědeckovýzkumných zařízeních, akademiích a na vysokých školách;

— dostatečné množství zkušených organizátorů vojenskovědeckého výzkumu.

Vědecký činitel je kromě toho charakterizován

— schopností velitelů, štábů a politických orgánů zásadně přispívat k rozvoji vojenskovědeckých vědomostí s cílem zvyšovat bojovou pohotovost vojsk;

— spolehlivým systémem rychlého zavádění výsledků vojenskoteoretického myšlení do práce velitelů, štábů a politických orgánů;

— dokonalým zvládnutím výsledků vojenskovědeckých znalostí všemi důstojníky a generály v systému operační, bojové a politické přípravy a dovedností účinně znalosti využívat v míru i ve válce.

Kategorie „bojová pohotovost“ zahrnuje nejen ozbrojené síly jako celek, ale každý z jejích vrvků. Rozebíráme-li strukturu bojové pohotovosti ozbrojených sil, musíme z hlediska jejího rozsahu zkoumat tři její úrovně: strategickou, operační a taktickou.

„Ze strategického hlediska,“ jak řekl ministr obrany maršál Sovětského svazu A. A. Grečko, „chápeme bojovou pohotovostí takový stav ozbrojených sil, který

spolehlivě zajišťuje bezpečnost země v míru a dosažení určených cílů ve válce.“ Pod pojmem bojová pohotovost na operační úrovni chápeme schopnost svazů okamžitě zahájit aktivní bojovou činnost a úspěšně splnit stanovené operační úkoly. Z taktického hlediska je to schopnost svazků, útvarů a jednotek v minimálně krátké době organizované zahájit boj a úspěšně plnit bojové úkoly.

Ozbrojené síly (vojska) v závislosti na vojenskopolitických a vojenskotechnických faktorech mohou mít různé nezbytné stupně bojové pohotovosti (jako stálý kvalitativní stav) druhů ozbrojených sil, druhů vojsk, svazů, svazků, útvarů, které jsou závislé na jejich strategickém, operačním a taktickém předurčení. Rozlišujeme je:

- rozsahem uskutečňovaných opatření,
- lhůtami pohotovosti ke splnění bojových úkolů.

Stálá bojová pohotovost je takový stav, ve kterém jsou vojska schopna zahájit činnost okamžitě po obdržení odpovídajících nařízení. Proto velitelé, štáby a politické orgány připravují podřízená vojska tak, aby mohla v maximálně nejkratší době organizovaně přejít k plnění bojových úkolů.

Bojovou pohotovost zkoumáme jako nepetržitý proces neustálého zdokonalování všech jejích statických a dynamických složek. Proto každé nejlepší výsledky při zvyšování bojové pohotovosti považujeme za základ k dosahování ještě vyšších ukazatelů.

V organizačním vztahu bojová pohotovost ozbrojených sil je prvkem značně rozsáhlého systému, tj. připravenosti celého státu k vedení spravedlivých válek na ochranu socialismu. Kategorie „připravenost k válce“ zahrnuje velké množství opatření jak materiálního, tak i duchovního charakteru. Jde o pevný vědecký potenciál, vybudování vojenskoekonomické základny státu, připravenost národního hospodářství k práci v podmínkách války, schopnost ekonomiky zabezpečit ozbrojené síly prvotřídní technikou, výstrojí a proviantem. Připravenost k válce předpokládá vysokou morálně politickou a psychologickou připravenost obyvatelstva.

Bojová pohotovost armády je kategorie třídní, stranická, která má konkrétní historický charakter. Její obsah je stanoven politickými, sociálně ekonomickými, vojenskotechnickými a ideologickými faktory. Proto z třídního hlediska bojové pohotovosti existují zásadní rozdíly v jejích konkrétních opatřeních v armádách socialistických a kapitalistických států.

K hlubšímu a všestrannému zkoumání

funkcí sovětského státu, které směřují k upevňování ozbrojených sil, můžeme rozlišit dvě stránky činnosti jeho orgánů a funkcionářů, tj. vnější a vnitřní.

Vnější stránka (ve vztahu k ozbrojeným silám) odráží mnohostrannou činnost státních a společenských orgánů rozvinuté socialistické společnosti k vytvoření optimálních podmínek k účinnému plnění úkolů zvyšování bojové pohotovosti, v závislosti na daných možnostech. Vědeckotechnický rozvoj ve spojitosti s přednostmi socialismu vytváří pevný základ vysoké bojové pohotovosti.

Bojová pohotovost vojsk je závislá na ekonomických, sociálně politických, ideologických a vědeckotechnických faktorech. Materiální a duchovní možnosti státu prostřednictvím subjektivního faktoru určují její hlavní kvalitativní a kvantitativní charakteristiky. Socialistický způsob výroby a ekonomika rozvinutého socialismu umožňují zabezpečit vojska prvotřídní technikou, potřebným množstvím lidí s vysokými morálně politickými vlastnostmi a mít takové ozbrojené síly, které jsou schopny odrazit a zničit agresora.

Sovětské ozbrojené síly jsou ovlivňovány všemi sociálně politickými procesy socialistické společnosti. Vysoký stupeň společenských vztahů, sociálně třídní struktura rozvinutého socialismu, morálně politická jednota lidu, pevné přátelství národů, jednota armády a lidu, výchova sovětského lidu v duchu ochrany socialistické vlasti a lásky k armádě zabezpečují vysokou bojovou pohotovost.

Vnitřní stránku bojové pohotovosti vyjadřuje nutnost co nejúčinněji využít všech sil a prostředků, které má armáda k dispozici. Tento úkol je dosahován aktivní a plánovitou činností vedoucích funkcionářů ministerstva obrany, pracovníků ústředního aparátu, velitelů, štábů, politických orgánů, stranických a mládežnických organizací a všech příslušníků armády. Vysokou bojovou pohotovost zabezpečujeme celým systémem morálně politické a vojenské výchovy, operační, bojovou a politickou přípravou a dobře organizovaným režimem života vojsk.

Bojová pohotovost do značné míry závisí na cítělédomosti a náročnosti důstojnického sboru, na jejich morálně politických, organizátorských a vojenskoodborných kvalitách, na schopnosti učit a vychovávat podřízené. Vysoké bojové pohotovosti dosahujeme cítělédomou organizátorskou a ideologickou prací politických orgánů, stranických a mládežnických organizací.

Vnější a vnitřní stránka bojové pohotovosti ozbrojených sil jsou nerozlučně

spjaty; to je podmíněno vojenskou politikou komunistické strany. Komunistická strana určuje a řídí činnost všech resortů a vojenských kádřů k dalšímu zvyšování bojové pohotovosti od ministerstva obrany až po nejnižší jednotky.

Zájem neustálé bojové pohotovosti vyžadují od vojsk takovou organizaci bojové přípravy, denního života a celé činnosti, která by v libovolné době zabezpečila okamžité vedení bojové činnosti. Organizační opatření při zavádění nové vojenské techniky nebo při povolávání a propouštění vojáků nesmí nepříznivě ovlivňovat bojovou pohotovost vojsk k okamžitému úspěšnému vedení bojové činnosti.

V současné době, kdy pravděpodobně nepřítel disponuje značným množstvím pseudobých prostředků boje, kdy je může různé použít a různými způsoby zahájit válku, musíme armádu připravovat k úspěšnému odrazení napadení agresora s použitím všech soudobých druhů zbraní, s dovedným využitím všech způsobů a forem ozbrojeného zápasu.

Vysoká bojová pohotovost předpokládá rozhodnou převahu nad možným nepřítelem v jejich základních strukturálních složkách. Jde především o převahu v organizaci vojskopolitického a strategického řízení, ve vojenské technice, v morálně bojových a vojenskoodborných kvalitách a vycvičenosti vojsk ve způsobech vedení války, v organizaci vojsk a v rozvoji vojenského teoretického myšlení.

Bojová pohotovost armády nakonec předpokládá zabezpečení odolnosti vojsk, životaschopnosti státu v podmínkách hromadného použití jaderných úderů i úderů konvenčních prostředků.

Bojová pohotovost je objektem zkoumání mnoha věd, především však marxisticko-leninského učení o válce a armádě a sovětské vojenské vědy.

Marxisticko-leninské učení o válce a armádě zkoumá filosofické, ekonomické a sociálně politické aspekty bojové pohotovosti, zákonitosti utváření vojenské síly státu a bojové síly ozbrojených sil, ekonomické, morálně politické a vědeckotechnické základy bojové síly vojsk, sociálně politické zákonitosti působení a rozvoje ozbrojených sil, principy jejich výstavby atd. Zkoumání bojové pohotovosti v rámci marxisticko-leninského učení o válce a armádě má velký metodologický význam pro vojenskou vědu a praxi. Zákon, kategorie, zásadní teze marxisticko-leninského učení o válce a armádě jsou opěrnými body správného stanovení problémů vojenské vědy, bezprostředně napomáhají úspěšnému řešení složitých teoretických otázek bojové pohotovosti a usměrňují

činnost velitelského sboru v oblasti výstavby ozbrojených sil, při plnění úkolů výcviku a výchovy, v oblasti velení vojskům.

Metodologická analýza bojové pohotovosti předpokládá objasnění sociální úlohy vojenské vědy při jejím zkoumání, vytváření a zdokonalování. Vojenská věda je na jedné straně prvkem bojové pohotovosti a na druhé straně důležitým faktorem jejího zvyšování. Pronikla do všech oblastí výstavby vojsk, vyzbrojila je soudobými způsoby a formami vedení ozbrojeného zápasu a vypracovala nejužitečnější metody dosažení vítězství. Výsledky vojenskovědeckých výzkumů našly svůj odraz v nové technice, v nových metodách velení vojskům, v metodách a formách výchovy a výcviku vojsk. Vojenská věda napomáhá činnosti důstojníků a generálů při zvyšování bojové pohotovosti; ti pracují cílevědomě a přesně.

Sovětská vojenská věda ovlivňuje vytváření všech prvků bojové pohotovosti na strategickém, operačním a taktickém stupni. Vypracovává zásady, které usměrňují obsah, charakter a posoupnost činnosti a působení důstojníků a vnášejí do jejich práce, směřující ke zvýšení bojové pohotovosti, cílevědomost, pravidelnost a sladěnost. Vědecké znalosti jsou v podstatě zvláštními pravidly, která upozorňují na jednotlivé chyby, nebo nepřesnou činnost důstojníků. Vojenská věda také rozpracovává doporučení, která umožňují vyvarovat se kázeňských přestupků a mimořádné události; to ve značné míře zabezpečuje vysokou úroveň bojové pohotovosti.

Ke zvyšování bojové pohotovosti ozbrojených sil (vojsk) velkým dílem přispívají všechny součásti vojenské vědy. Obecná teorie, která je speciální metodologií ve vztahu ke všem částem vojenské vědy, rozpracovává zásady nejracionálnějšího hodnocení a využití ekonomických, morálně politických a vědeckotechnických možností socialistického státu ve prospěch zvyšování bojové pohotovosti armády. Přitom má zvláštní důležitou úlohu teorie vojenského umění. Stálá bojová pohotovost vojsk je jedna z jeho hlavních principů. Teorie vojenského umění rozpracovává důležitou tezi o tom, že dosažení vítězství ve válce, operacích a bojích je možné jen společným úsilím všech druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. Tento princip bereme v úvahu při uskutečňování všech opatření ke zvyšování bojové pohotovosti. V rámci teorie strategie, operačního umění a taktiky, v závislosti na jejich úrovni, jsou rozpracovává konkrétní opatření k zabezpečení různých stupňů bojové pohotovosti

a způsoby vedení bojové činnosti svazů, svazků a útvarů jak s použitím, tak i bez použití jaderných zbraní.

Teorie strategie, která zkoumá v rámci vojenské vědy charakter a způsoby ozbrojeného zápasu, rozpracovala zásady plánování válečné činnosti, využití druhů ozbrojených sil a jejich všestranné zabezpečení. Teorie strategie navrhla hlavní formy strategické činnosti ozbrojených sil, možné orgány strategického řízení, jejich strukturu, funkční náplň a metody vedení ozbrojených sil. Tyto zásady tvoří základ opatření, která směřují ke zvyšování bojové pohotovosti ozbrojených sil.

V současné době teorie vojenského umění pokračuje ve zkoumání možnosti dalšího zkracování lhůt pro přechod ozbrojených sil do bojové pohotovosti v nejrůznějších podmínkách s cílem odrazit napadení agresora, zasadit mu zdravující úder a rozvinout útočnou činnost k jeho rozhodnému zničení. Zájem bojové pohotovosti vytyčují teorii vojenského umění odpovědný úkol — rozpracovat zásady, které by byly odrazem různých rozporných tendencí při vedení bojové činnosti s použitím i bez použití jaderných zbraní. Teorie vojenského umění vypracovává vojenské kádry pevnými a hlubokými znalostmi, které se týkají jednotného plánování a přípravy operačních svazů, hlavních principů bojové pohotovosti, rozpracování vědecky zdůvodněných kritérií hodnocení všech stupňů bojové pohotovosti na strategické, operační a taktické úrovni.

Při zvyšování bojové pohotovosti má důležitou úlohu vysoká úroveň rozvoje teorie výstavby ozbrojených sil, která rozpracovává požadavky na výstavbu vojsk a jejich organizaci, určila správný poměr mezi druhy ozbrojených sil, druhy vojsk a speciálními vojsky, doporučila opatření k dosažení optimálního stupně technického nasycení ozbrojených sil, které by odpovídalo požadavkům soudobé války i úrovni rozvoje vědeckotechnického myšlení. Jde o účelné sladění jaderných sil a klasických bojových prostředků, bojových a zabezpečovacích vojenských organizací, o zvýšení palebné síly a manévrovatelnosti vojsk a odolnosti vůči ničivým faktorům hromadného ničení. V rámci této teorie byl rozpracován jeden z nejdůležitějších principů výstavby ozbrojených sil — nutnost pevné uvědomělé vojenské kázně, která rozhodně přispívá ke zvyšování bojové pohotovosti vojsk.

Pro zvýšení bojové pohotovosti vojsk mají velký význam závěry teorie vedení vojskům, zejména rozpracované zásady

k zabezpečení nepřetržitosti, pevnosti, spolehlivosti, operativnosti a pružnosti vedení, dále zásady rozdělení funkcí v orgánech vedení a zdokonalení systémů vedení na základě komplexní automatizace. V současné době teorie vedení vojskům a vojenská věda jako celek má důležitý úkol: dosáhnout toho, aby pohotovost systému vedení byla na vyšší úrovni než pohotovost vojsk.

Kvalitativní a kvantitativní ukazatelé bojové pohotovosti jsou v mnohém určovány úrovní rozvoje teorie vojenského výcviku a výchovy. V současné době jsme rozpracovali zásady formování vysokých morálně bojových kvalit vojáků, zdůvodnili jsme hlavní způsoby zvyšování jejich bojové aktivity, rozpracovali jsme organizaci a obsah vojenského výcviku a výchovy, vzájemný vztah teoretických a vojenskopraktických předmětů, programy k získání návyků společné kolektivní činnosti osádek a obsluh, jednotek, útvarů a svazků, máme k dispozici zásady formování sladěných, bojeschopných vojenských kolektivů, s přihlédnutím k psychologickým zvláštnostem. Pozornost zasluhují i takové zásady, jako např. zásady účinného spojování individuální přípravy vojáků s přípravou útvarů a jednotek, zkracování lhůt ke zvládnutí nových druhů techniky, sladění úzké specializace se vzájemnou zastupitelností při plnění bojových úkolů atd. Teorie vojenského výcviku a výchovy zformulovala principy a vědecké metody řízení a organizování bojové přípravy.

Abychom zvýšili přínos teorie vojenského výcviku a výchovy ke zdokonalování bojové pohotovosti, musíme rozpracovat zásady, které by ještě více přibližovaly bojovou přípravu k podmínkám soudobé války, zdůvodnily nové způsoby výcviku vojáků s přihlédnutím k perspektivě rozvoje vojenské techniky, rozpracovat neúčinnější způsoby přípravy a provedení cvičení ve všech druzích ozbrojených sil a odstranit prvky, které se zdvojují v procesu taktické, palebné, technické a speciální přípravy. V současné době máme podmínky k tomu, abychom rozpracovali kritéria výběru vojáků — specialistů pro různé profily s využitím profesiogramů.

Při zvyšování bojové pohotovosti mají mimořádně důležitou úlohu vojenské technické vědy. Především tvoří teoretický základ konstruování, projektování a vytváření nových prostředků ozbrojeného zápasu. Ve vojenské technice a výzbroji jsou ztělesněny výsledky přírodních, technických a vojenskotechnických věd. V současné době je nejdůležitějším úkolem vojenskotechnických věd zdokonalit pro-

středky velení. Především jde o dokonalejší prostředky určené pro sběr a zpracování informací a uvědomování, dále o velitelský signální systém pro velení v boji, automatizované systémy velení, rychle působící spojovací prostředky atd.

V systému vojenskotechnických věd jsou rozpracovány náměty pro zkracování času na přípravu techniky k bojovému použití, jsou stanoveny vědecké základy jejího technického udržování, skladování a oprav. Tato opatření zabezpečují vyšší úroveň bojové pohotovosti.

V současné době se zvyšuje význam vojenskotechnických znalostí v celém systému vojenské vědy a vytvářejí se nové vojenskotechnické vědy. Činnost velitelů

a štábů bezprostředně souvisí s technikou. To samozřejmě zvyšuje i požadavky na vojenskotechnické znalosti velitelského sboru. Bez vysoké úrovně technických znalostí totiž nemůžeme úspěšně plnit taktické, operační a strategické úkoly. Vysoké vojenskotechnické znalosti umožňují velitelům, politickým orgánům a inženýrsko-technickým kádrům správně organizovat ošetřování, udržování a použití bojové techniky, chránit ji před předčasným vyřazením z provozu a předcházet haváriím a katastrofám. Proto vojenské technické vědy společně s teorií vojenského výcviku a výchovy vypracovávají racionální formy a metody vojenskotechnické přípravy důstojnického sboru.

System společenských vztahů rozvinutého socialismu, úspěchy socialistické ekonomiky, společenských, přírodních a technických věd a bouřlivý vědeckotechnický rozvoj vytvářejí výhodné podmínky pro rozvoj vojenské vědy. V posledních letech byla obohacena novými metodologickými závěry a praktickými poznatky o aktuálních otázkách zvyšování bojové pohotovosti vojsk. Proto velitelé, štáby, politické orgány a spolupracovníci všech vědeckých útvarů pokračují ve zkoumání nových možností dalšího zvyšování bojové pohotovosti, řeší aktuální problémy vojenské vědy a dělají vše potřebné k rychlému zavádění výsledků vojenskovědecké práce do vojenské praxe. Komplexní zkoumání problematiky bojové pohotovosti ozbrojených sil na základě marxisticko-leninského učení o válce a armádě všemi součástmi vojenské vědy zabezpečuje všestranný a hluboký přístup k bojové pohotovosti a nejrychleji řeší požadavky vojenské praxe.

(Upraveno ze sovětského tisku)

různé

ZASEDÁNÍ K 25. VÝROČÍ ČASOPISU VOJENSKÁ MYSL

V Praze se konalo dne 11. dubna 1975 zasedání rozšířené redakční rady k 25. výročí časopisu VOJENSKÁ MYSL, na kterém jeho účastníci zhodnotili výsledky práce redakce, redakční rady a širokého okruhu spolupracovníků a dopisovatelů.

☆

V zastoupení náčelníka generálního štábu ČSLA vystoupil náčelník operační správy GŠ generálmajor ing. Jiří Nečas. Ve svém projevu řekl:

„Dnešní slavnostní zasedání rozšířené redakční rady je věnováno 25. výročí vzniku našeho vojenskoteoretického časopisu VOJENSKÁ MYSL. Koná se ve dnech, kdy už je doslova přede dveřmi další významné jubileum celé naší společnosti — 30. výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou. Záměrně uvádím obě jubilea ve vzájemné souvislosti. Abychom si všichni uvědomili, že bez osvobození Československa Sovětskou armádou by nemohlo být a nebylo naší socialistické současnosti, nebylo by nic z těch životních a pracovních jistot, které nám dává náš socialistický řád a spojení se Sovětským svazem.

V těchto dnech si připomínáme ještě jedno výročí, které má úzký vztah k bezpečnosti a upevnění mezinárodního postavení naší republiky i k životu a práci samotné ČSLA — dvacetiletí organizace Varšavské smlouvy. Varšavská smlouva v době svého vzniku i dnes byla a je především aktem politickým. Bylo odpovědí na agresivní akce imperialistů v období studené války. Současně však měla a má nesmírný a neustále vzrůstající význam pro rozvoj bojeschopnosti každé z armád členských států a pro růst bojové síly Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy vcelku.

O tomto výročí se zmiňuji proto, že existence Varšavské smlouvy a prohlubující se spolupráce spojeneckých armád v jejím rámci bezprostředně souvisí s prací všech našich vojenských orgánů, vojenský tisk nevyjímaje. Jednotná marxistickoleninská politická linie zemí socialistického společenství a z ní vyplývající koaliční socialistická vojenská doktrína, prohlubující se kooperace v oblasti výstavby, vyzbrojování a přípravy našich ozbrojených sil — to jsou fakta, která musí najít svoje vyjádření i na stránkách našeho vojenského tisku, zvláště v oblasti ideologie, vojenské teorie i praxe přípravy velitelského sboru a vojsk.

Chci se při této příležitosti zmínit ještě o jedné otázce. VOJENSKÁ MYSL je svým zaměřením časopisem vojenskoteoretickým. Vycházejí z toho nemáme však právo ani nad jednou její stránkou zapomínat na to, že každý časopis, ať chceme nebo nechceme, je vždy a všude především nástrojem ideologického působení a vlivu na masu čtenářů. Při hodnocení úlohy vojenského tisku na celoarmádní konferenci ideologických pracovníků v ozbrojených silách SSSR ministr obrany maršál Sovětského svazu soudruh Grečko řekl: „V ideologické práci se musí plně využívat i velké možnosti tisku, zejména vojenského. Podtrhujeme-li tyto možnosti vojenského tisku, máme na mysli, že není jen zbraní ideologického vlivu, ale i efektivním prostředkem organizace samotného života vojsk.“

Aby i naše VOJENSKÁ MYSL toto svoje základní poslání úspěšně plnila, k tomu je nezbytná především vysoká ideovost, osobní připravenost a odpovědnost každého z těch, kdo se na její tvorbu a redakci podílí.

Dovolte mi při příležitosti 25. výročí zrodu VOJENSKÉ MYSLI alespoň stručně kriticky posoudit, jak náš vojenskoteoretický časopis plní svoje úkoly, kde vidím jeho rezervy a co je podle mého názoru třeba udělat pro to, aby jeho kvalita i obsah se dále zlepšily, aby VOJENSKÁ MYSL účinně napomáhala růstu socialistického

uvědomění a vojenskoteoretických znalostí ve štábech, zařízeních i vojscích ČSLA.

VOJENSKÁ MYSL je vševojskový teoretický časopis, tribuna formování a objasňování otázek socialistické vojenské doktríny a vojenské vědy, zejména v oblasti operačního umění a taktiky jak vševojskových štábů, tak i druhů vojsk a služeb na stupních front—pluk, s těžištěm pozornosti na stupně armáda—divize. Slouží rozvoji vojenskoteoretického myšlení a vojenskovědecké práce v ČSLA. Publikuje nové názory na otázky operačního umění a taktiky. Zobecňuje zkušenosti a nové poznatky z práce velitelů a štábů při velení v poli, z oblasti operační a taktické přípravy. Seznamuje čtenáře se zkušenostmi bratrských armád i s některými názory západních vojenských teoretiků. Uveřejňuje články diskusní povahy. Svým obsahem a zaměřením je určena důstojníkům štábů všech stupňů.

VOJENSKÁ MYSL začala vycházet v roce 1950. Od svého zrodu prodělala řadu změn v koncepci obsahového zaměření — od časopisu vyhraněně vojenskopolitického se postupně měnila na časopis vojenskoodborný. V současné době je základním vševojskovým vojenskoteoretickým časopisem ČSLA.

Mimo vojenskoodbornou tematiku však redakce VOJENSKÉ MYSLI po celou dobu svého trvání správně věnovala velkou pozornost objasňování vojenské politiky strany a úkolů, vyplývajících pro ozbrojené síly z usnesení sjezdů a plenárních zasedání ÚV KSČ.

Vojenskopolitická tematika se zaměřovala na osvětlování zahraničně politické linie KSČ a KSSS, na problémy upevňování obranné síly ČSSR a států Varšavské smlouvy, na otázky bezpečnosti a mírové ofenzívy zemí socialistického tábora. Tím VOJENSKÁ MYSL účinně pomáhala čtenářům v ideologické oblasti, v ideově výchovné práci ve vojscích a štábech, ve výchově k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionalismu.

Odpovídající místo bylo na stránkách

VOJENSKÉ MYSLI vydělováno také závažným vojenskohistorickým událostem, jakými například jen v poslední době byly 30. výročí boje u Sokolova, bitvy u Kurška, osvobození Kyjeva a zejména 30. výročí Slovenského národního povstání a Karpatsko-dukelské operace.

Hlavní pozornost byla samozřejmě věnována problematice vojenského umění. Články z této oblasti byly obsahově zaměřeny na základní problémy charakteru a vedení soudobé operace a boje, řízení vojsk a na přípravu velitelů a štábů všech druhů vojsk a služeb.

V řadě článků byly každoročně objasnovány hlavní úkoly Rozkazu ministra národní obrany na nový výcvikový rok a základních výcvikových dokumentů. Mnoho článků se zabývalo problémy zdokonalování velení, zabezpečování vysoké bojové pohotovosti vojsk, upevňování vojenské kázně a organizovanosti života útvarů a jednotek ČSLA.

Ze socialistických armád byly uveřejňovány převážně závažná pojednání ze sovětského vojenského tisku. Těžiště bylo položeno na nové otázky vojenského umění a taktiky, vznikající v souvislosti se zaváděním nových druhů výzbroje a bojové techniky. Poprvé po delší době se redakci podařilo získat i článek sovětského autora, psaný přímo pro VOJENSKOU MYSL. Všechny takto převzaté články vhodně doplňovaly tematiku, kterou redakce nemohla zabezpečit od našich autorů.

Z kapitalistických armád byly publikovány články týkající se výstavby a přípravy bundeswehru, aktuálních problémů NATO, zkušeností a výsledků ozbrojeného konfliktu na Středním východě.

Samostatný tematický celek tvořily články k objasnění a sjednocení některých základních výrazů vojenské terminologie. Šlo o zásluhnou práci soudruhů VA AZ v Brně, kteří se ve svých příspěvcích zaměřili na správné chápání a používání termínů z oblasti socialistické vojenské vědy, ozbrojených sil, války, válčistě a operací, vzdušných výsadků a přesunů.

Na kvalitu časopisu mělo dobrý vliv to, že soudruzi z redakce věnovali velkou pozornost solidnímu zpracování příspěvků a dalšímu rozšiřování schopného dopisovatelského aktivu. Zejména se snažili získat příspěvky, které by odpovídaly zaměření tematického plánu, což se převážně dařilo. Postupně se také rozšířila dopisovatelská základna, zvýšily se nároky na kvalitu prací. S růstem úrovně připravenosti velitelského aktivu. Zejména se snažili získat po tvůrčím, samostatném přístupu k řešení vědeckých problémů vojenství a začal se v širší míře uplatňovat diskusní charakter časopisu. Zvláště se zvýšil počet dopisovatelů z ministerstva národní obrany, historických útavů a VA AZ Brno. Stále však zůstává nízký počet dopisovatelů z vojenských okruhů, armád a svazků. Velmi těžko se získávají noví mladí autoři od vojsk.

Grafická úprava časopisu je jednoduchá a odpovídá požadavkům, kladeným na vojenský časopis tohoto druhu.

Nespornou zásluhu na současné úrovni VOJENSKÉ MYSLI má i odpovědně pracující redakční rada. Její činnost je plánovitá a pravidelná. Také složení redakční rady odpovídá požadovaným úkolům.

Vycházeje z dosažených pozitivních výsledků a zkušeností v dosavadní práci bude nutné i v dalším neustále usilovat o zvýšení úrovně a kvality VOJENSKÉ MYSLI. V souladu s přijatým tematickým plánem bude třeba zaměřit obsah časopisu k dalšímu prohlubování ideologické úrovně a odborné připravenosti velitelů a štábů při plnění všech úkolů ČSLA.

Ve vojenskopolitické oblasti pokračovat v rozpracování závěrů XIV. a přípravě XV. sjezdu KSČ, jednání a usnesení plenárních zasedání ÚV KSČ. V nadcházejícím období oslav 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou věnovat maximální pozornost rozhodujícím etapám hrdinského boje Sovětské armády proti fašismu.

V souvislosti s 20. výročím organizace Varšavské smlouvy více než dosud hledat spojení a prohlubovat spolupráci s redak-

cemi vojenskoodborných časopisů spřátelených armád a častěji publikovat překlady zajímavých článků zahraničních autorů, zvláště sovětských. Tím — i zaměřením obsahu vlastních příspěvků — v rámci své působnosti přispívat k upevňování vzájemné spolupráce a bojového přátelství spojeneckých armád Varšavské smlouvy.

Ve vojenskoodborné oblasti nadále věnovat pozornost rozpracování a objasňování úkolů, stanovených Rozkazem ministra obrany a hlavními výcvikovými dokumenty na nový výcvikový rok tak, aby uveřejněné materiály sloužily velitelům a štábům k přípravě a řízení stěžejních zaměstnání. Důraz klást i v budoucnu na problematiku zabezpečování vysoké bojové pohotovosti ke splnění bojových úkolů při odražení pozemní a vzdušné agrese nepřítelů, otázky součinnosti všesvazových svazků s raketovými vojsky, letectvem a ostatními druhy vojsk při vedení aktivní bojové činnosti. V oblasti velení — na zvyšování odolnosti, pohyblivosti a všestranné zabezpečení velení a vojsk. Nezapomínat při tom na činnost teritoriálních štábů a územních orgánů za branné pohotovosti státu a jejich součinnost s polními štáby a vojsky.

V uveřejňování materiálů ze západních armád se zaměřit na další odhalování pravé podstaty agresivity imperialistických států, jejich vojenskopolitických cílů a doktrinních závěrů.

Vcelku je tedy možno hodnotit, že dosavadní zaměření a práce časopisu VO-

JENSKÁ MYSL se ukázaly jako správné. Bude třeba i nadále časopis orientovat tak, aby v souladu se současnými požadavky vedení ozbrojeného zápasu napomáhal přípravě velitelského sboru naší armády, podporoval obecný rozvoj teoretického myšlení a tvůrčích schopností našich velitelů a štábů. VOJENSKÁ MYSL by měla usilovat o takovou úroveň kvality a důvěry velitelského sboru, aby se stala tribunou volné výměny názorů na problémy současného vojenství a zobecňování nejlepších praktických zkušeností z oblasti přípravy a práce velitelů a štábů a řízení vojsk. K aktivizaci tvůrčího myšlení ve vojscích využít osobního příkladu a vlivu vedoucích funkcionářů okruhů, armád a svazků. Zvýšit také počet a kvalitu dopisovatelů z oblasti týlu, spojovacího a chemického vojska, vojska PVO i z oblasti technického zabezpečení a školství.

Závěrem mi dovolu, abych Vám všem jménem náčelníka generálního štábu i svým blahopřál k 25. výročí trvání a záslužné práce časopisu VOJENSKÁ MYSL.

Současně mi dovolu poděkovat Vám všem za dosavadní obětavou práci při tvorbě časopisu a popřát Vám do další práce, aby VOJENSKÁ MYSL ještě lépe plnila svoje poslání v ČSLA, aby si našla cestu do myslí i srdcí nejširšího okruhu čtenářů z řad velitelů a pracovníků štábů naší armády, aby se stala účinným nástrojem zvyšování ideologické a odborné připravenosti našeho velitelského sboru."

Účastníci zasedání podle své odbornosti zhodnotili dosavadní stav dopisovatelské činnosti, úroveň uveřejněných článků a vyslovili své názory na další zkvalitnění časopisu. Hlavní směr publikační činnosti správně viděli v tom, aby VOJENSKÁ MYSL s předstihem uveřejňovala články, které by účinně napomáhali velitelskému sboru naší ČSLA při zvyšování teoretických znalostí i při plnění každodenních úkolů, vyplývajících z dokumentů velení armády na daný výcvikový rok.

DĚJINY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY 1939—1945

I. díl
**Zrození války
Boj pokrokových sil
za uchování míru**

Ve druhém čísle časopisu Vojenská mysl jsme informovali naše čtenáře o dvanáctisvazkovém díle „Dějiny druhé světové války 1939—1945“, které začalo vydávat Vojenské vydavatelství ministerstva obrany SSSR v Moskvě.

V únoru roku 1974 vyšel první díl pod názvem „Zrození války. Boj pokrokových sil za uchování míru“, který obsahuje řadu nových teoretických závěrů a výcho-
disků k hodnocení událostí období od konce první světové války do roku 1935.

Hlavní redakční komise a autorský kolektiv přistoupili k tomuto dílu skutečně vědecky a začínají předhistorií druhé světové války, studiem procesů zrození druhé světové války. Tato otázka je předmětem ostrého ideologického boje, zejména z hlediska objasnění viny a nejtěžšího zločinu spáchaném na lidstvu celým systémem imperialismu.

První díl začíná **předmluvou hlavní redakční komise** k celému dvanáctisvazkovému vydání, ve které stanoví jeho hlavní cíl: z marxisticko-leninských hledisek pravdivě ukázat dějiny války a hrdinství sovětského lidu, který nesl hlavní tíhu boje s fašismem, militarismem a reakce.

V úvodu k prvnímu dílu autorský kolektiv ukazuje, že proces dozrávání druhé světové války v lůně kapitalismu trval přibližně dvacet let, že nebyla nahodilým, ale zákonitým jevem systému imperialismu. Celý předválečný vývoj zahrnuje prakticky dvě hlavní etapy:

První — do podzimu roku 1935, kdy docházelo k uskupování sil v kapitalistickém světě k boji za světovládu, kdy vznikla ohniska světové války. Nejohroživější událostí této etapy byl fašistický převrat v Německu a jeho rychlé přípravy k válce. Tento převrat vnesl hluboké změny do celé mezinárodní situace, zejména po zahájení přezbrojování Německa, které znamenalo vznik wehrmachtu, militarizaci ekonomiky a celého duchovního života země.

Druhá — od podzimu roku 1935, která byla charakterizována přechodem evropského fašismu k otevřené agresi.

Vládnoucí kruhy USA, Anglie a Francie svou politikou nevměšování a nadržování agresivním snahám německých a japonských militaristů, napomohly vzniku dvou ohnisek války. Pokládaly německý a japonský monopolistický kapitál a jeho vojenskou sílu za významnou údernou sílu, schopnou zničit SSSR a tak vyřešit protiklad soudobé epochy — mezi dvěma sociálními systémy — ve prospěch kapitalismu.

Proti agresivní politice imperialismu stála mohutná třídní síla v podobě Sovětského svazu, který důsledně bojoval proti fašismu a válce. Opíral se přitom o komunistické strany kapitalistických zemí, které bojovaly proti protilidové politice monopolů a buržoazních států a vykonávaly vážný nátlak na reakční vlády s cílem nedopustit válku a zkrátit fašismus.

I když se nepodařilo všem těm sociálním silám, které vystupovaly proti válce, zmařit vznik a další rozvoj jejich ohnisek, jejich úsilí vytvořilo určité předpoklady k mobilizaci národů ke spravedlivé válce proti fašismu.



První díl obsahuje dvě hlavní části, rozdělené do devíti kapitol.

První část „**Imperialismus na cestě ke druhé světové válce**“ má celkem pět kapitol:

1. Agresivita imperialismu.
2. Fašismus — nejčernější příznak imperialismu.
3. Ohniska války na Dálném východě.
4. Vznik hlavního ohniska světové války.
5. Politikou nadržování fašismu.

Druhá část „**Sovětský svaz a národy světa proti válce**“ má další čtyři kapitoly:

6. Význam vítězství socialismu v SSSR pro odpor imperialistické agresí.
7. Armáda ochrany míru a socialismu.
8. Zahraniční politika Sovětského svazu na stráž míru.
9. Rozvoj protiválečného hnutí.

Kniha obsahuje kromě toho řadu historických fotografií, map a příloh, které dokumentují hlavní vojenskopolitické a vojenské události tohoto období.

Hlavní pozornost v tomto článku zaměříme na ty kapitoly, které z hlediska čtenářů našeho časopisu mají zvláštní význam.

První kapitolu věnují autoři vývoji světového kapitalistického systému po první světové válce. Kapitalistické státy, které střežily koristnické zájmy finanční oligarchie, nezastavily se před jakýmkoli opatřeními třídního teroru, před násilím a agresí. Stále se stupňující teror přinesl nové nebezpečí pro lidstvo. Potencionální nebezpečí nové světové války se rodilo ze samé podstaty imperialismu a existovalo od prvních dnů imperialistického „míru“, kterým skončila první světová válka. Vznikla nová buržoazní teorie o tom, že kapitalismus vstoupil do nové fáze rozvoje, která vylučuje světové války — do „éry pacifismu“. I když versailleský

mír a celý jeho systém znamenal vítězství nad Německem a jeho spojenci, ve skutečnosti směřoval proti Sovětskému Rusku a měl kontrarevoluční charakter. Hranice států, které určovala versailleská konference, stanovili její signatáři tak, aby zabránili dalšímu rozšiřování idejí Velké říjnové socialistické revoluce a současně, aby zničili mladý sovětský stát. Postupem času, když se imperialisté přesvědčili, že svrhnout sovětskou vládu není možné, začínají vzhledem k poraženému Německu vytvářet ve své politice novou strategickou linii. Tak vzniká plán přeměny poraženého Německa z nepřítelů po první světové válce ve spojence Anglie, USA a Francie proti Sovětskému státu.

Po první světové válce se militarismus zvláště názorně projevil v růstu zbrojení ve světě kapitálu, v agresivní zahraniční politice kapitalistických států a v ideologické přípravě nových válek.

Růst vyzbrojování imperialisté zabezpečovali především zvyšováním vojenských rozpočtů, ve značné míře spojených se zvyšováním technické úrovně buržoazních armád. Německo navíc kromě oficiálních dotací na válečné potřeby každoročně v tajnosti z prostředků jiných ministerstev vydávalo od 35 do 74 milionů marek. Japonsko jen od prosince 1925 do března 1929 vydálo pro válečné potřeby více než 900 milionů jenů. V Itálii vzrostly vojenské výdaje v roce 1927 na jednoho obyvatele proti roku 1909 o 64 %. Takový byl stav ve státech budoucí fašistické koalice.

Ve vyzbrojování ve dvacátých letech byla určitá zvláštnost. Hlavní důraz kladly kapitalistické státy především na zdokonalování výzbroje, vojenské techniky a zkvalitňování odborné přípravy vojáků, která byla podmíněna zaváděním nových prostředků ozbrojeného zápasu.

Vojenští odborníci rozpracovali i nové válečné teorie, jako např. teorie „samostatné vzdušné války“, „malých profesionálních armád“, „mechanizované“ nebo „tankové války“.

Specifikou poválečného období je nebyvalý růst „neoficiálních armád“. V USA dosáhla národní garda v červnu 1920 počtu 436 000 osob, tj. o 70 % více, než činily střední roční počty pravidelných ozbrojených sil v dalších letech. V Japonsku to byly různé militaristické fašistické organizace, jako např. „Svaz záložníků císařství“ nebo „Sakurajka“, jejichž členové byli důstojníci válečného ministerstva a generálního štábu. Do vojenské přípravy se plně zapojila také mládež. Podle údajů z roku 1928 z pěti milionů studentů středních a vyšších škol v Japonsku prošlo

vojenským výcvikem více než 1 milion 400 tisíc osob. V Německu, bezprostředně po válce, byly založeny „Německý důstojnický svaz“, který měl okolo 100 000 osob, a vojenské svazy s počtem členů skoro 2 milióny osob v roce 1927. Od roku 1918 aktivně pracovala jedna z největších vojenských organizací monopolistické buržoazie a junkerů „Stahlheim“ a další. Podobné organizace vznikaly a aktivně pracovaly v Maďarsku a Itálii přesto, že článek 177 Versaillské mírové smlouvy přísně zakazoval civilním svazkům a úřadům zabývat se jakýmkoli vojenskými otázkami, zejména výcvikem v použití vojenských zbraní, a výukou vojenského umění.

Celkové počty neoficiálních armád v kapitalistických státech byly v roce 1927 značné, např.

- Velká Británie — okolo 656 000
- Itálie — okolo 800 000
- USA — 1 855 000
- Německo — skoro 4 milióny osob.

Úlohu a místo těchto vojenských organizací a svazů správně zhodnotilo VIII. plénum Výkonného výboru komunistické internacionály v květnu 1927. Úkolem těchto odřadů, kromě podpory vnitřní reakce v „mírové době“, ve válce bude

a) být pohotovou a spolehlivou zálohou k potlačení revolučního hnutí, která by vznikla v průběhu nebo na konci války,

b) být připravenými kádry pro soudobé armády v případě vzniku imperialistické války.

Jedním z hlavních směrů vyzbrojování bylo technické zdokonalování válečné mašinérie. Prudce vzrostlo vybavení svazků dokonalejšími prostředky ozbrojeného boje. Měla-li na začátku první světové války francouzská a americká divize po 24 kulometech, v roce 1927 počet těchto zbraní vzrostl ve Francii na 483 a v USA na 947 kulometů. Ke konci roku 1927 vojenské vzdušné síly Francie měly ve výzbroji 6114, USA — 3800, Velká Británie — 3460, Itálie — 1700 a Polsko — 498 letadel. Německo, kde v prosinci roku 1926 skončila práce Spojenecká vojenská kontrolní komise, začalo v letech 1928 až 1929 s výrobou vojenských letadel, obrněných aut a tanků.

Jen co skončila první světová válka, mezinárodní imperialismus začal ohrožovat lidstvo novou světovou válkou. Toto nebezpečí vznikalo jako důsledek zostřování všech protikladů kapitalismu v období jeho všeobecné krize, zvyšování nerovnoměrnosti rozvoje i samé podstaty imperialismu, jeho reakčním vnitropolitickým a agresivním kursem, zvyšováním

vyzbrojování a militaristickou ideologií. Systematická propaganda antikomunismu ve všech kapitalistických státech napomáhala vytvoření fašismu.

Druhá kapitola je věnována sociálním a politickým kořenům fašismu. Na konkrétních příkladech, podložených příslušnými dokumenty, autoři rozebírají nástup fašismu k moci v Itálii, Německu a v jiných státech. Jasnými argumenty odhalují fašismus jako diktaturu, která byla zrozena, spojena a podporována světovým imperialismem. Vyrůstal tam, kde byl zvláště potřebný monopolistickému kapitálu. Terroristická fašistická diktatura měla přesně určené třídní předurčení: směřovala k likvidaci revolučního, demokratického, národně osvobodeneckého a komunistického hnutí, k přípravě a rozpoutání agresivních válek. Fašismus se neomezil jen na rozpoutání a vedení mnohých lokálních agresivních válek plánovaných podle vůle monopolů. Právě naopak, imperialismus a jeho „dítě“ — fašismus vytvořily ohniska celosvětové války.

Třetí kapitola řeší imperialistické rozpory v Tichém oceáně a na Dálném Východě. Autoři rozebírají novou etapu japonské agrese na Dálném Východě, která byla připravována ve všech směrech — politicky, ekonomicky a ideologicky. Podrobný plán obsazení Mandžuska rozpracoval štáb Kvantunské armády v létě roku 1931. Záminkou k zahájení agrese byla japonskými agenturami zorganizovaná diverze na jižní Mandžuské železnici. Za tři měsíce agresor Mandžusko obsadil. Okupací Mandžuska byla porušena rusko-japonská smlouva z roku 1905. Postup japonských vojsk na sever bezprostředně ke státním hranicím SSSR ohrožoval bezpečnost Sovětského svazu. Proto sovětská vláda v prosinci 1931 navrhuje japonské vládě uzavřít smlouvu o nenapadení; po ročních průtahích japonská vláda tento návrh omítla. Tak vzniká na Dálném Východě ohnisko nové světové války.

V roce 1930—1935 Japonsko zvýšilo ozbrojené síly z 250 000 na 400 000 osob. Zvláště rychle rostly počty Kvantunské armády. Od ledna do srpna 1932 se početní stav této armády zvýšil na dvojnásobek a počty zbraní, tanků, obrněných vozidel a letadel na trojnásobek.

Vyšším svazem pozemních vojsk Japonska byla plná armáda, která měla 1 až 4 divize, jednu nebo několik pěších brigád, obrněné, dělostřelecké a další útvary. Vyšším svazkem byla pěší divize ve složení dvou brigád (každá měla čtyři pěší pluky, jeden dělostřelecký a jezdecký pluk, obrněný odřad a další útvary a jednotky) o celkovém počtu 26 000 osob. Tabulkové

počty důstojníků byly určeny tak, aby bylo zabezpečeno rozvinutí každé brigády v divizi.

V roce 1930 měla pozemní vojska 720 tanků, 600 letadel, 1184 děl a 5450 kulometů. Za pět let (1931—35) se značně zvýšila palebná síla pozemních vojsk, která dostala do výzbroje dalších 574 tanků, 1070 letadel, 1651 děl a více než 10 000 kulometů.

Japonsko v říjnu 1935 vyhláší svou politiku v otázce Číny. Byla založena na třech zásadách — spojení Číny s Japonskem k likvidaci komunismu v Asii, zřeknutí se politiky spolupráce s „barbary“ (se všemi státy kromě Japonska) a navázání ekonomické spolupráce mezi Japonskem a Čínou. Vzhledem k vojenskému a politickému nátlaku byla nakonec Čína donucena v prosinci roku 1935 přistoupit na podmínky Japonska a vzdát se značného území — severní Číny.

Postupně od roku 1933 se začínají rozvíjet styky mezi Japonskem a Německem. Oba státy navázaly pravidelné rádiové spojení, byla vytvořena německo-japonská asociace. Začíná sblížení i po vojenské linii. Japonský zplnomocněnec přednáší názor svého generálního štábu na podepsání smlouvy s Německem, jejíž hlavní body vypracují a sladí generální štáby. V červnu roku 1935 bezprostředně vystává otázka o japonsko-německém vojenském společenství. Tím byl položen základ k uzavření vojenského paktu agresorů v následujícím roce.

Vnitřní a zahraniční politika vládnoucích tříd Japonska od poloviny 20. let byla soustředěna na přípravu velké války. Otevřená agrese japonských militaristů proti Číně a přiblížení vojsk agresora ke státním hranicím SSSR, vytvořila složitou mezinárodní situaci. Japonsko, podporované imperialisty Anglie, USA a Francie, k pochodu na sever, vytvořilo na Dálném Východě ohnisko války a připravovalo se k napadení Sovětského svazu. Ovšem japonský imperialismus se nepřipravoval jen proti Sovětskému svazu. V nejpřísnější tajnosti připravoval válku také proti USA, Anglii, Francii a Holandsku s cílem obsadit jejich kolonie a zájmová území v Tichomoří. Na Dálném Východě tak vzniká nebezpečné ohnisko světové války.

Ve čtvrté kapitole autoři popisují fašistický převrat v Německu a nástup Hitlera k moci za pomoci domácích a zahraničních monopolů. Německý fašismus se vyznačoval zvláštní snahou splnit všechny požadavky monopolů, těsnou spoluprací vedoucích funkcionářů nacismu s monopolistickým kapitálem, nevidaným antikomunismem, otevřeným šovinismem,

politikou krvavého teroru, všestrannou přípravou světové války k dosažení hlavního cíle — světové nadvlády, odstranění kapitalistických konkurentů a likvidace třídního nepřítele — Sovětského svazu.

Monopolisté podporovali nástup Hitlera k moci nejen morálně, ale hlavně materiálně. V červnu 1933 vytvořili němečtí průmyslníci „fond Adolfa Hitlera“. Členem byl i Krupp, který pro tento fond do vypuknutí války daroval 12 miliónů marek. Prostřednictvím tohoto fondu nacistická strana dostala za dobu fašistické diktatury kolem 700 miliónů marek.

4. ledna 1933 se scházejí s Hitlerem, Hessem a Göringem vládcí koncernů i bank a přijímají konečné rozhodnutí o předání moci fašistům. 28. ledna tohoto roku prezident Hindenburg pověřuje Hitlera vytvořit novou vládu; 30. ledna fašistická strana ovládla státní aparát. V Německu byla nastolena teroristická diktatura nejreakčnějších, nejšovinističtějších a nejagresivnějších kruhů finančního kapitálu.

Proti příchodu fašistů k moci se vši rozhodností vystoupila Komunistická strana Německa. Vzhledem ke zradě sociálně demokratické a dalších stran, KSN jako jediná nebyla však schopna zastavit nástup fašismu.

Fašistická diktatura nebyla mocí, která podle tvrzení mnohých buržoazních falsifikátorů dějin stála nad třídami. Představovala jednu z forem politické moci monopolistické buržoazie.

Obrat k fašistické diktatuře znamenal i velké změny v systému trestných a špiónážních orgánů a zvýšil jejich úlohu v mechanismu státu. Do tohoto systému byly zahrnuty organizace nacionálně socialistické strany: SA, SS a SD.

Organizace SA byla důležitou zbraní s protifašistickým hnutím; fašistické vedení zakázalo policii vměšovat se do činnosti úderných oddílů, které měly tak úplnou volnost.

Zvláštní postavení mezi trestnými orgány fašistického Německa měly oddíly SS (v roce 1933 jejich počet dosáhl 52 000 osob), které „chránily vnitřní bezpečnost říše“.

Podstatně se zvýšila úloha orgánů špiónáže, které zaujímaly hlavní místo mezi ostatními články státního mechanismu. Vytvoření fašistického špiónážního aparátu se datuje roky 1933—35, reorganizaci starých orgánů a vytvářením nových služeb. V těchto letech vznikly hlavní články špiónážního aparátu.

Zvláštní úlohu v systému státní špiónáže měla politická policie. V dubnu ro-

ku 1933 byla vytvořena státní tajná policie (gestapo), která od 30. 11. 1933 byla podřízena pouze ministerskému předsedovi Pruska a orgány všeobecné policie byly povinny působit podle nařízení gestapa.

Proces vytváření fašistického totálního špionážního aparátu a proces formování wehrmachtu probíhaly souběžně, ve vzájemné shodě. V hlavních rysech byly dokončeny v roce 1935. Do špionážní činnosti bylo začleněno ohromné množství zařízení a organizací, byla vytvořena masová agentura uvnitř státu i za jeho hranicemi.

Vnitřní a zahraniční politika nacistického Německa, jeho ekonomika, oficiální věda a kultura, systém školství, sport a celá propagandistická mašinérie byly usměrněny k rychlé přípravě militarizace státu.

Nová etapa v ekonomické přípravě k válce byla zahájena „čtyřletým plánem“ rozvoje válečné výroby, který byl zpracován v letech 1935—1936 a v září 1936 schválen na sjezdu hitlerovské strany v Nürnbergu. Měsíc před tím Hitler vydal tajné memorandum o ekonomické přípravě k válce. Toto memorandum bylo směrnici, která ukládala: za čtyři roky mít bojeschopnou armádu a ekonomiku Německa připravenou k válce. Z toho vyplývalo, že doba zahájení války byla již stanovena — nejpозději na rok 1940.

V přípravách války fašistický režim vytvořil rozvětvený a mohutný aparát a zahájil v nevídaném rozsahu ideologické zpracovávání obyvatelstva. Kromě metod teroru, propaganda musela zabezpečit úplnou kontrolu fašistů nad myšlením a city širokých mas. Charakteristickým rysem nacistické propagandy bylo její monopolní postavení ve státě a opora o celý aparát státního násilí. Hlavní úsilí göbbelsovské propagandy bylo soustředěno na ideologickou a psychologickou přípravu mas k agresivní válce.

Ke zdůvodnění „zákonosti“ agrese a „práva“ fašistického státu k obsazení a porobení jiných národů využívali nacisté rasové teorie a s ní těsně spojených nacionálně šovinistických idejí. Současně s tím se snažili odpoutat pozornost pracujících od třídního boje. Rasové teorie využívali nacisté kromě toho ke zdůvodnění panství fašismu a jeho ideologie. Jádrem fašistické ideologie a hlavním směrem jejího působení byl antikomunismus. Fašisté zobrazovali komunismus a první socialistický stát jako „vrahy celého světa“, a na druhé straně „třetí říši“ jako „pevnost, která chrání západní civilizaci“. Militaristická podstata nacistické ideologie se koncentrovala v teorii násilí. Zveličo-

vala válku a násilí posuzovala jako hybnou sílu dějin lidstva.

Ostří hnusné propagandy směřovalo proti Sovětskému svazu a mezinárodnímu komunistickému hnutí. K tomu němečtí fašisté vytvořili speciální orgán, tzv. „antikominternu“, který byl fakticky jedním z nejdůležitějších oddělení Göbbelsova ministerstva.

V těsné spojitosti s ideologickou přípravou války probíhala vojenskoteoretická činnost německých militaristů. Vojenští teoretikové fašistického Německa zkoumali válku jako nevyhnutelný a životně nutný jev. Vychvalovali válku jako boj za oživení národa, jako projev schopnosti rasy nebo národa k rozvoji, jako právo silného zničit slabého. Pod pojmem „totální válka“ rozuměli všeobshující válku, ve které je možné používat všech prostředků a metod ke zničení nepřítele; přítom politika státu musí být zcela podřízena ke splnění tohoto úkolu.

Jedna skupina generálů a důstojníků fašistické armády vycházela z operačně strategických koncepcí první světové války a kladla důraz na tradiční druhy vojsk: pěchotu, dělostřelectvo, jezdeckvo. Druhá skupina zdůvodňovala úlohu nových prostředků boje a vyvozovala závěry, že překvapivé a hromadné údery tankových a mechanizovaných vojsk v součinnosti s letectvem zabezpečí vítězství Německa v bleskových taženích a v celé válce. Koncepce „bleskové války“ plně odpovídala dobrodružným snahám fašistických vládců a ti ji plně podporovali.

Rozhodujícím na cestě rozvoje ozbrojených sil k uskutečnění agresivních akcí byl 16. 3. 1935, kdy v Německu vyšel zákon o vytvoření wehrmachtu a o zavedení všeobecné vojenské povinnosti. Mírová pozemní armáda měla mít 36 divizí, uskupených do 12 armádních sborů. Ozbrojené síly se dělily na tři druhy — pozemní armádu, válečné námořnictvo a vojenské letectvo. V roce 1935 bylo vytvořeno 11 sborových a 3 okružová vojenská velitelství. Počty pozemních sil dosáhly 300 000 osob, tj. třikrát převyšovaly počty stanovené Versaileskou smlouvou. Celkové počty armády, včetně letectva, námořnictva a pomocných vojsk, dosáhly 900 000 osob.

V sestavě SA byly vytvořeny speciální kádrové svazky předurčené pro válečnou činnost na východ od Německa. Na začátku roku 1936 to bylo 34 takových svazků, každý v hodnotě asi pěti divize, s celkovým počtem 320 000 osob.

V průběhu dvou let hitlerovci vybudovali tři tankové divize, vyzbrojené nejnovějšími tanky té doby T-I a T-II.

Ještě rychleji se rozvíjelo letectvo. Vzdušné síly byly vytvářeny s takovým předpokladem, že budou působit nejen v součinnosti s jinými druhy ozbrojených sil, ale i samostatně vést vzdušnou válku. Hlavní pozornost byla věnována výstavbě bombardovacích letectva. 10. března 1935 Göring oficiálně oznamuje rozhodnutí německé vlády vybudovat vojenské vzdušné síly. V té době Německo mělo 2500 letounů, z toho 800 bojových. Bylo vytvořeno 20 bojových letek, z toho 4 stíhací, 7 bombardovacích a 5 průzkumných; letecká učiliště měla 20 letek.

Fašistický převrat v Německu byl tedy rozhodujícím krokem v praktické přípravě k válce v celé politice německého imperialismu, v rozvíjení jeho vojenskoekonomického, morálně psychologického a vojenského potenciálu. Přivedl ke vzniku nejnebezpečnějšího ohniska války ve střední Evropě. Duch militarismu pronikl celým životem „třetí říše“.

V roce 1935 byla vcelku vytvořena dostatečně silná armáda, připravená k agresivním akcím. První takovou akcí byla operace a vstup wehrmachtu do demilitarizované Rýnské zóny 7. 3. 1936. Na podzim roku 1935 velitelství wehrmachtu rozpracovalo první podrobný plán války proti Francii pod krycím názvem „Rot“. V té době byly také připraveny plány k obsazení Rakouska („Otto“) a Československa („Grün“).

Pátá kapitola přesvědčivě ukazuje různé formy podpory německého militarismu ze strany vládnoucích kruhů Západu, zejména Anglie a USA.

Vnitřní a zahraniční politika Anglie a USA umožňovala vytvoření a aktivní činnost fašistických organizací v jejich zemích. Např. v Anglii na začátku roku 1934 bylo asi 400 činných organizací „Britského svazu fašistů“. Na podzim roku 1935 zahájila v Anglii činnost „Společnost anglo-německého přátelství“, která propagovala sblížení Anglie s hitlerovským Německem a uzavření paktu mezi Anglií, Francií, Itálií a Německem. Členy byli představitelé finančního kapitálu a řada předních činitelů konzervativní strany.

Hitlerovský režim v širokém měřítku podporovala londýnská banka „City“, např. koncem roku 1934 poskytla říšské bance půjčku ve výši 750 000 liber šterlingů.

Na základě smlouvy naftové společnosti Anglie dodávaly Německu naftové výrobky v množství roční spotřeby za rok 1934. Jiné společnosti zásobovaly německý vojenský průmysl surovinami a strategickým materiálem. Různé firmy dodávaly Německu nejmodernější letecké motory,

leouny, tanky a kulomety. Aktivní proněmeckou úlohu sehrály i anglické vojenské kruhy. Generální štáb navázal těsné kontakty s velitelstvím hitlerovského wehrmachtu.

Materiály německých diplomatických dokumentů svědčí o tom, že hitlerovské Německo ve své přípravě k válce se opíralo o Anglii jako o hlavní mezinárodní sílu. Hitler počítal s tím, že obsazení „životního prostoru na úkor Ruska“ může uskutečnit s pomocí nejspolehlivějšího spojení — s Anglií. Anglo-německá spolupráce založená na antisovětském základě byla jedním z mnoha činitelů, které napomáhaly přeměnit Německo v hlavní ohnisko druhé světové války.

Rozvoj událostí ve světě podstatně ovlivňovala vnitřní a zahraniční politika vládnoucích kruhů USA. Tak jako v Anglii, i v USA ve prospěch fašistického režimu v Německu se vyjadřovali nejen jednotlivé osoby, ale i celé organizace, jako např. teroristická, vojensky organizovaná „Černá legie“, nebo organizace „Stříbrné košile“, která byla založena druhý den po příchodu nacistů k moci v Německu. Cílem této organizace podle slov jejího zakladatele bylo zachránit Ameriku takovým způsobem jako Mussolini zachránil Itálii a Hitler Německo; byla neaktivnější fašistickou organizací v USA. Fašistické organizace v USA otevřeně hlásily solidaritu s evropskými fašistickými státy; v letech 1931—1934 dokonce uvažovaly o možnostech fašistického převratu v USA. I když fašistické hnutí v USA se dále nerozvíjelo, přesto americké banky pomáhaly Německu; např. prodloužily dobu splátek na půjčky, účastnily se přezbrojení Německa buď výstavbou nových vojenských závodů, nebo rekonstrukcí zastaralých závodů.

Americké finanční vklady na podporu fašistického režimu a k vyzbrojení Německé armády byly především určeny k rozvíjení strojího, automobilního, elektrotechnického, leteckého, naftového, chemického průmyslu a ostatních odvětví národního hospodářství vojenského významu.

Přesto, že v USA byl fašismus poražen, část amerických monopolů i nadále podporovala hitlerovské Německo. Na nich leží velká odpovědnost za události, které vedly k rozpoutání druhé světové války.

Významnou pomoc hitlerovcům poskytly i slonistické organizace jiných zemí. Tak např. od roku 1929 až do příchodu Hitlera k moci dostali fašisté od holandských bankéřů celkem 151 miliónů dolarů.

Taktika hitlerovců v oblasti zahraniční politiky směřovala k tomu, aby nedošlo k vytvoření systému kolektivní bezpeč-

nosti národů, kterou důsledně prosazovala vláda SSSR. Po nástupu Hitlera k moci vlády západních států viděly novou možnost politické izolace Sovětského svazu, a to vytvořením bloku silných imperialistických států, počítaje v to i fašistické Německo. Tento kurs byl vyjádřen v „paktu čtyř“, jehož iniciátorem byl fašistický diktátor Itálie Mussolini. Smlouvu podepsaly Anglie, Francie, Německo a Itálie 15. 7. 1933 v Římě. Smlouva předpokládala revizi versailleského systému mírových závazků, přiznání rovnoprávnosti Německa ve vyzbrojování a spolupráci o evropských a mimoevropských otázkách, včetně koloniálních. Znamenala dohodu vlád Anglie a Francie s fašistickými vládami Německa a Itálie, zřeknutí se kolektivního odporu proti agresorům, směřovala proti Sovětskému svazu. Velké nebezpečí znamenala smlouva pro bezpečnost malých států jiho-východní a střední Evropy, které měly spojenecké vztahy s Francií.

Významnou úlohu v diplomatické přípravě druhé světové války měla hitlerovská smlouva o nenapadení s buržoazním Polskem. Německo-polská smlouva byla vyústěním dlouhodobé antisovětské politiky Polska, Anglie, Francie a USA, které podporovaly Německo k napadení Sovětského svazu. Smlouva upevňovala vnitřní a mezinárodní situaci německého fašismu. Je zajímavé, že Göring navrhoval Pilsudskému, aby převzal celkové velení nad spojeními německo-polskými silami ve válce proti SSSR.

Fašistické Německo, na základě podpory zejména anglických reakčních kruhů, neustále zvyšovalo své požadavky a nakonec s odvoláním se na Společnost národů na rovnoprávné postavení v otázkách vyzbrojování, 14. října 1933 vystoupilo ze Společnosti a odmítlo účast na konferenci o odzbrojení.

Hlavní tendence rozvoje kapitalismu po první světové válce potvrdily historickou pravdu leninské teorie imperialismu o tom, že válka se rodí z podstaty kapitalistického světa. Falsifikátoři dějin druhé světové války se snaží tvrdit, že vznikla náhodně a z nepodstatných příčin. Proto se snaží jednak vyvrátit to, že hlavní silou v přípravě války byly vlivné kruhy německého monopolistického kapitálu, jednak utajit spojitost fašismu, jeho politiky a ideologie s celým systémem imperialismu.

Šestá kapitola objasňuje význam

— vítězství socialismu v SSSR pro odpor imperialistické agresi,

— vytvoření materiálně technické základny socialismu a přebudování SSSR v pokrokový industriální stát,

— sociálně politické a ideové jednoty sovětského lidu jako nové hybné síly sovětské společnosti,

— boje sovětského státu s nepřátelskou činností imperialistické špionáže,

— Sovětského svazu jako ochránce pokroku a míru na zemi.

V podmínkách příprav nové imperialistické války se prudce zvyšuje aktivita špionáže a diverzní teroristická činnost proti SSSR. Anglické, francouzské, německé, japonské a polské špionážní organizace koordinují plány a činnost proti Sovětskému svazu. Hlavním cílem těchto plánů je podlomení obranné a ekonomické síly sovětského státu, vedení ideologické diverze a příprava podmínek nové ozbrojené intervence. Aktivně se snaží plnit tyto cíle anglická speciální služba. S využitím různých organizací připravovala řadu diverzí pro rozpoutání války proti SSSR, zničit důležité vojenské a průmyslové objekty a zmařit zásobování Sovětské armády zbraněmi a municí. Francouzská špionážní služba pracovala v těsném spojení se špionážní, diverzní a teroristickou činností „Národního svazu ochrany vlasti a svobody“, „Ruským vševojenským svazem“ atd., které organizovali emigranti.

Po vytvoření ohniska nové světové války na Dálném východě zvýšila svou činnost japonská špionážní služba. Jejím úkolem bylo získávat informace vojenského, politického a ekonomického charakteru, organizovat akce k podlamování vojenské a ekonomické síly SSSR. Za tím účelem bylo území Sovětského svazu rozděleno na řadu strategických směrů, jako např. chabarovský, vladivostocký, kujbyševský, blagověščený atd.

Německou fašistickou špionáž zvláště zajímaly prostory Ukrajiny a Běloruska jako budoucí válčiště. K tomu využívala legální i ilegální spoje a snažila se tak vytvořit širokou špionážní síť. V roce 1933 byla odhalena a likvidována rezidence fašistické špionáže působící v SSSR pod pláštěm německých lodních a dopravních společností.

V boji reakce proti SSSR sehrál aktivní úlohu taktéž americký imperialismus a jeho špionážní služba. Od dvacátých let se snažila využít ke svým cílům různých organizací a vybudovat na sovětském území širokou špionážní síť.

Sovětské orgány státní bezpečnosti odhalily a likvidovaly řadu špionážních a diverzních skupin. Tato činnost státní bezpečnosti umožnila sovětské vládě vést aktivní, zahraniční politiku k odhalení pravé tváře imperialismu a fašismu v přípravách k nové světové válce.

Úspěchy socialistické výstavby v SSSR ukázaly celému světu přednost socialismu před kapitalismem a jeho životaschopnost. Zkušenosti Sovětského svazu současně potvrdily učení marxismu-leninismu o tom, že ne reformami a spoluprací s buržoazií, ale revolučním bojem, svržením panství buržoazie a nastolením diktatury proletariátu je možné dosáhnout pokroku a vybudovat socialismus.

Sedmá kapitola je věnována armádě prvního socialistického státu, armádě nového typu, upevňování její bojovosti a zdokonalování technického vybavení.

Komunistická strana při organizaci ozbrojené obrany socialistické vlasti se opírala o teoretické práce zakladatelů komunismu. Dějiny potvrdily slova V. I. Lenina, že ozbrojená obrana socialistické vlasti je objektivní dějinnou nutností, vynucenou agresivní podstatou imperialismu. Mezinárodní historický význam vytvoření Sovětské armády byl především v tom, že poprvé v dějinách byl likvidován monopolní vliv vykořisťovatelských tříd na vojenskou sílu. Pracující celého světa mohli spoléhat nejen na ekonomickou, politickou a ideologickou pomoc, ale i na reálnou vojenskou sílu — armádu socialistického státu.

Leninské učení předvídá s perspektivou našlo odraz a má zvláštní význam v teorii a praxi vojenství. Zvláštní význam měla otázka o nutnosti výstavby systému obrany státu v souladu s jasnými představami o charakteru budoucí války a se správným zhodnocením sil pravděpodobného nepřítele. M. V. Frunze charakterizoval budoucí možné války jako války, do kterých budou zavlečeny celé národy, zúčastní se jich mnohamilionové armády, podílejí se jim všechny stránky společenského řádu a budou zatěžkávací zkouškou všech ekonomických a politických základů států. Válčištěm budou rozsáhlá území, na kterých žijí desítky a stovky miliónů obyvatel.

Rozbor perspektiv rozvoje a praxe vojenství, zejména strategie a operačního umění, je obsahem M. N. Tuchačevského, N. E. Varfolomejeva, E. A. Šilovského, A. A. Svečina, V. K. Triandafillova a jiných teoretiků. Jejich názory se staly základem Polního řádu, vydaného v roce 1929. Byla rozpracována teorie vedení bojů a operací do velké hloubky s hromadným použitím tanků, letectva, dělostřelecká a vzdušných výsadků.

Velký význam pro zabezpečení mobilizační pohotovosti státu měla tzv. vojenská reforma v letech 1924—1925. Zahrnovala opatření k přebudování a upevnění ozbrojených sil Sovětského státu:

- reorganizaci ústředního okružového a místního aparátu vojenského velení;
- zavedení smíšeného systému výstavby armády;
- rozvinutí národnostní výstavby armády;
- zdokonalení zásobovacího systému;
- zavedení nové organizační struktury útvarů a svazků;
- reorganizaci přípravy velitelských kádří;
- zavedení nových řádů a předpisů;
- upevnění stranickopolitického aparátu.

Nejdůležitější zásadou ve výstavbě ozbrojených sil byl třídní princip jejich doplňování, politická výchova, upevňování nedílné velitelské pravomoci, udržování vysoké bojové pohotovosti. Význam měla i představa o politickém a vojenskotechnickém charakteru války soudobé epochy a o možnostech pravděpodobného nepřítele.

Vzhledem k tomu, že Sovětská armáda v té době byla na nízké úrovni technické vybavenosti, komunistická strana přistoupila k plnění nového složitějšího úkolu — k technické rekonstrukci armády. V červnu 1930 byl upřesněn plán výstavby armády. Hlavním úkolem bylo přezbrojit armádu novými vzory vojenské techniky, vybudovat a zdokonalit nové druhy vojsk (letectvo, tanková a mechanizovaná vojska), speciální vojska (chemická, ženíjná atd.), zvýšit jejich podíl v ozbrojených silách, zmodernizovat starou techniku, motorizovat a reorganizovat pěchotu, dělostřelecko a jezdecko, připravovat technické kádry a všechny vojáky ke zvládnutí nové techniky.

V letech první pětiletky armáda začala dostávat soudobou dělostřeleckou výzbroj, byly zkonstruovány raketové motory, rakety a raketové náboje. V letech 1931 až 1932 armáda byla vyzbrojena novou tankovou a mechanizovanou technikou (T-27, T-26), byly rozpracovány prototypy středních tanků T-28 a T-24 a těžkého tanku T-35. V první pětiletce tankový průmysl vyrobil a dodal armádě 3949 různých typů tankové techniky. V lednu 1930 byl schválen program výroby různých druhů letounů, s hlavním důrazem na bombardovací a stíhací letectvo. Do výzbroje byl dodán těžký bombardovací letoun TB-3, stíhací letouny I-5 a I-15, bitevní letoun TŠ-2 a lehký bombardovací letoun R-5. Počet stíhacích letounů za léta první pětiletky se zvýšil o více než 3krát, těžkých bombardérů skoro 8krát. Na konci roku 1932 96 % stíhacích letounů a 97 % těžkých bombardovacích letounů bylo vyrobeno v SSSR.

Technické přezbrojení armády a rozvoj způsobů vedení ozbrojeného boje měly za následek změny v organizační struktuře ozbrojených sil. V pozemním vojsku vznikl nový druh vojska — tankové a mechanizované vojsko.

V případě velitelského sboru se řešily v organické jednotě dva úkoly — neustálé zvyšování vojenských a vojenskotechnických znalostí a zdokonalování návyků organizování stranickopolitické práce. V roce 1932 byla ve všech vojenských útvarech zavedena plánovitá pravidelná marxisticko-leninská příprava velitelského sboru.

Na druhou pětiletku byly plánovány tyto úkoly dalšího technického přezbrojování ozbrojených sil:

- široké zavedení mechanizace do armády;

- vytvoření nových mechanizovaných sborů a samostatných brigád, vybavení střeleckých vojsk tanky, zvýšení počtu středních a těžkých tanků;

- třikrát zvýšit počty letounů; hlavní pozornost soustředit na rozvoj těžkého bombardovacího a stíhacího letectva;

- modernizovat dělostřelectvo a zkonstruovat nové, dokonalejší typy, zejména u protiletadlového a protitankového dělostřelectva, dělostřelectva velké mohutnosti, zvýšit palebnou sílu vojskového dělostřelectva;

- reorganizovat a motorizovat střelecká vojska a dosáhnout zvýšené operačně taktické mobility;

- rozvíjet prostředky spojení, zvýšit počet ženijních prostředků.

Ke konci roku 1935 Rudá armáda měla 65 % kádrových a 35 % teritoriálních střeleckých divizí. Početní stavy armády dosáhly 930 000 osob.

Narůstající nebezpečí argese proti Sovětskému svazu donutilo vládu zvýšit početní stavy ozbrojených sil a přezbrojit armádu. V souladu se zdokonalováním výzbroje a ozbrojených sil velká pozornost byla věnována upevnění státních hranic. Délka obranných objektů na začátku roku 1935 byla 240krát větší než v roce 1928.

Na konci roku 1935 Sovětská armáda měla 86 střeleckých a 19 jezdeckých divizí, 4 mechanizované sbory, 14 mechanizovaných brigád, 22 dělostřeleckých pluků zálohy hlavního velení, 5 velitelství leteckých sborů, 19 leteckých brigád, 2 divize a 4 brigády PVO.

Osmá kapitola věnuje pozornost zahraniční politice SSSR. Jejím hlavním úkolem bylo zabezpečit nejvýhodnější mezinárod-

ní podmínky mírové práce a upevnění základů revolučních vymožeností v Sovětském svazu.

Autoři poukazují na velké úspěchy sovětské diplomacie, které se projeví zejména v uzavření řady smluv o nenapadení, např. s Afganistánem, Litvou, Íránem, Tureckem (1925—1927); s Finskem, Lotyšskem, Estonskem, Polskem, Francií a Itálií (1932—33). Sovětský svaz navázal diplomatické styky s Anglií (1929), s Albánií, Bulharskem, Maďarskem, Španělskem, Rumunskem, USA a Československem (1933 a 1934) a s Belgií, Kolumbií a Lucemburskem v roce 1935. Velký význam k zabezpečení kolektivní bezpečnosti mělo podepsání sovětsko-francouzské smlouvy o vzájemné pomoci proti agresí. Smlouva byla podepsána v Paříži 2. 5. 1935, ratifikována však byla až 27. 2. 1936. V souvislosti s touto smlouvou byla 16. 5. 1935 v Praze podepsána i sovětsko-československá smlouva o vzájemné pomoci a doložkou nám velmi dobře známou, která sebrala neblahou úlohu při okupaci naší vlasti.

Významným krokem v upevňování míru byl vstup SSSR 18. 9. 1934 do Společnosti národů.

Hlavním obsahem diplomatického boje a celé zahraniční politiky mezi Sovětským svazem a fašistickými státy bylo řešení otázky míru a války. Sovětská diplomacie se přidržovala pravidla, že nemáme čekat na mír, ale musíme za něj bojovat. Ostře byla postavena otázka kolektivní bezpečnosti. Důležitým výsledkem diplomatických úsilí Sovětského svazu byl vstup do Společnosti národů, uzavření smluv o vzájemné pomoci s Francií a Československem, které upevňovaly vojenskostrategické postavení jejich účastníků a nutily Německo počítat s pravděpodobností vedení války na dvou frontách.

Devátá kapitola pojednává o rozvíjení protiválečného hnutí a dokazuje, proč mezinárodní dělnická třída byla hlavní a rozhodující protiválečnou silou.

Autoři rozebírají boj za vytvoření protiválečné fronty v období vzniku nových ohnisek války. V polovině třicátých let rostoucí nebezpečí druhé světové války vyžadovalo, aby komunistické strany stanovili novou strategickou orientaci. Vznikla objektivní nutnost rozvinutí dalšího boje za jednotnou antifašistickou frontu k zachování míru.

Dějinnou zásluhu na rozpracování programu boje pracujících proti válce a fašismu měl VII. kongres Kominterny, který zasedal od 25. 7.—20. 8. 1935 v Moskvě. Za nejdůležitější úkol komunistických stran VII. kongres považoval vytvoření

jednotné dělnické fronty a široké lidové fronty proti fašismu a válce. Úspěch vytvoření jednotné dělnické fronty jak v mezinárodním měřítku, tak v rámci jednotlivých zemí závisel především na vztazích mezi komunistickými a sociálně demokratickými stranami. Cílem bylo sjednotit proletariát, rolnictvo, maloburžoazii měst, inteligenci a vytvořit výhodné podmínky pro boj proti válce. Kongres proto zavázal komunisty podporovat všechna vedení národních fronty, která bojují proti reakci a fašismu. Závěry kongresu znamenaly nejen obrát v taktice a ve způsobech boje. Byla to nová politická strategie, která zdůvodňovala dělnické třídy přiblížení se k socialistickému převratu přes protifašistický boj a úspěšné plnění dalších demokratických úkolů.

Nová strategická orientace Kominterny tj. politika jednotné dělnické a široké národní fronty k plnění demokratických a protifašistických úkolů, umožňovala dosáhnout spojení boje proti fašismu s bojem proti válce a odpovídala rostoucí úloze proletariátu při řešení demokratických, národních a mezinárodních problémů.

Redakční kolektiv prvního dílu pod vedením hlavního redaktora G. A. Deborina rozebírá události od imperialistického Versaillesko-Washingtonského míru, kterým končila první světová válka, až po vytvoření dvou ohnisek druhé světové války. Přesvědčivě dokazuje, že válka 1914—1918 nevyřešila a ani nemohla vyřešit imperialistické rozpory. Hlavním faktorem mezinárodního života se stal rozpor mezi kapitalismem a socialistickým zřízením. Při řešení tohoto hlavního rozporu epochy ve prospěch kapitalismu, vládnoucí kruhy imperialistických států vytyčily cíl zničit SSSR. Třídní nenávisť k socialismu byla základním činitelem, který imperialisty sjednocoval.

V závislosti na prohlubující se všeobecné krizi kapitalismu, dvě nepřátelská kapitalistická uskupení (Německo, Itálie, Japonsko a Anglie, Francie, USA), která se zrodila po první světové válce, snažila se vytvořit jednotnou frontu proti socialistickému státu. K tomu účelu začaly všemi prostředky podporovat německý militarismus, ve kterém viděly největší sílu schopnou vést boj proti SSSR.

Argumenty autoři zdůvodňují kritiku buržoazní historiografie, která se snažila zakrýt třídní charakter fašismu jako diktaturu monopolistického kapitálu. Odmítají tvrzení reakčních autorů, že fašismus byla jen nutnost a že k jeho znovuzrození v různé formě v současných podmínkách nemůže dojít.

Kniha ukazuje síly, které se postavily proti záměrům fašistických agresorů. Byla to mírová politika Sovětského svazu a protiválečná činnost demokratických sil světa. Boj KSSS a sovětské vlády za mír nebyl podmíněn jen starostmi o osudy SSSR, ale měl i důležitý internacionální význam.

Z dějin rozebíraného období vyniká zejména závěr, že jen společným úsilím všech mírumilovných sil můžeme dosáhnout reálných výsledků v mírovém spolunažívání a odvrácení možných válek.

Složitost situace vyžadovala na komunistických stranách, aby byly připraveny v podmínkách války pokračovat ve vedení mas, aby bojovaly za přeměnu imperialistické války v občanskou válku, aby svrhly vykořisťovatelské režimy a otevřely cestu k míru a osvobození národů. Kongres v této souvislosti stanovil formy protiválečného boje v mírovém období. Doporučil zřít se takových opatření, jako např. bojku mobilizace a armády, sabotáží na závodech, boje proti vojenské službě, odmítání práce v mládežnických organizacích, ve kterých buržoazie vede militaristickou výchovu atd. Taková taktika by mohla jen odtrhnout komunisty od mas a pomoci buržoazii lépe bojovat proti komunistům.

Kominternu a komunistické strany vystoupily proti válce jako politická síla, která se rozhodně postavila proti palčivým imperialistické války, za sjednocení všech pracujících. V ztížené situaci třicátých let, kdy fašismus a imperialistická reakce přešly do útoku byl rozpracován program boje proti fašismu a válce, který směřoval k vytvoření široké fronty míru a spojoval všechny odpůrce války a fašismu.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Милан Шпичак, кандидат военных наук

КПЧ-руководящая сила послевоенного строительства ЧНА 3

Автор объясняет роль, значение и задачи КПЧ, которая реализует свою линию в армии, как непосредственно после освобождения Чехословакии, так и в дальнейшем ее строительстве. Автор делает вывод, что Чехословацкая Народная армия, является орудием социализма, социалистического интернационализма и обороны социалистического лагеря.

Полковник Ярослав Винарж
майор Йиржи Флориан

Майский пленум ЦК КПЧ и его влияние на процесс управления 8

Авторы в соответствии с майским пленумом ЦК КПЧ 1974 года разбирают процесс управления, работу командиров и штабов при подготовке решения и планирования предстоящих боевых действий, с целью рационализации работы и эффективного использования имеющихся сил и средств для выполнения поставленной задачи.

Полковник Владислав Рыбецки, кандидат общественных наук

Основы обороноспособности ЧССР 13

Автор рассматривает основные оборонительные аспекты союзнического Договора с СССР, заключенного в 1970 году и значение Варшавского Договора для обороны ЧССР.

Подполковник Гейза Береч

Задачи партийно-политической работы для постоянного повышения боевой готовности 18

Автор разбирает цели партийно-политической работы в процессе боевой и политической подготовки ЧНА, а также определяет задачи партийно-политической работы для постоянного повышения боевой готовности.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Олдржих Квапил, кандидат военных наук, доцент

Некоторые проблемы управления на современном этапе 23

Автор рассматривает развитие управления в ЧНА, как отражение общего развития военного дела. Подчеркивает решающую роль опыта, приобретенного Советской Армией в годы Великой Отечественной Войны и в послевоенном строительстве, и подготовке Вооруженных Сил СССР для развития управления. Автор далее разбирает некоторые требования по управлению войсками, тенденции проявляющиеся в этой области и показывает на необходимость их объективного решения.

Полковник Ладислав Ячек

Вооруженные силы ЧССР 31

Автор отзывается на статью напечатанную в журнале Военская мысл № 8/1974 г. в которой авторы разбирали понятие „Вооруженные Силы ЧССР“. Исходя из действительных правовых норм, автор показывает и объясняет, что надо в ЧССР понимать под понятием „Вооруженные Силы ЧССР“.

Полковник Франтишек Паленик, кандидат военных наук

Инженерные мероприятия по ликвидации последствий ядерных ударов на территории страны. 34

Автор рассматривает мероприятия инженерного характера, направленные на ликвидацию последствий ядерных ударов и указывает на задачи, которые необходимо провести для возобновления передвижения войск по установленным маршрутам. Особое внимание автор уделяет инженерной разведке, ликвидации завалов в населенных пунктах и в лесах, а также ликвидации лесных пожаров.

Подполковник Ондрей Майер, кандидат военных наук

Автоматизированная система управления в материально-техническом обеспечении ЧНА 38

Автор, исходя из накопленного опыта в области автоматизированного управления, показывает процесс, в котором происходили качественные изменения в программировании и в системном подходе к автоматизированному управлению. Автор особое внимание уделяет характеристике предлагаемых информационных систем и принципам проектирования.

Подполковник Зденек Грон, кандидат военных наук

Тыловое обеспечение вертолетного десанта 46

Автор рассматривает основные вопросы тылового обеспечения вертолетного десанта, обращая внимание на особенности и лимитирующие предположения, которые непосредственно влияют на выполнение боевых задач в тылу противника.

Подполковник Ярослав Гронек

Мирослав Штекл, кандидат общественных наук

Влияние условий современного боя на психику человека 53

Авторы, исходя из опыта мировых войн, особенно второй мировой войны и локальных войн последнего периода, рассматривают влияние боевых действий на психику человека. Особое внимание уделяют факторам, влияющим на психику отдельных лиц и коллективов, физиологической реакции отдельных лиц и массы людей в тяжелой, напряженной обстановке, а также изменениям психики войск и гражданского населения в современной войне.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Некоторые вопросы боевой готовности 63

(Из советской печати)

ИНФОРМАЦИИ

Торжественное заседание редакционной коллегии к 25-ой годовщине журнала „Военская мысль“ – выступление начальника Оперативного Управления ГШ ЧНА 69

История второй мировой войны 1939–1945 годов 73
(Том первый)

Статья информирует читателей о первом томе двенадцатитомного труда, в котором авторы разбирают зарождение войны и борьбу прогрессивных сил за сохранение мира. (Статья является продолжением статьи напечатанной в „Военские мысли“, № 2/1975 г.)